

การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
วัดศรีสุราทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

**AN APPLICATION OF THE FOUR PATHS OF ACCOMPLISHMENT FOR
THE STUDENTS' LEARNING MANAGEMENT OF MATTHAYOMSUKSA
IN THE LEVEL OF 1-3 OF PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL IN THE
SECTION OF GENERAL EDUCATION IN WAT SRISUTTATHIP,
NONGHAN DISTRICT, UDONTHANI PROVINCE**

พระครูสุวรรณวชิรวงศ์ (ทองดี วชิรวโส)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
วัดศรีสุราทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

พระครูสุวรรณวชิรวงศ์ (ทองดี วชิรวโส)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**An Application of the Four Paths of Accomplishment for
the Students' learning Management of Matthayomsuksa in
the Level of 1-3 of Phrapariyattidhamma school in the
Section of General Education in Wat Srisuttathip,
Nonghan District, Udonthani Province**

Phrakru Suwannavajirawong (Tongdee Vajiravangso)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
MahachulalongkorntajavidyalayaUniversity
C.E.2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์
เรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนองน่าน จังหวัดอุดรธานี” เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.) ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา) กรรมการ

(ดร.สมเดช นามเกต) กรรมการ

(ผศ.ดร. เจษฎา มุลยาพอ) กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.สมเดช นามเกต ประธานกรรมการ
ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ (หงษ์คำ)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การประยุกต์หลักอริยาบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
- ผู้วิจัย** : พระครูสุวรรณวชิรวงศ์ (ทองดี วชิรวโส)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร.สมเดช นามเกตุ พธ.บ.(สังคมศึกษา), ค.ม.(การบริหารการศึกษา), พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
 - : ผศ.ดร. เจษฎา มุลยาพอ, พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D.(Buddhist Studies)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๕ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

ในการวิจัย เรื่อง การประยุกต์หลักอริยาบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิด เกี่ยวกับหลักอริยาบท ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้หลักอริยาบท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลประยุกต์ใช้หลักอริยาบท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) นำผลวิเคราะห์ประกอบวิทยานิพนธ์ ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดอริยาบท ๔ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า อริยาบท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทะ หมายถึง สร้างความพอใจในกุศล คือ ประสงค์จะทำยิ่งขึ้น... วิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวาจา จิตตะ ความเพียรที่มุ่งมั่น ปรารภความเพียรไม่ทอดทิ้งภาระ... วิมังสา หมายถึง ปัญญาที่รู้ชัด ความไม่หลง... พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับอริยาบท ๔ สรุปได้ว่า อริยาบท ๔ เป็นหลักธรรมไม่เคยล้าสมัย เป็นทางแห่งความสำเร็จ แก่ผู้นำไปปฏิบัติ มี ๔ ประการ คือ ฉันทะ รักงาน พอใจทำสิ่งนั้น วิริยะ สู้งานพากเพียรทำ จิตตะ ใส่ใจงานเอาจิตฝึกฝน วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) กล่าวว่า อริยาบท ๔ นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานที่ไปแล้ว อริยาบทยังเป็นอายุวัฒนธรรม คือ ความเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย อริยาบท ๔

เกี่ยวพันกัน เช่น เกิดฉันทะ มีใจรักแล้วก็ให้พากเพียร เมื่อพากเพียรแล้วก็เอาใจใส่เสมอ และเปิดช่องให้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง

วิธีการประยุกต์อิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหาร ครู จัดกิจกรรมแทรกเพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของหลักอิทธิบาท ๔ ในรูปแบบต่างๆ เช่น การอบรมคุณธรรม จริยธรรมทุกวันหน้าเสาธง แทรกเรื่องของบุคคลหรือนักเรียนผู้ประสบความสำเร็จในการเรียน ได้คะแนนระดับดีเยี่ยม ได้รับรางวัลการแข่งขันต่างๆ ก็เพราะใช้อิทธิบาท ๔ นอกจากนี้ในการสอน ครูก็แทรกคุณธรรมเรื่องอิทธิบาท ๔ ในโอกาสต่างๆ เช่น ค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม วิทยากรเน้นการสอดแทรกคุณธรรมคืออิทธิบาท ๔ เป็นหลัก

ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือเป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนรู้ให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำ ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่คือความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ทำแล้วอยากให้ออกได้หลายๆ ตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุกๆ วัน เพราะว่าจะต้องมีการเรียนการสอนให้ดี และประสบความสำเร็จได้ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะที่กำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็นความสำคัญและประโยชน์คุณค่าของอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อผู้บริหารและครู รวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์

Thesis Title : An Application of the Four Paths of Accomplishment for the Students' learning Management of Matthayomsuksa in the Level of 1-3 of Phrapariyattidhamma school in the Section of General Education in Wat Srisuttathip, Nonghan District, Udonthani Province

Researcher : PhraKrusuwannavajirawong (Hongkam)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Somdet Namket, B.A. (Social Studies),
M.A. (Educational Administration), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Asst. Prof. Jetsada Munyapo, B.A. (Buddhist Studies),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 5, 2018

Abstract

The purposes of the research titled “ An application of the Four Paths of Accomplishment for the students' learning management of Mathayomsuksa 1-3 of Phrapariyattidhamma school in the section of General Education of Wat Suttathip in Nonghan District, Udonthani Province” were; 1) to study the importance of the Four Paths of Accomplishment in the Buddhist scriptures of Theravada Buddhism 2) to study the present condition and problems in the students' learning management in junior education in the level 1-3 in Phrapariyattidhamma school in the section of General Education in Wat Srisuttathip of Nonghan District, Udonthani Province and 3) to study the application of the Four Paths of Accomplishment towards the students' learning in the Junior Education in the level of 1-3 in Phrapariyattidhamma School in the section of General Education in Wat Srisuttathip of Nonghan District, Udonthani Province. This research was the qualitative research and to collect the data from field study and report the results of study in descriptive analysis.

The results of this research were found that the concept of the Four Paths of accomplishment taught by the Lord Buddha that the Four Paths of Accomplishment consist of 4 components, that is, Chanda means an aspiration, that is, to create the

satisfaction in doing the wholesome, namely to wish to perform higher level, Viraya means a mental effort, Right speech, Citta means an effort to be determined, to remark an effort and not to be free from the burdens, Vimamsa means an investigation, not to be delusion. Phra Brahmakunapon (P.A. Payutto) expressed his attitude concerning the Four Paths of Accomplishment that the Four Paths of Accomplishment are the up-to date principle of Dhamma and the Paths of accomplishment for the practitioners and to be divided into four categories, viz. chanda means love to work, satisfied with that thing, Viriya means diligent to work, Citta means to attend to work Vimamsa means to work with wisdom, that is, to investigate with wisdom. Phramedhidhammapon (Prayoon Dhammacitto) said that the Four Paths of Accomplishment, in addition to be the virtue leading to successfulness, the Four paths of Accomplishment are the Ayuvattanadhamma, namely, this Dhamma is the cause of prolonging the age also. The Four Paths of Accomplishment are based on each other such as where there is Chanda, there is an effort, where there is an effort, there is always an attention and giving a chance for wisdom to contemplate.

The way to apply the Four Paths of Accomplishment for the learning management of students, administrators, teachers to manage the activities in order to make students realize of the benefits and value of the Four Paths of Accomplishment in various forms such as to train the virtue and morality every day in front of the flag post, saying about the personal history or the students who succeed in learning and get the highest score and rewards in various competitions in the case of usage of the Four Paths of Accomplishment. Beside this, the teachers apply the virtue concerning the Four Paths of Accomplishment in various occasions such the camp of training virtue and morality. The lecturers stress on the virtue concerning the Four Paths of Accomplishment as importance.

The results of application of the four Paths of Accomplishment for the occupation and the present situations and problems in the students' learning management must use the principle of Dhamma, viz. the principle of Dhamma is used for successfulness of work, that is, Chanda is satisfied for learning and teaching as importance. If they do, they have to take responsibility in learning administration and must take care of good learning as well. Viriya is an effort in learning, that is, must pay attention to do and take higher responsibility in order to receive the good results

and good qualities. Citta is to attend to learning and work. When they do, they require many things in accordance with required things. Vimamsa is the investigation, that is, always to improve in everyday. Because there must have good learning and teaching and the successfulness must be received, they must seek for knowledge and know the kinds of work. While learning in order to have an experience as they required. From study, it can be seen that the importance, advantage and virtue of the Four Paths of Accomplishment towards administrators, teachers including the students' learning in the Junior Education in the level of 1-3 of Phrapariyattidhamma School in the section of General Education in Wat Srisutathip.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะอาศัยความเอื้อเฟื้อสนับสนุนจากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ดร.สมเดช นามเกตุ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ ประธานตรวจสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ ดร. สมเดช นามเกตุ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ในความเมตตา กรุณา ของท่านอาจารย์ทั้งสามที่ได้สละเวลาดู และให้คำแนะนำปรึกษา และตรวจแก้ข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณพระเถระและผู้มีคุณทั้งหลายผู้มีส่วนช่วยให้ผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินงานวิจัยให้สำเร็จ คือ ดร.บุญส่ง สิ้นธุ์นอก ผู้เปี่ยมด้วยเมตตา ได้ตรวจสอบบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ให้ผู้วิจัยได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พระมหาปริยญา วรญาโณ,ดร. พธ.ด.(พระพุทธศาสนา) ผู้ตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์และเพื่อนผู้ศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) ด้วยกันทุกท่าน

ขอขอบคุณผู้บริหาร ผู้รับใบอนุญาต ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนโรงเรียนวัดศรีสุธาทิพย์ ศึกษาทุกท่านที่มีส่วนในการทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จตามเจตนาของผู้วิจัย

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุด ที่ให้ความเอื้อเฟื้ออำนวยความสะดวกด้านตำรา คัมภีร์ ที่สำคัญอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย

ขอขอบคุณญาติโยม ผู้ที่ให้สิ่งที่มีค่าที่สุดคือชีวิต สนับสนุนด้านทุนการศึกษา พร้อมให้กำลังใจมาโดยตลอด พร้อมด้วย ดร.สมเดช นามเกตุ ผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสใช้ทำงานวิจัยฉบับนี้

ถ้าหากประโยชน์ คุณงามความดีจะพึงบังเกิดมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบสักการบูชาแด่พระรัตนตรัย พระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ เพื่อน กัลยาณมิตร ตลอดถึงญาติผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระครูสุวรรณฉัตรวงศ์(ทองดี/วชิรวโส

๕ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๓
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓
บทที่ ๒ หลักอิทธิบาท ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและแนวคิดการจัดการเรียนรู้	๑๔
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔	๑๔
๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔	๑๘
๒.๓ ความหมายของอิทธิบาท ๔	๒๐
๒.๓.๑ ฉันทะ (Aspiration)	๒๑
๒.๓.๒ วิริยะ (Exertion)	๒๓
๒.๓.๓ จิตตะ (Thoughtfulness)	๒๔
๒.๓.๔ วิมังสา (Investigation)	๒๖
๒.๔ ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔	๒๗

๒.๕ องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔	๒๙
๒.๖ ลักษณะของหลักอิทธิบาท ๔	๓๗
บทที่ ๓ สภาพการณ์ปัจจุบันและปัญหา ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี	๔๐
๓.๑ ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี	๔๐
๓.๒ หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับบริหารสถานศึกษา	๔๔
๓.๒.๑ ความหมายของอิทธิบาท ๔	๔๔
๓.๒.๒ ความหมายของการบริหารสถานศึกษา	๔๖
๓.๒.๓ ทฤษฎีการบริหารการศึกษา	๔๗
๓.๒.๔ หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อการครองงาน	๔๙
๓.๓ การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้	๕๒
๓.๔ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ให้สำเร็จในการทำงาน	๖๙
๓.๕ ประโยชน์ของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔	๗๐
บทที่ ๔ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี	๗๒
๔.๑ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔	๗๒
๔.๑.๑ สำหรับผู้บริหาร	๗๒
๔.๑.๒ ผู้จัดการโรงเรียน	๗๓
๔.๑.๓ ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียน	๗๔
๔.๒ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับครูผู้สอน	๗๕
๔.๓ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับผู้ปกครอง	๘๐
๔.๔ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ การจัดกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจใน อิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียน	๘๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๙๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๖
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๙๖
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	๙๗

บรรณานุกรม	๙๘
ภาคผนวก	๑๐๖
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	๑๐๗
ภาคผนวก ข หนังสือขออนุญาตออกดำเนินการวิจัย	๑๑๓
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการสัมภาษณ์	๑๔๓
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่	๓.๑ จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ปี พ.ศ. ๒๕๕๙	๔๒
ตารางที่	๓.๒ จำนวนนักเรียนที่มีลักษณะพิเศษ	๔๒
ตารางที่	๓.๓ จำนวนนักเรียนด้านอื่นๆ	๔๓
ตารางที่	๓.๔ แสดงจำนวนห้องเรียนและห้องประกอบอื่นๆ	๔๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑๓

แผนภาพที่ ๓.๑ แสดงทรัพยากรพื้นฐานทางการบริหาร

๕๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติ เช่น ที. สี.(ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. ที่มณิกาย สิลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

		พระสุตตันตปิฎก			
เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์		ภาษา	
๑๒	ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
๒๐	อง.เอกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๒	อง.ปญจก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.ธ.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์		ภาษา
๓๕	อภ.วิ.	(ไทย) =	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยมจริยธรรม และพฤติกรรมเชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิตความประพฤติ ความคิดทัศนคติและคุณธรรมของคนในสังคม เป็นผลกระทบจากการเลือนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศสร้างสรรค์ยังมีน้อยสื่อที่เป็นภัยและผิดกฎหมายมีการเผยแพร่มากขึ้นแม้มีมาตรการปราบปรามอย่างเข้มงวดเว็บไซต์บริการทางเพศเพิ่มขึ้น ๓ เท่าตัวขณะที่คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมประกอบกับสถาบันทางสังคมอาทิสถาบันครอบครัวสถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษามีบทบาทน้อยลงในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาศักยภาพคนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนครอบครัวมีความเปราะบางอัตราการหย่าร้างสูงขึ้นจาก ๔.๔ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๔ เป็น ๕.๐ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๘ สถาบันการศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนไม่มากเท่าที่ควรสถาบันศาสนายังใช้ประโยชน์จากศาสนสถานและบุคลากรทางศาสนาซึ่งมีอยู่มากมายไม่เต็มที่และขาดความสอดคล้องกับภาวะปัจจุบันอย่างไรก็ตามประเทศไทยมีวัฒนธรรมไทยที่มีความหลากหลายโดดเด่นและระบบความสัมพันธ์ที่เป็นวัฒนธรรมและเป็นรากฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้สังคมไทยและเป็นตาข่ายนิรภัยทางสังคมรวมทั้งภูมิปัญญาไทยที่มีการสั่งสมสืบทอดและรักษาไว้อย่างรู้คุณค่ามีปราชญ์และผู้รู้ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศกว่า ๑.๗ ล้านคนหากยังมีการถ่ายทอดสืบทอดความรู้รวบรวมพัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นระบบน้อยมาก จากการประเมินสถานะคนและสังคมไทยประกอบกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาในอนาคต^๑ กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปจริยธรรมของเยาวชนที่น่าสนใจไว้ดังนี้

ปัญหานักเรียนขาดระเบียบวินัยและย่อหย่อนในด้านจริยธรรมการแต่งกายไม่เรียบร้อย การทะเลาะวิวาทและการติดยาเสพติดให้โทษอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังขาดการเอาใจใส่ดูแลและให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครูอาจารย์ผู้ที่มีความเข้าใจทางจริยธรรมเท่าที่ควร

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, ฉบับที่ ๑๑, ๒๕๕๖, หน้า ๕๐.

การพัฒนาการศึกษาให้ได้ตามแนวทางมาตรฐานการศึกษาชาตินั้นทำได้ยากแต่นับเป็น เรื่องที่สำคัญยังสามารถทำได้และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จเพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในใจของคนทุก คนดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)^๒ ได้ให้การสนับสนุน คณะนักวิจัยหลักจากคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหา ยุทธศาสตร์แนวทางและรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพภายใต้ชื่อว่า “รูปแบบการ ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยการวิจัยและพัฒนา” เป็นโครงการที่อยู่ในความสนใจของผู้บริหาร ทั้งหลายที่ต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติโดย ผู้บริหารคือกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการดำเนินงานกระบวนการรูปแบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือใน การศึกษาที่สามารถสร้างพัฒนาการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน^๓ เพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนรากฐาน ความรู้ในการพัฒนาด้านการศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลหนึ่งการจัดการศึกษาใน ปัจจุบันนั้นได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยยึดแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่มี การกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณการบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษาโดยตรง^๔ ในการบริหารงานของสถานศึกษานั้นดำเนินไปโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาโดย มีการสนับสนุนจากผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนครูผู้แทนองค์กรชุมชนผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนศาสนาอื่นในพื้นที่

ด้วยหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษานี้ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทของตนหลายอย่างในการบริหารจัดการสถานศึกษาของตนให้สามารถ ขับเคลื่อนไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยต้องมีการกำหนดบทบาทของตนเองให้ชัดเจนใน ฐานะที่เป็นผู้นำสถานศึกษาและจำเป็นต้องกำหนดบทบาทในการดำเนินงานกับคณะบุคคลที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเพื่อให้มีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในสถานศึกษา ร่วมกันรวมทั้งการกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการภาระงานทั้งระบบของโรงเรียนให้ดำเนินไปได้ อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้นั้นคือการพัฒนาการ เรียนรู้ของผู้เรียนทั้งโรงเรียน^๕ ซึ่งการจะทำให้ได้ผลเช่นนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้นำสถานศึกษาต้องมี

^๒ ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษา รายงานการประชุมเรื่องวิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ทางการปฏิรูปการศึกษา: วาระแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^๓ ทิศนา ขัมมณี, ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเรื่องยากที่ทำได้จริง, (กรุงเทพมหานคร: อัลฟ่ามิเลเนียม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

^๔ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พรินทกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔.

^๕ ทิศนา ขัมมณี และภาจิตประมวลศิลป์ชัย, ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการปฏิรูป การเรียนรู้ทั้งโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: ปกรณศิลป์พรินตติ้ง, ๒๕๔๗), หน้า ๒๗.

แนวทางหลักทฤษฎีและหลักธรรมเพื่อนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญเพื่อที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบ

การบริหารงาน การเรียน การสอน และส่งเสริมจริยธรรมศึกษาในโรงเรียนยังไม่เป็นเอกภาพและขาดความร่วมมือประสานงานอย่างจริงจัง ในด้านการส่งเสริมจริยศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษา ถ้าเป็นอุปสรรคที่ทำให้การจัดจริยศึกษาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน การสำรวจปัญหาจริยธรรมที่ต้องการของนักเรียนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ยังไม่เอื้อต่อการส่งเสริมจริยศึกษา ครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องระเบียบต่างๆ ของโรงเรียนไม่ตรงกัน

จากสภาพการณ์ทางสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมีผลทำให้การศึกษาต้องพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบาย การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ให้ถึงจุดหมายสูงสุดที่กำหนดไว้ คือ เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพัฒนาประเทศให้สามารถอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข^๖ ธีรพล คงนาวัง ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารการศึกษาในยุคการปฏิรูปการศึกษาว่า^๗ “ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อนำสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่แสดงคุณภาพการศึกษาที่แท้จริงของชาติให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้ จะต้องปรับบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการบริหารการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันในยุคปฏิรูปนี้” ดาริ บุญชู ได้เสนอเพิ่มเติมว่า “ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นตามมาอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้อาจจะต้องมียุทธศาสตร์การดำเนินงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหลายๆ ยุทธศาสตร์ เช่น ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ยุทธศาสตร์การสร้างความตระหนัก ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีม และยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม เป็นต้น”

อย่างไรก็ดีผู้บริหารแต่ละคนอาจมีแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป ตลอดจนการแสดงออกซึ่งบุคลิกลักษณะในการบริหารจัดการศึกษาที่ต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ด้านวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ภูมิหลังด้านการศึกษา และประสบการณ์ของ แต่ละคน เป็น

^๖ สุขชี ดิสกราม, “สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา ๑๐”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^๗ ธีรพล คงนาวัง, *การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนวิชาการ ๕, ๗* (กรกฎาคม ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

^๘ ดาริ บุญชู, *ภารกิจของผู้บริหารยุคใหม่สิ่งท้าทายบทบาทผู้บริหารและครู*, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

ต้น สิ่งทีกล่าวนานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิพวรรณ ยุทธโยธิน ที่กล่าวว่า^๙ ในหน่วยงานใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานขนาดเล็กหรือใหญ่ แม้แต่ชุมชนหรือประเทศชาติก็จำเป็นต้องมี ผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำ ที่แสดงออกเป็นสิ่งที่สะท้อนความสามารถขององค์การผู้นำเป็นจุดดวงประทีปของ องค์การ เป็นตัวแทนขององค์การและเป็นจุดรวมแห่งพลัง อันเป็นพลังร่วมของบุคคลในองค์การหรือ หน่วยงานนั้น ดังนั้นผู้นำ จึงเป็นเหมือนหลักชัยของการดำเนินงานโดยเฉพาะต่อ ผู้ได้บังคับบัญชาและ ต่อหน่วยงานส่วนรวม ความสามารถและ คุณลักษณะของผู้นำ มีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคุณภาพ และ คุณค่าขององค์การที่สะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานใน องค์การหรือหน่วยงานนั้นๆ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้นำ ยังเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานอีกด้วย

แนวคิดข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำ ได้อย่างดียิ่ง ผู้นำ ในองค์การทางการศึกษาในระดับสถานศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีคุณลักษณะของผู้นำ ที่เอื้อต่อการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ คุณลักษณะของผู้นำ ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมี และนำออกมาใช้อยู่ในตัวตนของแต่ละท่านนั้นคือ คุณธรรมหรือการมีหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการ บริหารจัดการศึกษา ซึ่งได้แก่ หลักธรรมในการครองตน หลักธรรมในการครองคนและหลักธรรมใน การครองงาน ซึ่งหลักธรรมบางประการตามแนวคำสอนของพุทธศาสนาจะรวมหลักธรรมที่กล่าว มาแล้วไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนควร นำมาใช้ คือหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่จะนำพาบุคคลไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายาม จิตตะ หมายถึง ความมุ่งมั่นเอาใจใส่ และวิมังสา หมายถึง ความใคร่ครวญในงานที่ทำ ซึ่ง พระราชวร มณี ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า^{๑๐} อิทธิบาท ๔ มีแรงจูงใจที่เกิดจากตนเอง คือ ความพึงพอใจในงานที่ทำโดยไม่เลิกละจะเป็นงานที่ยากหรือง่ายแม้จะมีเครื่องล่อใจหรือไม่ก็ตาม มีแต่มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย เพราะมีความพอใจที่จะทำงาน ซึ่งจะช่วยให้การ ทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารจะต้องใช้ในการครองงาน เพราะประเทศ ต้องการคนทำงาน คนทำงานเท่านั้นที่จะเป็นผู้มีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ความเจริญก้าวหน้าใน ส่วนตัวของผู้บริหารที่ดี จะส่งผลต่อความก้าวหน้าขององค์การหรือหน่วยงานอย่างแท้จริง คุณค่าของผู้ บริหารงานคือผลสำเร็จหรือผลงานที่เกิดขึ้น ดังสุภาษิตที่ว่า “ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน” ผู้บริหารใช้ อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมในการบริหารย่อมจะกลายเป็นศูนย์รวมใจรวมงาน และสามารถจัดการให้

^๙ ทิพวรรณ ยุทธโยธิน, **พฤติกรรมความเป็นผู้นำของอธิการวิทยาลัยครู**, (ครุศาสตรวิทยาลัย : วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๓๗), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๑๐} พระราชวรมนี, **พุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๙๔ - ๒๙๖.

งานบรรลุผลไปได้ด้วยดี ดังนั้นการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนจะต้องได้ทั้งงานและได้ทั้งน้ำใจของผู้ร่วมงาน ในการนี้ ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ทั้งพระเดชและพระคุณในการบริหารงานอย่างเหมาะสมกลมกลืน จึงจะทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับข้อเสนอของ

สุรพล เครือมะโนรมย์ ที่เสนอว่า^{๑๑} ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการบริหารงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ บางครั้งผู้บริหารสถานศึกษาอาจไม่ให้ความสำคัญต่อการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการ ส่งผลให้ครูผู้สอนขาดขวัญกำลังใจ และบางครั้งผู้บริหารไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างเพียงพอก็อาจนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้ไม่ได้ผลเท่าที่ควรผู้บริหารจึงต้องสร้างภาพพจน์ให้เป็นที่ศรัทธาและความเชื่อถือเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ ซึ่งสิ่งที่จะต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติคือ การมีความรัก มีความสงสาร มีความชื่นชมยินดีและมีใจเป็นกลางไม่ลำเอียงทั้งรายบุคคลและคณะบุคคล ผู้บริหารที่ดีควรใช้พระคุณมากกว่าพระเดชหรือใช้อำนาจบาตรมีมากกว่าอำนาจทางกฎหมาย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาการประยุกต์หลักธรรมอิทธิบาท ๔ ใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ ในฐานะ ผู้วิจัยเป็นครูสอนประจำที่โรงเรียนดังกล่าวโดยต้องการทราบว่ามียกใดบ้างที่ส่งเสริมการเรียนรู้และผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องนำเอาหลักธรรมที่จะทำให้การบริหารจัดการศึกษา ประสบผลสำเร็จมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และหลักอิทธิบาท ๔ คือหลักธรรมหนึ่งที่ช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความสำคัญ ของหลักอิทธิบาท ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และแนวคิดการจัดการเรียนรู้

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันและปัญหา ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

^{๑๑} สุรพล เครือมะโนรมย์, “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ เอกสาร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ คือ ๑) ฉันทะ ๒) วิริยะ ๓) จิตตะ ๔) วิมังสา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิทักษ์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

๑.๓.๒ พื้นที่/ประชากร

เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิทักษ์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำ งานในชีวิตประจำวัน เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งแยกออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้ ฉันทะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความสนใจใฝ่ รู้ ความรักพอใจในสิ่งที่กระทำและผลของการกระทำ ความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระทำนั้น บรรลุเป้าหมายและการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย วิริยะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ต้องการทำงานให้สำเร็จโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ที่เกิดขึ้น โดยมองว่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานให้สำเร็จต่อไป จิตตะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความแน่วแน่ จดจ่อในสิ่งนั้น เมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่สามารถที่จะละทิ้งงานนั้นได้ ด้วยเห็นว่าการที่ทำนั้นมีความสำคัญต่อตนเอง ผู้อื่น ตลอดจนรวมถึงสภาพแวดล้อมด้วย จึงได้อุทิศกายและจิตใจในการทำงานนั้น วิมังสา หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญและการค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงาน โดยได้มีการทดลองและหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน ส่งเสริมให้งานเสร็จสิ้น และบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนสอนที่โรงเรียนจัดทำขึ้นในรูปแบบหรือ กิจกรรมต่างๆ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่จัดทำขึ้น

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า **อิทธิบาท ๔** คือ ทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยก จากความจริง ของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหาย เมื่อเราวางฐานได้ดีแล้ว เราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงาน บนพื้นฐานที่ถูกต้องนั้น เราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนี้ ก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น เอาหลักอิทธิบาทมาใช้แทบทุกท่านรู้จัก “อิทธิบาท คือ หลักแห่งความสำเร็จ”^{๑๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวไว้ว่า “**อิทธิบาท ๔**” คือใช้คุณธรรม นำทาง สู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ ต้องมีความพอใจ มีความเพียร มีสมาธิ จึงทำให้เกิดปัญญา และหัวใจของการบริการเชิงพุทธ ที่สำคัญที่สุด คือ “พรหมวิหาร ๔” ต้องมีทั้ง เมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือ สั่งสอนผู้น้อย ให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเอง มีมุทิตา ปลอຍให้เขาเติบโตได้ ไม่เข้า การแทรกแซง และอุเบกขา รู้จักความพอดี ปลอຍวาง ฝักจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็น นี่คือ หลักธรรมประจำใจ ที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิต และบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์^{๑๓}

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) กล่าวไว้ว่า **อิทธิบาท ๔** คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัย คือสิ่งที่ตนประสงค์ นั้นต้องอยู่ในวิสัย ที่อาจใช้ความเพียร พยายาม ทำให้เกิดขึ้นได้ มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จได้ คุณธรรมกลุ่มนี้ทรงเรียกว่า^{๑๔} **อิทธิบาท ๔**

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล) กล่าวไว้ว่า **อิทธิบาท ๔** คือ หลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ในการกระทำการกิจการงานหรือการอาชีพ ประการแรก คือ อิทธิบาท แปลความว่า ทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติ ให้บรรลุความสำเร็จได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพนั่นเอง^{๑๕}

พระมหาไพเราะ ฐิตสีโล ได้กล่าวถึงคุณธรรม ทางพระพุทธศาสนา เรื่อง กตัญญูกตเวทิตา ว่า บุตรพึงบำรุงมารดา บิดาด้วยสถาน ๕ คือ^{๑๖}

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๙.

^{๑๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ, ไทยรัฐ, (๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑)

^{๑๔} พระเทพดิลก(ระแบบ ฐิตญาโณ), ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๑๕} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๑๖} พระมหาไพเราะ ฐิตสีโล, “กตัญญูกตเวทิตา”, พุทธจักร, ปีที่ ๕๖ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๒๓-๒๖.

๑) ท่านได้เลี้ยงเรามา เลี้ยงท่านตอบแทน ๒) ช่วยทำกิจของท่าน ๓) ดำรงค์สกุล ๔) ประพฤติให้เป็นคนสมควรรับทรัพย์มรดก ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโณ กล่าวได้ว่า **อิทธิบาท ๔** คือ ความสำเร็จ ความสำเร็จ ด้วยดี ความสำเร็จ ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้น อิทธิบาท คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคล ผู้บรรลุเหล่าธรรมนั้น เจริญอิทธิบาท คือ ย่อมเสพ เจริญทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๑๗}

สุชีพ ปุญญานุภาพ กล่าวไว้ว่า **อิทธิบาท ๔** คือ คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่างด้วยกัน ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความเพียร ๓. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ ๔. วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน แล้วแสดงความต่างกัน เพียงฝ่ายพระอภิธรรม เจริญโลกุตตรฌาน ประกอบด้วยอิทธิบาท^{๑๘}

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพเพื่อออกไปพัฒนาในอนาคตเด็กจึงเป็นทั้งทรัพยากรและผู้ใช้ทรัพยากร ตามแนวคิด ๔ ประการ คือ^{๑๙}

๑. เด็กเป็นเป้าหมายของการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ที่เปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา ถ้าปราศจากเด็กแล้วโรงเรียนก็ไม่ต้องมีหรืออยู่ไม่ได้โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหาร ครูและอาคารเรียน สถานที่ได้อย่างไร เด็กจึงเป็นทรัพยากรป้อนกระบวนการของโรงเรียน

๒. เด็กเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม โรงเรียนต้องจำลองสังคมเพื่อให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวทางที่สังคมปรารถนา โรงเรียนที่พัฒนาทรัพยากรคือเด็ก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ชุมชนหรือสังคมจะเกิดหรือตายอยู่ที่คุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต

๓. เด็กในฐานะทรัพยากรมีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรในรูปแบบอื่นตรงที่ว่า เด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิตและใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่นโรงเรียนจึงต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้สามารถใช้ทรัพยากรอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. เด็กจะใช้ทรัพยากรที่มีค่าได้ต่อเมื่อเด็กมีคุณภาพ โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติและทักษะความชำนาญ

^{๑๗} พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโณ, **พระอภิธรรมปิฎก ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐-๒๒๑.

^{๑๘} สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗๖.

^{๑๙} ชัยยงค์ พรหมวงศ์, **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการพัฒนาเด็กพฤติกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

สนอง วรอุไร กล่าวไว้ว่า **อิทธิบาท ๔** คือ สูตรสำเร็จของชีวิต ตามพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า จิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย จิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิตเพราะฉะนั้น ความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจ ไม่ว่าเราต้องการอะไรหากเราตั้งใจกำหนดจิตไว้มั่นคง ทุกสิ่งจะสำเร็จได้ดังใจ และอิทธิบาทสี่ ให้ถึงขั้น คือ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจรัก ด้วยความพากเพียร ด้วยใจจดจ่อและใช้ปัญญา ไต่สวนอย่างสม่ำเสมอ แล้วความสำเร็จจะไม่หนีไปไหน^{๒๐}

อัครเมธี สิริวรานนท์ กล่าวไว้ว่า **อิทธิบาท ๔** คือ พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าให้ประสบผลสำเร็จ แม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง ก็ให้ยึดหลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อบอกทางแห่งความสำเร็จ ในชีวิตเกี่ยวกับการงานเมื่อจะทำงานใดๆ ให้ประสบผลสำเร็จ แม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้างก็ให้ยึดหลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา^{๒๑}

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เสกสันต์ บุญยะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีพฤติกรรมการใช้อิทธิบาท ๔ ดังนี้^{๒๒}

ด้านฉันทะมี การใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องมีอัธยาศัยและเมตตาใจที่ติดต่อทุกคนและมีการใช้ที่อยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องการใช้คำพูดที่เหมาะสมในการตักเตือนผู้ร่วมงานทุกคน มีความห่วงใยในผู้ร่วมงานทุกคน และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษา

ด้านวิริยะ มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องไม่ใช้อำนาจหน้าที่บังคับให้ทำงานเกินกำลังความสามารถ และมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษานำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารงานเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา และส่งเสริมในการให้ความรู้แก่บุคลากร ผู้ปกครองและนักเรียนให้เห็นคุณค่าของการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาชีวิต

^{๒๐} สอน วรอุไร, **ทำชีวิตให้ดีและมีสุข**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

^{๒๑} อัครเมธี สิริวรานนท์, **เปิดโอกาสชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓.

^{๒๒} เสกสันต์ บุญยะ, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็กแผนกสามัญศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต ๔”, **ปริญญานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๙), หน้า ๗๓-๗๔.

ด้านจิตตะ มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องเป็นมิตรกับผู้ร่วมงานทุกคนและรักษาความลับของทางราชการและของผู้ร่วมงาน และมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องชื่นชมผลงานการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความบริสุทธิ์ใจ เอาใจใส่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้ผู้ร่วมงานเสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน

ด้านวิมังสา มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องอดทนต่อปัญหาต่างๆ ในที่ทำงาน อุทิศเวลาในการทำงานอย่างเต็มที่ และข่มใจ รักษาอารมณ์ของตนเองได้อย่างมั่นคง

พระจิรศักดิ์ บุญฤทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ผลการวิจัยพบว่า^{๒๓}

๑. ได้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน

๒. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนนักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนมากกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑

บุญมี บุญเอี่ยม จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาการนำ อิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต จังหวัดสงขลา คือ จากสังเกตพบว่า พนักงานฯ มีการใช้อิทธิบาท ๔ โดยไม่รู้ตัว เป็นการทำงานเพื่อการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามสามัญสำนึก โดยการใช้อิทธิบาท ๔ จะถูกนำมาใช้มากขึ้น เมื่องานที่ทำความยุ่งยากหรือความสำคัญมาก และจากการสังเกตยังพบอีกว่า พนักงานจะมีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจในการทำงาน และอยากทำงานมากขึ้น ถ้าได้มาทำงานในวันหยุด ซึ่งจะได้ค่าจ้างล่วงเวลา (Over time)^{๒๔}

พระดณัย อนาวีโล (บุญสาร) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้^{๒๕}

หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ว่าด้วยการครองตนเป็นธรรมของสัปปุริสชน คือ คนดีประกอบด้วยรู้หลักการรู้จุดหมายรู้ตนรู้ประมาณรู้กาลรู้ชุมชนและรู้บุคคล หลักสังคหวัตถุ ๔ ว่าด้วยการครองคนเป็นธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคล

^{๒๓} พระจิรศักดิ์ บุญฤทธิ์, “ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓”, **ปริญญาพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๗๓-๗๔.

^{๒๔} บุญมี บุญเอี่ยม, “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต”, **บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด**, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔).

^{๒๕} พระดณัย อนาวีโล, “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์”, **ปริญญาพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

และประสานหมู่ชนไว้สามัคคีประกอบด้วยทาน คือ การให้ปียวาจา คือ วาจาอันเป็นที่รัก ถ้อยคำจริง คือ การประพฤติประโยชน์ และสมานัตตาคือความมีตนเสมอ หรือ ทำตนเสมอ ตันเสมอ ปลาย และหลัก อธิบาท ๔ ว่าด้วยการครองงานเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผล ที่มุ่งหมายประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป และวิมังสา คือ ความไตร่ตรอง ซึ่งผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมทั้ง ๓ นี้เพื่อนำไป ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของสถานศึกษา

ธนสิทธิ์ จันทะรี ได้ศึกษาหลักอธิบาท ๔ ในรูปแบบของการผลิตภัณฑ์ในจังหวัด นครราชสีมา และความแตกต่างจากจังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม และจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่ง จังหวัดทั้ง ๓ จะมีรูปแบบผลิตภัณฑ์เหมือนกัน โดยรูปแบบผลิตภัณฑ์ของจังหวัดนครราชสีมา มีรูปทรง และประโยชน์ใช้สอยที่ที่หลากหลายมาก เนื่องจากมีการออกแบบและพัฒนาจากนักวิชาการจนเป็น แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียง การผลิตเป็นธุรกิจเพื่อจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ ส่วนรูปแบบผลิตภัณฑ์ของจังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม และจังหวัดอุบลราชธานี มีรูปทรงและ ประโยชน์ใช้สอยที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันของชาวอีสาน นั่นคือครก ไหปลาร้า รองขาตุ๋นกับข้าว โอ่ง น้ำ และหม้ออ่อม ส่วนการผลิตผลิตเป็นอาชีพเสริม จากอาชีพหลัก คือ การทำนา^{๒๖}

สรุปได้ว่า จากการศึกษาทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษา จากหลักพุทธธรรมอธิบาท ๔ ในการดำเนินชีวิตและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นอาชีพการงาน ที่แต่ละคนทำนั้น ต้องเป็นงานที่บริสุทธิ์ สัมมาอาชีพ ต้องไม่เป็น เยาวชนที่เป่ียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อน ให้กับสังคม ต้องเป็นเยาวชนที่ดีสามารถแก้ปัญหาและ สร้างสรรค์ชีวิตที่ดีให้กับสังคม นอกจากนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้การพัฒนาชีวิตทุกด้านเพื่อนำไปสู่การ พัฒนาตนเองและพัฒนาประเทศโดยอาศัยหลักธรรม หลักอธิบาท ๔ ในการทำงานด้วยหัวใจและ ทุ่มเทให้กับงาน ย่อมจะพบกับความสำเร็จของงานและมีความสุขกับการทำงาน ส่วนหลักธรรมนำไปสู่ ความเจริญ และสันติสุขในบ้านเมืองที่มีแต่เยาวชนที่ดีมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ เป็นนักเรียนที่ดี ของสังคมต่อไป

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์หลักอธิบาท ๔ ใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี มีรูปแบบและลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

^{๒๖} ธนสิทธิ์ จันทะรี, “การออกแบบและเทคโนโลยีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาไฟสูง กรณีศึกษาจังหวัด หนองคาย นครพนม อุบลราชธานี นครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖- ๓๘.

๑.๖.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีการศึกษาภาคสนาม (Field Study) ด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์

๑.๖.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาเนื้อหาและโครงสร้างตรวจสอบความถูกต้อง เทียบตรงก่อนนำไปสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๒) เครื่องบันทึกเสียง

๓) สมุดจดบันทึก

๔) ผู้ช่วยเก็บข้อมูล จำนวน ๑ คน

๑.๖.๓ การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ การบริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้อะไรและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก เอกสารงานวิชาการ และวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๔ กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาวิจัย

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

- ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม	จำนวน ๒ คน
- ครูสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	จำนวน ๑ คน
- ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓	จำนวน ๓ รูป
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	จำนวน ๑๐ คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	จำนวน ๑๐ คน
รวมกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาทั้งสิ้น	๒๖ คน

การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) ในกลุ่มผู้บริหาร ครูสอน ส่วนผู้ปกครองและนักเรียน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากรายชื่อให้ครบตามจำนวนที่ระบุไว้

๑.๖.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้นั้นมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา แล้วจึงนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป

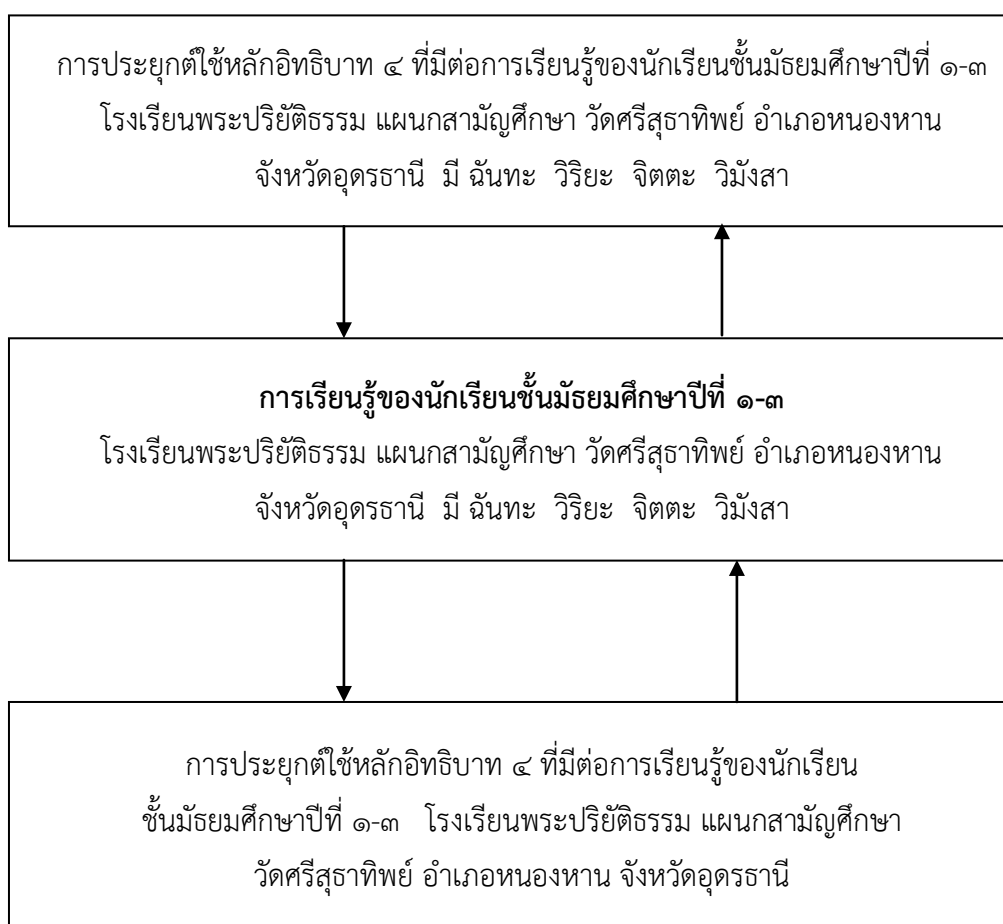
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ขึ้น

๑.๗.๒ ทำให้ข้อสนเทศเกี่ยวกับสภาพการณ์ในปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์

๑.๗.๓ ทำให้ได้องค์ความรู้จากผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ และนำไปเป็นฐานข้อมูลในการจัดการศึกษาต่อไป

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๒

หลักอิทธิบาท ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและแนวคิดการจัดการเรียนรู้

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงหลักการแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ มีดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔
- ๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๓ ความหมายของอิทธิบาท ๔
- ๒.๔ ความสำคัญของอิทธิบาท ๔
- ๒.๕ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔
- ๒.๖ ลักษณะของอิทธิบาท ๔

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔

ในพระพุทธศาสนานี้มององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาถึงอิทธิบาท ๔ ประการคือเจริญอิทธิบาทประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร^๑ หมายถึงสมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่นเจริญอิทธิบาทประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึงสมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์เจริญอิทธิบาทประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขารหมายถึงสมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึงสมาธิที่เกิดจากวิมังสา และความเพียรสร้างสรรค์เพราะฉะนั้นอิทธิบาท ๔ มีองค์ประกอบดังนี้ฉันทะ^๒ หมายถึงสร้างความพอใจในกุศลคือความประสงค์จะทำยิ่งขึ้นความพึงพอใจความใคร่เพื่อจะทำความฉลาดความพอใจในธรรมฉันทสมาธิ^๓ หมายถึงสมาธิที่เกิดจากฉันทะวิริยะหมายถึงการปรารภความเพียรทางใจสมาธิยามะจิตตะหมายถึงมนานันสนิโนวิญญูญาณธาตุที่สมกันและปธานสังขารหมายถึงความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารภความเพียรประคองจิตความขะมักเขม้น^๔ ความบากบั่น ความตั้งหน้าความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดีวิริยะวิริยินทรีย์วิริยะพละสมาธิยามะ

^๑ อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๓๔๘/๔๔๕.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๔๗/๑๗๗.

^๓ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๔๒.

^๔ อัง.ปัญญา. (ไทย) ๒๒/๖๗-๗๐/๓๓.

วิมังสา หมายถึง ปัญญาภิรยาที่รู้ชัด ความไม่หลงความวิจยธรรมสัมมาทิฐิสมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิตความดำรงอยู่แห่งจิตความไม่ส่ายไปแห่งจิตความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบสัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว) นอกจากนี้องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงอิทธิบาทซึ่งได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎกดังนี้

อิทธิบาท ๔ ได้แก่ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- ๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร
- ๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร
- ๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร
- ๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร^๕

ปิ่น มุฑกันต์, พ.อ. ให้ความหมายว่า อิทธิบาทอิทธิแปลว่าฤทธิ์บาทแปลว่าทางปฏิบัติ รวมกันเข้าเป็นศัพท์เดียวอิทธิบาทแปลว่าทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์ฤทธิ์ของคนสามัญก็คือการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์เพราะฉะนั้นอิทธิบาท จึงแปลว่า คุณเครื่องสำเร็จความประสงค์หรืออีกอย่างคือปฏิบัติแห่งความสำเร็จ^๖

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า อิทธิบาทแยกเป็น “อิทธิ” แปลว่าความสำเร็จ “บาท” แปลว่าฐานเชิงรองดังนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่ารากฐานแห่งความสำเร็จซึ่งมี ๔ อย่างคือฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสา^๗

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เขียนเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ สรุปได้ว่า

หลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัยหรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไรแต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่ามีอะไรและคืออะไรจะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีนี้ ไม่มีใครว่าใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย

- ๑) ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ยังทรงทำจึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้
- ๒) วิริยะ คือความพากเพียรความพยายามไม่ย่อท้อ
- ๓) จิตตะ คือความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำเพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้
- ๔) วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้งคอยตรวจสอบทบทวนไตร่ตรองพิจารณา

ดังนั้นหลักความสำเร็จปฏิบัติตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการที่เรียกว่าอิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔ ข้อคือ^๘

^๕ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๑ - ๔๖๕/๓๔๒ - ๓๕๗.

^๖ ปิ่น มุฑกันต์, พ.อ., แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า๒๒๖.

^๗ พุทธทาสภิกขุ, ขรรวาสธรรม, พิมพ์ครั้งที่๔, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๐.

๑. ฉันทะ รักงาน (การเห็นคุณค่าความรักความพอใจ) คือมีใจรักพอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำมิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอย่างได้รางวัลหรือผลกำไร

๒. วิริยะ สู้งาน (ความเพียรเห็นเป็นความท้าทายสู้ขยัน) คือ พากเพียรทำขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำให้สำเร็จด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดทิ้ง ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

๓. จิตตะ ใส่ใจงาน (ความคิดอุทิศตัวต่องานใจจดจ่อจริงจัง) คือ เอาจิตผูกใจตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

๔. วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรองพิสูจน์ทดสอบตรวจตราปรับปรุงแก้ไข) ใช้ปัญญาสอบสวน คือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลองวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้อธิบายว่าอิทธิบาท ๔ คือทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการคือ ๑) ฉันทะความพอใจ ๒) วิริยะความเพียร ๓) จิตตะความเอาใจใส่และ ๔) วิมังสาไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆถ้าเรารักสิ่งนั้นเอาใจใส่สิ่งนั้นมันก็จะก้าวหน้าการคิดการทำการก็ก้าวหน้าต่อไปเพราะเรารักสิ่งนั้นถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้^๙

สรุปได้ว่าอิทธิบาท ๔ หมายถึงหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานต่างๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งประกอบด้วยฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้^{๑๐}

๑) **ฉันทะ** แปลว่า ความพอใจได้แก่ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุจุดง่ายๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้นอยากให้สิ่งนั้นๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดี ที่งดงามที่ประณีตที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้อาภาวดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับ

^๙ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **พจนานุกรมธรรมปัญญานันทะ**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๑๕๐.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒ – ๘๔๔.

โสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกละโล่งผ่อนคลายเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้าเกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้น หรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้น เมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้า หรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมายเดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชานไม่ส่ายฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้และพร้อมนั้น ปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

๒) วิริยะแปลว่า ความอาทนาย แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัว ต่ออุปสรรค และความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยาก มักมีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือนเขาก็ไม่ท้อถอยกลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จคนที่มีความเพียรเท่ากัมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมายสมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

๓) จิตตะแปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ได้แก่ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันทีบางทีจิตทำเรื่องนั้นงานนั้น ขลุกขมุ่นอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัวอะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจเรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ทำงานลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอนความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่มั่นคงในกิจที่กำลังทำกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้นเรียกว่า เป็นจิตตสมาธิพร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔) วิมังสาแปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่อง หรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำรู้จัก ทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขและปรับปรุงข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิดค้นหาเหตุผลชอบสอบสวน ทดลองเมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไปเช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไรทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างไร ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทนจะเกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่เราคาดหมาย เป็นเพราะอะไรจะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่มั่นคงตั้งมั่นกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่านไม่วอกแวกและมีกำลังเรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิซึ่งจะมีปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วยเช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ

อิทธิบาท ๔ นี้เกี่ยวพันกันและมักมาด้วยกันเช่นเกิดฉันทะมีใจรักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียรก็เอาใจจดจ่อใส่ใจอยู่เสมอและเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองแต่ที่แยกพิจารณาแต่ละข้ออย่างนี้ก็ด้วยถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่เป็นตัวนำเป็นตัวชักจูงข้ออื่นๆ

สรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง ทางไปสู่ความสำเร็จหรือคุณธรรมที่ไปถึงความสำเร็จในการทำงาน ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งทางแห่งความสำเร็จนั้นประกอบไปด้วย

๑) ฉันทะ คือ ความพอใจความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไปซึ่งจะแสดงออกมาด้วยการกระทำด้วยความพอใจ เต็มใจ และสนใจในสิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่หรืองานที่ได้รับมอบหมายให้กระทำทำงานด้วยใจรัก

๒) วิริยะ คือ ความเพียรขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้งซึ่งแสดงออกมาด้วยความเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้สึกไม่ทอดทิ้งและมีความกล้าที่จะทำงานนั้นๆ ถ้าเห็นอะไรเป็นอุปสรรคหรืองานที่มาอยู่ข้างหน้าแล้วจะต้องเอาชนะทำให้สำเร็จทำงานให้เป็นเรื่องที่ท้าทายจะสู้และจะพยายามเพื่อให้สำเร็จ

๓) จิตตะ คือ ความตั้งใจหรือเอาใจฝักใฝ่ได้แก่ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจจดจ่อไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัว อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำซึ่งแสดงออกมาด้วยการเอาใจใส่จดจ่อตั้งใจในการทำงานอย่างจริงจังไม่ปล่อยให้ความคิดฟุ้งซ่าน

๔) วิมังสา คือ ความไตร่ตรองหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อสงสัยย้อนในสิ่งที่ทำนั้น ขอบคิดค้นหาเหตุผลขอบสอบสวน ทดลอง มีการวางแผนวัดผล คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุงซึ่งแสดงออกด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งที่กระทำด้วยความพินิจพิเคราะห์มีการวางแผนและวัดผลงานที่กระทำเสมอ

๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔

๑. ทฤษฎีต้นไม้วิจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุนาวิน

ดวงเดือน พันธุนาวิน ได้ศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมคนดีและคนเก่งสามารถสรุปออกมาในรูปของทฤษฎีต้นไม้วิจริยธรรมซึ่งวิเคราะห์ได้ว่ามีองค์ประกอบทางจิตเกี่ยวข้องอยู่ ๘ จิตลักษณะโดยแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือจิตลักษณะที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ ๓ ด้านและลักษณะที่เป็นสาเหตุทางจิตอีก ๕ ด้าน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันเมื่อนำไปประกอบเป็นภาพต้นไม้จะแบ่งเป็น ๓

ส่วนคือ ๑) ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้ ๒) ส่วนลำต้นของต้นไม้ ๓) ส่วนรากของต้นไม้มีรายละเอียดดังนี้^{๑๑}

๑. ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้คือพฤติกรรมประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของคนดี คนเก่งพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมการทำความดีและละเว้นความชั่วพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง เพื่อส่วนรวมผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆ ที่น่าปรารถนานี้มี สาเหตุมาจากสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนของต้นไม้และลักษณะทางพื้นฐานทางจิตใจที่เป็นส่วนของรากต้นไม้

๒. ส่วนลำต้นของต้นไม้ คือ สาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้านได้แก่

๒.๑ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมประเทศชาติมนุษยชาติ และหลักการมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๒.๒ จิตลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนคือรู้จักคาดการณ์ไกล รู้จักควบคุมตัวเองได้ สามารถอดได้รอได้มีความภูมิใจในการทำความดีแม้จะไม่มีใครเห็น

๒.๓ ความเชื่ออำนาจในตนคือ เชื่อว่าผลที่เกิดกับตนมาจากการกระทำของตนเอง ไม่ใช่เกิดจากความบังเอิญหรือโชคเคราะห์สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบุคคลอื่นบันดาลให้

๒.๔ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือมีความมุ่งมั่นในการที่จะทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายโดยไม่ย่อท้อ

๒.๕ ทศนคติ คุณธรรม ค่านิยมคือ (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือค่านิยมนั้นๆ) คือมองเห็นและเข้าใจในคุณค่าประโยชน์ความดีของการปฏิบัติหน้าที่ เกิดความพึงพอใจมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

๓. ส่วนรากของต้นไม้ คือ ลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของพฤติกรรมประกอบด้วยจิตลักษณะ ๓ ด้านได้แก่

๓.๑ สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาด มีการรู้คิดที่เหมาะสมกับอายุเมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูง ได้กล่าวคือคิดแบบเป็นระบบได้เมื่อผู้ใหญ่

๓.๒ มีสุขภาพจิตที่ดีได้แก่มีความสุขในการทำงาน มีการปรับตัวที่ดี มีความวิตกกังวลน้อยเหมาะสมกับเหตุการณ์ มีอารมณ์มั่นคง มีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของการทำงาน

๓.๓ มีประสบการณ์ทางสังคมสูง คือ การเข้าใจมนุษย์และสังคมรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราได้รับประสบการณ์อย่างเพียงพอเหมาะสมตามอายุถ้าบุคคลมีลักษณะทางจิตใจ ๓ ด้าน ที่เป็นส่วน

^{๑๑} ดวงเดือน พันธุนาวิน, **ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔), หน้า ๒-๔.

รากของต้นไม้ในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้านทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสมก็จะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาทางจิตลักษณะทั้ง ๕ ด้านอันเป็นสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ได้

๒. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพค (Peck) ได้แบ่งขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมไว้ดังนี้^{๑๒}

ขั้นที่ ๑ ไม่มีจริยธรรมอะไรเลยขาดความรู้ความสำนึกว่าสิ่งใดก็ตามที่ตัวเองกระทำลงไปนั้นมีผลดีหรือผลเสียต่อบุคคลอื่นอย่างไรผู้มีจริยธรรมอยู่ในขั้นนี้ ได้แก่ ทารกในหมูนักเรียนอาจมีอยู่บ้างแต่น้อย

ขั้นที่ ๒ เป็นการกระทำด้วยตนเองเอาใจใส่ในเรื่องของตนเองว่าตนเองมีความต้องการอะไรบ้างทำตามอารมณ์ หรือความพอใจของตนเองฝ่ายเดียวทั้งๆ ที่รู้ว่าสิ่งที่ตนพอนั้นคนอื่นไม่พอใจ

ขั้นที่ ๓ เป็นการกระทำตามเพื่อนฝูงหรือทำตามแบบแผนที่หมู่คณะเขาปฏิบัติกันโดยไม่ใคร่ไตร่ตรองว่าสิ่งที่ทำนั้นดีหรือเลวเป็นผลเสียแก่บุคคลอื่นไหม

ขั้นที่ ๔ เป็นการกระทำตามระเบียบแต่ขาดความเข้าใจในเรื่องเหตุผลว่าทำไมต้องทำสิ่งนั้น

ขั้นที่ ๕ เป็นการกระทำอย่างมีเหตุผลและมีสติสัมปชัญญะขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุดเป็นการปฏิบัติที่เป็นผลดีต่อทุกๆ คนแม้ว่าบางครั้งจะละเมิดระเบียบแบบแผนหรือผิดไปจากหลักการปฏิบัติตามหมู่คณะก็ตาม

๒.๓ ความหมายของอิทธิบาท ๔

ความหมายของ อิทธิบาท ๔ นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้มาก ผู้วิจัยได้รวบรวมและขอนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า อิทธิบาท แปลว่าธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลง่ายๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จมี ๔ อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่ามีใจรักพากเพียรทำเอาจิตฝึกฝนใช้ปัญญาสอบสวน^{๑๓}

อิทธิบาทมาจากคำ ๒ คำคืออิทธิหมายถึงความสำเร็จความสัมฤทธิ์การบรรลุผลและบาทหมายถึงวิถีทางเป็นรากฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จดังนั้นอิทธิบาทหมายถึงวิถีทางที่จะนำไปสู่

^{๑๒} Peck, R.F.; & R.J. Harighurst, **The Psychology of Character Development**. (New York : Wiley, 1960), pp. 79-50.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๔๒-๘๔๖.

ความสำเร็จเป็นหลักในการสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเองเป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ในการประกอบกิจ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยความหมายของความสำเร็จนั้นควรเป็นความสำเร็จในทางที่ดีทางสร้างสรรค์มากกว่าความชั่ว ทางทำลายหลักธรรมนี้เรียกอีกอย่างว่า ธรรมสามัคคีเป็นหลักธรรมที่การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกันผู้กระทำจะต้องร่วมกันกระทำทั้ง ๔ ข้อถึงจะไปถึงความสำเร็จที่หวังไว้จะทำเพียงข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้

อิทธิพลว่าความยิ่งใหญ่บาทแปลว่าทางเดินอิทธิบาทจึงแปลว่าทางเดินที่จะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่ตนเอง ถ้าเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นการงานก็ดีการศึกษาที่ดีหรือกิจการงานใดๆ ก็ตามเราต้องใช้อิทธิบาท ๔

กลิน อรรถโยธิน กล่าวว่าอิทธิบาท ๔ เป็นคุณ ๔ อย่างถ้ามีบริบูรณ์แล้วจะชักนำให้บุคคลถึงสิ่งที่ต้องการซึ่งไม่เหลือวิสัยจนกล่าวได้ว่าอิทธิบาท ๔ เป็นธรรมะที่เป็นธรรมที่มีอุปการะแก่งานทุกชนิด ตั้งแต่งานของผู้ครองเรือนจนถึงงานของผู้บำเพ็ญสมณวิปัสสนา^{๑๔} อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมสำหรับความสำเร็จซึ่งต้องใช้ในการทำงาน และเป็นทางเดียวที่จะปฏิบัติเพื่อนำไปสู่นิพพานได้ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายภิกษุทั้งหลาย ย่อมเจริญด้วยอิทธิบาทเป็นเครื่องประสมอันประกอบด้วยฉันทะเป็นประธานด้วยวิริยะเป็นประธานด้วยจิตตะเป็นประธานด้วยวิมังสาเป็นประธาน”

จากความหมายของอิทธิบาท ๔ ที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่าอิทธิบาท ๔ หมายถึงคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวันเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งประกอบด้วยฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง)

๒.๓.๑ ฉันทะ (Aspiration)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของ ฉันทะ ว่าหมายถึง ความพอใจใฝ่รัก ใฝ่หาความรู้ใฝ่สร้างสรรค์ ความชอบใจความยินดีมีความพอใจในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จหรือให้บรรลุเป้าหมายกล่าวว่า รักงานและรักจุดหมายของงานด้วยเป็นความอยากและความต้องการอย่างหนึ่งซึ่งความอยากของฉันทะ จะทำให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งหรืองานนั้นบรรลุความสำเร็จดังนั้นหากการทำงานมีจุดเริ่มต้นของการทำงานเกิดขึ้นที่ใจ เมื่อใจรักงานก็อยากจะทำเต็มใจที่จะทำงานนั้น ก็จะมีความต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลที่ดีที่สุด ในสิ่งนั้นโดยจะไม่พะวัง กับสิ่งล่อใจหรือผลตอบแทนอื่นๆจิตใจจะแน่วแน่มั่นในการงานฉันทะจึงไม่เป็นเพียงแค่

^{๑๔} วิเชียร พกเพียร, “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๓๐), หน้า ๖๔-๖๕.

รักในงานที่ทำเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการอยากทำให้ดีด้วยนั่นคือเมื่อจะทำอะไรแล้วจะต้องทำให้ดีที่สุดให้เรียบร้อยสมบูรณ์ฉันทะจะเกิดการทำงานอย่างสม่ำเสมองานก็จะสำเร็จได้ดีด้วย และมีความสุขสมบูรณ์ในงาน^{๑๕}

ฉันทะคือ ความพอใจความเต็มใจในการทำงานซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงาน เมื่อใจรักแล้วก็อยากจะทำเต็มใจที่จะทำงานนั้น งานก็ย่อมสำเร็จ ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นถ้าไม่ฉันทะแล้วก็ไปไม่รอดไม่ว่าจะทำอะไรคนเจริญก้าวหน้าก็ต้องมีใจรักทุ่มเทศึกษาค้นคว้า เรื่องนั้นโดยเฉพาะทุ่มเทความรักทุ่มเท ความสามารถลงไปในเรื่องนั้น ก็ก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี ฉันทะ คือ ความรักจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราเล็งเห็นผลของงานว่าถ้าทำงานนี้แล้วจะได้อะไร ฉันทะ คือ ความพึงพอใจหรือต้องการที่จะทำหรือใส่ใจในสิ่งที่ทำนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ กล่าวอธิบาย ฉันทะว่า คือ ความรักผู้บริหารควรมีความรักความพอใจในงานบริหารรักในวิชาชีพรักศิษย์รักที่จะเห็นเพื่อนร่วมงานมีความสุขเจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต การให้คำปรึกษาบริหารทำไปด้วยใจรักในวิชาชีพไม่ได้ทำไปเพราะพอให้เสร็จไปพอให้ผ่านไปเพราะเป็นหน้าที่^{๑๖}

การใช้ข้อธิบาท ๔ ที่ใช้เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับฉันทะว่า “.. ให้มีความพอใจเรียกว่าฉันทะพอใจในการที่จะกระทำพอใจในการที่จะศึกษาค้นคว้าให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สิ่งใดเรารักเราพอใจก็มักจะทำสิ่งนั้นให้ดี แต่สิ่งใดเราไม่ชอบไม่ค่อยพอใจทำสิ่งนั้นก็ได้ไม่ดี คนที่เก่งในเรื่องอะไรก็ตามถ้าเราศึกษาดูแล้วก็จะพบความจริงข้อหนึ่งว่า คนนั้นเขาชอบมากในเรื่องนั้นชอบมากในเรื่องนั้นจึงเก่งในเรื่องนั้นเพราะฉะนั้นเราจะต้องเพาะความพอใจในการที่จะปฏิบัติให้เกิดขึ้นในการที่พิจารณาตัวเองดัดเตือนตนเองให้เกิดขึ้นอย่างนี้เรียกว่าเป็นฐานขั้นต้นที่เรามีไว้..”

ฉันทะคือ ความชอบใจความรักความพอใจในงานในสิ่งที่เราจะกระทำ ฉันทะได้แก่ความพอใจความรัก และความเต็มใจเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่ง เพราะมีฉันทะในกิจการงานใดถือว่าเป็นผู้เริ่มงานที่ดีผู้เริ่มงานที่ดี ถือว่าทำงานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่งการมีความรักการงานใดก็ทำงานนั้นพอใจที่จะทำการงานใดก็ทำการงานนั้น และเก็บใจในการงานใดก็ทำการงานนั้นผลงานย่อมเกิดขึ้นหากไม่รักไม่เต็มใจไม่พอใจในการงานผลงานก็จะไม่เกิดผู้บริหารต้องยึดหลักฉันทะ ๓ ประการ คือ รักอาชีพบริหารพอใจในการบริหารและเต็มใจที่จะเป็นผู้บริหารรักอาชีพบริหาร คือ อยากเป็นผู้บริหารที่มีเจตคติที่ดีต่อการบริหารขอวิธีการบริหารและพยายามศึกษาหาความรู้เรื่องการบริหารฝึกฝนอบรมตนเรื่องการบริหารอยู่เสมอพอใจในการบริหารคือไม่บ่นหรือปริปากพูดเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารพยายามหาทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปจนได้พึงพอใจให้กับการบริหารอย่างเต็มที่

^{๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมะกับการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๓.

^{๑๖} ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, **ความรู้คู่คุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖๖.

หากผู้บริหารรัก และเต็มใจในการบริหารครบถ้วนทั้งสามประการแล้วผลงานย่อมเกิดขึ้นผู้บริหารจะต้องหาทางให้ผู้ใต้บังคับบัญชารักพอใจ และเต็มใจในการทำงานด้วยการทำงานจึงจะบังเกิดประสิทธิผล

ที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า ฉันทะคือ ความพอใจรักใคร่ชอบเต็มใจใฝ่ใจในการทำงานอยู่เสมอและทุ่มเทความสามารถทุ่มเทชีวิตจิตใจเพื่อทำงานนั้นให้สำเร็จและให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความปรารถนาที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุดโดยไม่พะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย

๒.๓.๒ วิริยะ (Exertion)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ความเพียรความบากบั่นความพยายามทำหน้าที่อย่างไม่ทอดยมีใจสู้โดยไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากในการทำงานแม้ว่างานจะถูกใจ แต่ถ้าไม่ขยันฝึกฝนจนชำนาญหรือมีความเพียรพยายามงานย่อมไม่เกิดผลสำเร็จขึ้นได้ต้องมีความกล้าที่จะทำงานนั้นต้องมีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคงมุ่งตรงต่อจุดหมายในการสร้างเสริมวิริยะจะต้องสร้างที่ฐานรากของจิตใจคือต้องจุดจิตตานึกในการฝึกฝนโดยมองเห็นว่างานเป็นสิ่งที่ท้าทายใจสู้เมื่อทำแล้วก็จะไม่ทอดยวิริยะจึงมีความจำเป็นยิ่งสำหรับงานทุกอย่างรวมทั้งงานบริหารการศึกษา^{๑๗}

ความเพียรได้แก่ ความอาจหาญแก้อุปสรรคบากบั่นก้าวไปใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากเมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึงถ้าวิริยะเกิดแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะบรรลุถึงได้ยากนักมีอุปสรรคมากมายหรืออาจใช้เวลายาวนานก็ไม่ทอดยกลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จคนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงมุ่งตรงต่อจุดหมายสมาธิเกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิวิริยะคือความเพียรหรือขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดย

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ กล่าวอธิบาย วิริยะ ไว้ดังนี้ วิริยะผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความขยันแข็งแรงมีความมานะพยายามพากเพียรที่จะค้นหาความรู้เทคนิคที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของการบริหารมาบริหารเพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงจูงใจมีความรู้กว้างขวางและลึกซึ้งต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายเพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลดีตรงตามหลักสูตรผู้บริหารตั้งไว้หมั่นร่วมประชุมเพื่อปรึกษาเพื่อวางจุดหมายร่วมกันหรือประชุมเพื่อจะให้คำปรึกษาทั้งในส่วนที่เป็นหมู่และเป็นรายบุคคล^{๑๘}

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๘๔.

^{๑๘} ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, ความรู้คู่คุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖๖.

วิริยะ หมายถึง ความเพียรความบากบั่นความก้าวไปข้างหน้ามุ่งมานะที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จบุคคลที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่อความยากลำบากไม่กลัวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้นมีความคิดแต่เพียงว่าต้องทำให้สำเร็จจะไม่เลิกละเป็นอันขาดแต่ถ้าขาดความเพียรแล้วก็จะทำอะไรไม่สำเร็จความเพียรย่อมนำคือศัตรูของความเพียรวิริยะคือความพากเพียรความไม่ท้อถอยเป็นคุณธรรมทางใจเรียกความรู้สึกนี้ว่าความกล้าที่กล่าวว่าความกล้าคือตรงข้ามกับความเกียจคร้านทุกคนคือคนขลาดคนกลัวกลัวหนาวกลัวร้อนกลัวแดดกลัวฝนจะทำงานแต่ละครั้งมักมีข้ออ้าง

การใช้ข้ออ้าง ๔ ที่ใช้เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับวิริยะว่าความเพียรให้มั่นความเพียรนี้สำคัญมากถ้าขาดแล้วมันไม่ก้าวหน้าเพราะความเพียรนี้เป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดกำลังให้เกิดความคิดความอ่านที่จะก้าวไปข้างหน้าคนที่มีความเพียรนั้นไม่กลัวต่ออุปสรรคเช่นว่าไม่กลัวความหนาวไม่กลัวความร้อนไม่กลัวความหิวไม่กลัวความยากลำบากไม่ว่าประเภทใดๆ จะเหน็ดเหนื่อยก็ทนได้ถ้าขาดความเพียรแล้วกำลังจะไม่เกิดขึ้นเป็นอันขาดจะไม่ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเลยวิริยะคือความขยันหมั่นเพียรความอุตสาหพยายามการทำงานของเราให้สมบูรณ์

วิริยะ ได้แก่ ความเพียรเมื่อมีความรักความพอใจและความเต็มใจในการประกอบอาชีพทางการงานแล้วจะต้องมีความขยันหมั่นเพียรช่วยกันสนับสนุนเพราะขณะทำงาน อาชีพย่อมมีความเกียจคร้านครอบงำ ทำให้ท้อถอยบางครั้งสละทิ้งการทำงานโดยมีเหตุผลข้ออ้างต่างๆ เช่น หนาวนักร้อนนักแล้วจึงไม่ทำงานมี ผัดวันประกันพรุ่งอยู่รำไปการกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นการประมาทย่อมทำให้การทำงานเสียหายได้ วิริยะจึงเป็นธรรมที่ทำให้การทำงานสำเร็จตามความประสงค์ในการประกอบกิจการงานได้ผู้บริหารจะต้องวิริยะอุตสาหะในการทำงานไม่ประมาทวันเวลาหรือการผลัดวันประกันพรุ่ง อ้างเหตุความไม่พร้อมหรือไม่เหมาะสมต่างๆ ต้องเพียรพยายามทำงานในความรับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีหากมีงานล้นมือก็จะต้องใช้วิธีเสริมแรง หรือศิลปะการพุดจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความพากเพียรในการทำงานในหน้าที่ของตนนั้นๆ ให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปด้วยเพราะผลงานหรือความสำเร็จของผู้ใต้บังคับบัญชาก็คือความสำเร็จของผู้บริหารนั่นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นอาจ สรุปได้ว่า วิริยะ คือ ความพากเพียรขยันอุตสาหะบากบั่นเอาธุระมีความเข้มแข็งอดทนมุ่งมานะที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ท้อถอยไม่เลิกละทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จมีความอาจหาญกล้าใจสู้ไม่หวั่นกลัวไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบากต่างๆ ในงานมองความลำบากและอุปสรรคในงานเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้

๒.๓.๓ จิตตะ (Thoughtfulness)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) จิตตะ หมายถึง จิตใจที่จดจ่อเอาใจใส่ตั้งใจแน่วแน่ในการทำงานเอาใจฝึกฝนในสิ่งนั้นไม่วางธุระและเป็นการคิดไม่ฝึกฝนไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยในการทำงานจะต้องเอาใจใส่กับงานไม่ปล่อยปะละเลยงานของตนคอยตรวจตรางานอยู่เสมอเป็นการอุทิศ

ตนกับงานที่ทำในการสร้างเสริมจิตตะให้เกิดในตัวบุคคลนั้นจะต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของงานที่ทำว่างานนั้นมีความสำคัญต่อชีวิตต่อสังคมต่อประเทศชาติต่อโลกจิตตะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำงานนั้นสำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยการมุ่งมั่นในงานที่ทำนั้น^{๑๙}

จิตตะ ความคิดจดจ่อหรือเอาใจฝักใฝ่ได้แก่ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานใดงานหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรในเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันทีบางทีจัดทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัวอะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจเรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีไม่รู้ทำงานลืมวันลืมคืนลืมกินลืมนอนความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้นจิตจะแน่วแน่มั่นคงในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้นเรียกว่าจิตตสมาธิจิตตะคือความคิดหรือตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยให้จิตใจฟุ้งซ่านเลือนลหายไป

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ กล่าวอธิบาย จิตตะไว้ดังนี้ จิตตะผู้บริหารต้องใส่ใจฝักใฝ่รับผิดชอบทุกอย่างในโรงเรียนผู้บริหารต้องมีความตั้งใจมีความมุ่งมั่นแน่วแน่ในอันที่จะวางตัวให้เป็นตัวอย่างทางคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดทั้งทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคมผู้บริหารต้องหนักแน่นและซื่อสัตย์ต่อตัวเองและผู้อื่นเสมอ^{๒๐}

การใช้ข้อธิบาท ๔ ที่เป็นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับจิตตะไว้ว่าคำว่าเอาใจใส่หมายความว่าใจจดจ่ออยู่กับเรื่องนั้นเช่นในเรื่องที่เราจะคิดจะค้นจะปฏิบัติในเรื่องอะไรเอาใจคิดไว้เสมอพูดกับตัวเองไว้บ่อยๆคิดไว้บ่อยๆ กำลังใจมันก็เกิดขึ้นในการที่จะศึกษาในการที่จะปฏิบัติในการที่จะก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเพราะมีความคิดจดจ่ออยู่ในเรื่องนั้นเราจะตั้งจุดไว้ตั้งเข็มไว้แล้วใจก็อยู่กับเรื่องนั้นอยู่ด้วยปัญญาอยู่ด้วยเหตุผลจิตตะคือความจดจ่อใส่ใจหรือความตั้งมั่นของจิตใจคือการมีสมาธิจิตตะคือความเอาใจใส่จดจ่อได้แก่การทำใจให้เข้มแข็งการทำงานต้องทำงานตามเวลา มีใจจดจ่ออยู่กับงานมุ่งมั่นให้งานสำเร็จไม่ทำงานแบบหยุด ๆ ทำ ๆ หากกำลังทำงานอย่างใดก็ต้องทำงานอย่างนั้นให้สำเร็จก่อนจึงทำงานอย่างอื่นต่อไปผู้บริหารจะต้องอุทิศเวลาให้กับงานมีใจจดจ่อกับงานมีการกำหนดตารางในการทำงานมีปฏิทินปฏิบัติงานจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงานทำงานอย่างมีระบบและมีแบบแผนมีพลังจิตที่เข้มแข็งไม่ย่อท้อต่อการทำงานติดตามประเมินผลตลอด

สรุปได้ว่า จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อเอาใจใส่ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำมีความตั้งมั่นมีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาทไม่ทอดธุระไม่ปล่อยปะละเลยในงานที่ทำไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไปจากงานบางที่อาจทำงานขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนจนไม่เอาใจใส่หรือไม่สนใจสิ่งอื่นสนใจที่จะรับรู้แค่เพียงเรื่องเกี่ยวกับงานที่กำลังทำเท่านั้น

^{๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมะกับการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๘๗.

^{๒๐} ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, **ความรู้คู่คุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖๔.

๒.๓.๔ วิมังสา (Investigation)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่าวิมังสาการสอบสวนไตร่ตรองได้แก่การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบหาข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำเป็นต้นรู้จักทดลองคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงคนที่มีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผลชอบสอบสวนทดลองการคิดหาเหตุผลและชอบทดลองอย่างนี้ย่อมช่วยรวมจิตใจให้คอยกำหนดและติดตาม เรื่องที่พิจารณาอย่างติดเจตตลอดเวลาเป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่านไม่วกแวกและมีกำลังเรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิ วิมังสาคือความไตร่ตรองหรือทดลองได้แก่หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำมีการวางแผนวัดผลคิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุงงาน^{๒๑}

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ กล่าวอธิบายวิมังสาไว้ดังนี้ วิมังสาการไตร่ตรองและให้เหตุผลใช้สติปัญญาพิจารณาคิดหาเหตุผลรู้จักวิธีการบริหารงานให้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อยและทันต่อเหตุการณ์เมื่อเจอปัญหาใดๆผู้บริหารต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองไม่ภู่วามรู้จักใช้เหตุผลด้วยตนเองก็ควรที่จะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้จักคิดรู้จักไตร่ตรองพิจารณาสิ่งต่างๆอย่างถี่ถ้วนและมีเหตุผลอีกด้วย^{๒๒}

วิมังสา หมายความว่า การหาเหตุผลในเรื่องนั้นว่ามีอุปสรรคขัดข้องเราก็ต้องค้นหาเหตุผลจะปรับปรุงงานอย่างไรให้งานก้าวหน้าไปกว่านี้ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นไปกว่านี้ให้รวดเร็วกว่านี้การค้นคว้าเป็นเหตุให้เกิดปัญญาเกิดความก้าวหน้าในหลักวิชาที่จะใช้บริหารงานต่อไปการค้นคว้าจะได้ความรู้และทำให้งานก้าวหน้า สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้คือวิมังสา แปลว่าการพินิจพิเคราะห์ หมายความว่าการทำงานด้วยปัญญาดำวยสมองไม่ใช่สักแต่ว่าทำคนเราแม้รักงานแค่นั้นหากบั่นปานใดหรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลาแต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้วผลที่สุดงานก็ค้างค้ำจนได้ต้องทำกันใหม่รำไปคนที่ทำงานด้วยปัญญานั้นต้องทำให้ถูกกาลไม่ทำก่อนหรือหลังเวลาทำให้ถูกลักษณะของงาน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) วิมังสา หมายถึง การไตร่ตรองการสอบสวนเป็นการหมั่นใช้ปัญญาและสติในการไตร่ตรองพิจารณาและเหตุผลในสิ่งนั้นๆ ริเริ่มใช้วิธีการใหม่ ๆ ตรวจสอบความบกพร่องของงานหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อช่วยให้งานนั้นง่ายขึ้นการใช้ปัญญาจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำความสำเร็จมาสู่งาน^{๒๓}

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๕.

^{๒๒} ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, **ความรู้คู่คุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖๕.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมะกับการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๘๗.

การใช้อิทธิบาท ๔ ที่เป็นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับวิมิงสาไว้ว่า วิมิงสาหมายความว่าไตร่ตรอง ค้นคว้าหาเหตุผลในเรื่องนั้นให้มันรู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริงอะไรก็ตามที่มันเกิดขึ้นแล้วต้องเอามาพิจารณาแยกแยะวิเคราะห์วิจัยออกไปว่าสิ่งนั้น คือ อะไรมันมาจากอะไรเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ถูกต้องตามสภาพที่มันเป็นอยู่จริงๆ วิมิงสาคือความใคร่ครวญการใช้เหตุผลใช้สติใช้ปัญญา รู้จักคิด รู้จักอ่านว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกหรือผิด อย่างไรถ้าสิ่งที่ทำไปได้ผลดีก็ควรจะทำให้มากขึ้นถ้าสิ่งไหนผิดก็ควรที่จะแก้ไขมันก็จะนำไปสู่ผลหรือความสำเร็จนั่นเอง

การไตร่ตรองหาเหตุผลในงานนั้นๆ เป็นลักษณะการใช้ปัญญาหาเหตุผลปัญญา คือ ความรู้ที่รู้แจ้งปัญญาเกิดจากการฟังการคิดการสั่งสอนอบรมเมื่อมีปัญญาแล้วก็นำมาพินิจพิจารณาหาเหตุผลคือพิจารณาทางก้าวหน้ามีฉะนั้นจะเป็นคนล้ำหลังเขาเมื่อบริหารจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ในด้านการบริหารอาจจะมาจากการฟังการศึกษาดูงานการเข้าอบรมในสถานที่ และโอกาสต่างๆ หรืออาจมาจากการสังเกตแล้วนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขประยุกต์ให้เหมาะสมกับองค์การหรือหน่วยงานของตนผู้บริหารจะต้องเป็นคนหูไวตาไวทันสมัยทันความเจริญก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีข่าวสารหรือที่เรียกว่า IT (Information technology) นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้บริหารแทนกำลังคนซึ่งขาดแคลน

สรุปได้ว่า วิมิงสาคือการสอบสวนไตร่ตรองพินิจพิเคราะห์ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอรู้จักค้นคว้าทดลองคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้นก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอองค์ประกอบทั้ง ๔ ของอิทธิบาทเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนกันบุคคลที่จะสามารถบรรลุถึงความสำเร็จของงานได้จะต้องมีครบในคุณลักษณะทั้ง ๔ ประการจะขาดในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องต่อกันหรือกล่าวถึงอิทธิบาท ๔ ได้สั้นๆ ว่า “มีใจรักพากเพียรทำเอาจิตฝึกฝนและใช้ปัญญาสอบสวน” แต่หากจะให้ความหมายที่ลึกซึ้งของอิทธิบาท ๔ กล่าวเป็นหลักปฏิบัติได้ว่า “อยากทำมันให้ดีที่สุดมีอะไรต้องทำมันให้สำเร็จทำงานอย่างอุทิศตัวอุทิศใจและใช้ปัญญาจัดการนํานงานสู่จุดหมาย”^{๒๔}

๒.๔ ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ ว่าอิทธิบาท ๔ นี้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกันความพอใจอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความรู้บ่อยๆโดย

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, หน้า ๑๙๐.

ไม่เลิกกลางคันมีความเพียรพิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียนแล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลดละเลิกสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน^{๒๕}

ปิ่น มุกกันต์ พ.อ. ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือเกิดจากตัวเองก็มีเกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มีเกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มีแต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี ๔ อย่างคือความเบื่อหน่ายความเกียจคร้านความทอดธุระความโง่เขลาดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานไว้มี ๔ ข้อ เรียกว่าอิทธิบาทแปลว่าทางแห่งความสำเร็จคือฉันทะความพอใจวิริยะความเพียรจิตตะความใส่ใจ วิมังสาความคิดค้นถ้ามีอิทธิบาท ๔ นี้ครบแล้วย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย^{๒๖}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่าอิทธิบาท ๔ นอกจากจะเป็นคุณธรรม ที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้วอิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรมคือธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วยดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ยสฺสกุสฺสจฺจานนทจฺจตฺตาโรอิทธิบาทา” เป็นต้นแปลความว่า “อานนทอิทธิบาท ๔ บุคคลใดเจริญทำให้มากทำให้เป็นดุจยานทำให้เป็นพื้นฐาน ตั้งไว้อบรมเริ่มไว้ดีแล้วบุคคลนั้นเมื่อปรารถนาถึงพึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกับหรือเกินกว่ากับ” พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่าการเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกับหมายถึงมีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ ๑๐๐ ปี หรือมากกว่านั้น^{๒๗}

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา พรรณนาไว้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไขและการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้นมีใช่เป็นเพราะรางวัลหรือการเสริมแรงอย่างเดียวแต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้าคือสิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้มีอิทธิบาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือแรงจูงใจที่อยากจะเรียนภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า (ฉันทะ) ความพอใจหรือความต้องการมีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการเรียนรู้โดยมิเห็นแก่ความยากลำบากคือตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และการหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งทีเกื้อกูลต่อการเรียนละสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียนทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการศึกษาได้เพราะมีสิ่งเร้า^{๒๘}

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พิมพ์ครั้งที่ ๖, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๓.

^{๒๖} ปิ่น มุกกันต์ พ.อ., ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร : มงคลสาร, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

^{๒๗} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “อิทธิบาทกถา”, พุทธจักร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙): หน้า ๑๐.

^{๒๘} พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, พฤติกรรมกลุ่ม, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ได้เขียนไว้ว่า อธิปไตย ๔ มีความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งนี้ก็เพราะว่าการฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอธิปไตย ๔ นี้จัดเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและกระบวนการทำงานโดยวิมิงสาเป็นผลของจิตตะคือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่าการทำงานของตนยังบกพร่องอยู่ หรือผิดวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอนงานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้นๆ อย่างไรเป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนาก็จัดการแก้ไขหรือปรับปรุงตามกระบวนการอธิปไตย ๔ นั้น^{๒๙}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของอธิปไตย ๔ ว่ามีความสำคัญต่อการเรียนการศึกษาเป็นอย่างมากเพราะถ้าขาดหลักอธิปไตย ๔ แล้วย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนเพราะอธิปไตย ๔ จะทำให้บุคคลที่นำไปปฏิบัตินั้นเกิดสร้างความพอใจในหน้าที่การงานของตนพร้อมทั้งมีความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่ในหน้าที่ของตน และกลับมาทบทวนไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นแล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป

๒.๕ องค์ประกอบของหลักอธิปไตย ๔

องค์ประกอบของอธิปไตย ๔ ในความหมายของพุทธศาสนานั้น มีการกล่าวเอาไว้อย่างมากมายแต่หลักๆ แล้วจะมีความหมายความหมายที่เป็นแก่นแท้ในการปฏิบัติเพื่อให้เห็นขอบเพียง ๔ อย่างได้กล่าวถึงดังนี้^{๓๐}

๑. ฝึกอยู่ในธรรมวินัยนี้เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยฉันทะสมาธิและปัญาสังขาร
๒. ฝึกอยู่ในธรรมวินัยนี้เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปัญาสังขาร
๓. ฝึกอยู่ในธรรมวินัยนี้เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปัญาสังขาร
๔. ฝึกอยู่ในธรรมวินัยนี้เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยวิมิงสาสมาธิและปัญาสังขาร

บรรดาธรรมเหล่านั้นฉันทะเป็นไฉน

ฉันทะ คือความพอใจการทำความพอใจความเป็นผู้ประสงค์จะทำความฉลาดความพอใจในธรรมนี้เรียกว่าฉันทะ

สมาธิเป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิตความดำรงอยู่ความตั้งมั่นความไม่ส่ายไปความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ซัดส่ายสมณะสมาธิในทริยสมาธิพละสัมมาสมาธินี้เรียกว่าสมาธิ

^{๒๙} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๙.

^{๓๐} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๑-๔๔๓/๓๔๒-๓๔๗

ปธานสังขารเป็นไฉน

การปรารภความเพียรทางใจความขะมักเขม้นความบากบั่นความชวนขวายความพยายามความอุตสาหะความทนทานความเข้มแข็งความหมั่นความมุ่งมั่นอย่างไม่ทอดทิ้งความไม่ทอดทิ้งฉันทะความไม่ทอดทิ้งธุระความเอาใจใส่ธุระวิริยะวิริยีนทรีย์วิริยะผละสัมมาวายามะนี้เรียกว่าปธานสังขาร

ภิกษุผู้เข้าไปถึงแล้วเข้าไปถึงแล้วด้วยดีเข้ามาถึงแล้วเข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดีประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารนี้ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่าประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร

บรรดาธรรมเหล่านั้นวิริยะเป็นไฉน

วิริยะคือการปรารภความเพียรทางใจความพอใจการทำความพอใจความเป็นผู้ประสงค์จะทำความฉลาดสัมมาวายามะนี้เรียกว่าวิริยะ

สมาธิเป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิตความดำรงอยู่ความตั้งมั่นความไม่ส่ายไปความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ซัดส่ายสมณะสมาธิินทรีย์สมาธิผละสัมมาสมาธินี้เรียกว่าสมาธิ

ปธานสังขารเป็นไฉน

การปรารภความเพียรทางใจความขะมักเขม้นความบากบั่นความชวนขวายความพยายามความอุตสาหะความทนทานความเข้มแข็งความหมั่นความมุ่งมั่นอย่างไม่ทอดทิ้งความไม่ทอดทิ้งฉันทะความไม่ทอดทิ้งธุระความเอาใจใส่ธุระวิริยะวิริยีนทรีย์วิริยะผละสัมมาวายามะนี้เรียกว่าปธานสังขาร

ภิกษุผู้เข้าไปถึงแล้วเข้าไปถึงแล้วด้วยดีเข้ามาถึงแล้วเข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดีประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขารนี้ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่าประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร

บรรดาธรรมเหล่านั้นจิตเป็นไฉน

จิตตะคือจิตมโนมันัสการทำความพอใจความเป็นผู้ประสงค์จะทำความฉลาดมโนวิญญาณธาตุที่เหมาะสมกันนี้เรียกว่าจิต

สมาธิเป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิตความดำรงอยู่ความตั้งมั่นความไม่ส่ายไปความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ซัดส่ายสมณะสมาธิินทรีย์สมาธิผละสัมมาสมาธินี้เรียกว่าสมาธิ

ปธานสังขารเป็นไฉน

การปรารภความเพียรทางใจความขะมักเขม้นความบากบั่นความชวนขวายความพยายามความอุตสาหะความทนทานความเข้มแข็งความหมั่นความมุ่งมั่นอย่างไม่ทอดทิ้งความไม่ทอดทิ้งฉันทะความไม่ทอดทิ้งธุระความเอาใจใส่ธุระวิริยะวิริยีนทรีย์วิริยะผละสัมมาวายามะนี้เรียกว่าปธานสังขาร

ภิกษุผู้เข้าไปถึงแล้วเข้าไปถึงแล้วด้วยดีเข้ามาถึงแล้วเข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดีประกอบแล้วด้วยจิตนี้ด้วยสมาธินี้และด้วยปธานสังขารนี้ด้วยประการฉะนี้เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่าประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร

บรรดาธรรมเหล่านั้นวิมิงสาเป็นไฉน

วิมิงสาคือปัญญาความรู้ชัดความเป็นผู้ประสงค์จะทำความฉลาดไม่หลงมกมายความเลือกเพี้ยนธรรมสมาธิฐินเรียกว่าวิมิงสา

สมาธิเป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิตความดำรงอยู่ความตั้งมั่นความไม่ส่ายไปความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ซัดส่ายสมถะสมาธิทริยสมาธิพละสัมมาสมาธินี้เรียกว่าสมาธิ

ปธานสังขารเป็นไฉน

การปรารภความเพียรทางใจความข่มกัณเฑาะฐิตะความบากบั่นความชวนชวนความพยายามความอุตสาหะความทนทานความเข้มแข็งความหมั่นความมุ่งมั่นอย่างไม่ทอดทิ้งความไม่ทอดทิ้งจนกระทั่งความเอาใจใส่ธุระวิริยะวิริยีนทริยวิริยะพละสัมมาวายามะนี้เรียกว่าปธานสังขาร

ภิกษุผู้เข้าไปถึงแล้วเข้าไปถึงแล้วด้วยดีเข้ามาถึงแล้วเข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดีประกอบด้วยวิมิงสาสมาธิและปธานสังขารนี้ด้วยประการฉะนี้เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่าประกอบด้วยวิมิงสาสมาธิปธานสังขาร

จากข้อความข้างต้นได้มีผู้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

ฉันทะความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับฉันทะว่าฉันทะมีใจรักคือพอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการงานที่ทำมิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จหรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร^{๓๑}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับฉันทะไว้ดังนี้^{๓๒}

ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจฝึกฝนในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมายพุทธานุภาพว่ารักงานและจุดหมายของงานพุทธานุภาพให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะที่ตึงงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงด้วยการกระทำนั้นอยากให้สิ่งๆ นั้นเข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่ตึงงามที่ประณีตที่สมบูรณ์ที่สุดของมันหรืออยากให้ภาวะที่ตึงงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นๆ เกิดมีจริงขึ้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ตึงงามนั้นความอยากที่เป็น

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^{๓๒} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒.

ฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้ในสิ่งนั้นๆ มาเสพสวैयाหรือเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่งซึ่งเรียกว่าตัณหาความอยากของฉันทะนั้นทำให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ งานนั้นๆ บรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์อยู่ในภาวะอันดีงามของมันหรือพูดแยกออกไปว่าขณะเมื่อสิ่งนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมายที่เกิดปิติเป็นความอิ่มเอิบใจครั้งหนึ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมไปด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตส่วนความอยากของตัณหาให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาเสพสวैयाหรือพรนเปรอความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตนเป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมอหมกหมักตัวกักกันกักตนไว้ในความคับแคบและมักติดตามมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดยและหวั่นกลัวหวาดระแวง

บุญมี แทนแก้ว กล่าวว่า ฉันทะ คือความพึงพอใจหรือต้องการที่จะทำหรือใฝ่ใจจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป^{๓๓}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย กล่าวว่า ฉันทะ คือความรักความชอบความสนใจในสิ่งที่กระทำหรือหมายถึงการมีความรักและความรับผิดชอบต่องานต่อหน้าที่ของตน^{๓๔}

วิริยะความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิริยะว่าวิริยะความพากเพียรคือขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้งไม่ทอดถอยก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ^{๓๕}

พุทธทาสภิกขุ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้อธิบายว่า วิริยะ ต้องมีความเพียรนั่นคือเมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้วต่อไปก็มีความมั่นในความเพียรภาษาบาลีเรียกว่าวิริยะพระพุทธานุชาตที่ว่าวิริเยทุกขมเจตคณที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียรหรือว่าคำที่พระมหาชนก กล่าวว่า วายเมถวปุริสยาวอดถสสนิปปทา เกิดเป็นคนต้องทำเรื่องไปจนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง^{๓๖}

บุคคลผู้ที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่ออุปสรรคไม่กลัวต่อความลำบากไม่กลัวต่ออะไรทั้งสิ้นเมื่อเราจะไปแล้วก็ไปให้ตามจุดที่เราตั้งไว้แต่ขอให้ตั้งจุดหมายในทางที่ดีงามไม่ตั้งจุดหมายที่เกิดความเดือดร้อนแก่ใครและความเพียรนั้นต้องเพียรสม่ำเสมอไม่ใช่เพียรชั่วคราวชั่วคราวดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตักเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายที่เธอต้องการอย่าละความเพียรเป็นอันขาด”

^{๓๓} บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔๑.

^{๓๔} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๘.

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาคครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^{๓๖} พุทธทาสภิกขุและปัญญานันทภิกขุ, **คุณธรรมของชีวิตที่ดีงาม**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๘-๑๘๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิริยะ ไว้ดังนี้วิริยะความเพียรได้แก่ ความอาจหาญแก้อากัปกัลป์ก้าวไปใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากเมื่อ คนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึงถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ ยากนักมีอุปสรรคมากหรืออาจให้เวลายาวเท่านั้น ปีเท่านั้น เดือนเขาก็ไม่ท้อถอยกับเห็นเป็นสิ่งที่ทำ ทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จส่วนผู้ที่ขาดความเพียรอยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกันแต่พอ ได้ยินว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรงถอยหลังคนที่มีความเพียรเท่ากันก็มีแรงหนุนเวลาทำงานหรือ ปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมายสมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าวิริยสมาธิพร้อมทั้ง มีประธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน^{๓๓๗}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้ตรัสถึงคำว่า วิริยะ (ความเพียร) ว่าท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรมไม่จมลงในห้วงมหรณพซึ่งประมาณมิได้เห็นปานนี้ด้วย กิจคือความพากเพียรของบุรุษท่านนั้นจงไปในสถานที่ที่ใจของท่านยินดีนั้นเถิดและว่าบุคคลเมื่อ กระทำความเพียรแม้จะตายก็ไม่ถือว่าเป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติเทวดาและบิดามารดาหนึ่งบุคคลเมื่อ ทำกิจของผู้ชายย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง^{๓๓๘}

พ. สุวรรณ ได้อธิบายว่า วิริยะ หรือความเพียรนี้เป็นคุณค่าที่ก่อให้เกิดพลังงานในการทำ กิจต่างๆมีลักษณะแสดงให้เห็นว่าคนๆนั้นเป็นคนรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานไม่ทอดทิ้งกิจการงานนั้น ดำเนินการงานที่คิดว่าจะทำนั้นว่าเป็นผู้ไม่เบื่องานเมื่อมีงานมาถึงก็รีบทำโดยไม่ชักช้ามีความ กระตือรือร้นในการทำงานไม่ผัดวันประกันพรุ่งผู้มีลักษณะทั้งหมดที่กล่าวมานี้ย่อมได้ชื่อว่ามีความเพียรหรือ มีความเพียรซึ่งสามารถประสบความสำเร็จในทุกกิจการส่วนคนที่มีนิสัยเกียจคร้านหนักไม่เอาเบาไม่สู้ ขอบผลัดวันประกันพรุ่งมักหาเหตุมาอ้างแก้ตัวเพื่อไม่ต้องทำงานจนติดเป็นนิสัยย่อมเอากับใครลำบาก อาชีพการงานย่อมย่ำอยู่กับที่ตั่งฐานไม่ได้^{๓๓๙}

ทศบารมีทศพิธราชธรรม ได้อธิบายคำว่า วิริยะ หมายความว่า ความพยายามที่เรียกว่า วิริยะ แปลว่า ความเพียรอันจัดเป็นพระบารมีข้อหนึ่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงบำเพ็ญเป็น ลำดับ คำว่า วิริยะ หรือ ความเพียรตามศัพท์ แปลว่า ความเป็นวิริยะคือคนกล้า หมายความว่า กล้าทั้งในทางไม่ทำทั้งในทางที่ทำได้จึงยังเป็นคำกลางๆซึ่งพุทธทาสภิกขุได้อธิบายเพิ่มเติมว่า^{๓๔๐} วิริยะ คือ ความเพียรที่จะกล้าบากบั่นมี ความหมาย เป็นความกล้าหาญความเข้มแข็งความพยายามความไม่ ยอมหยุดความไม่ถอยหลังและความก้าวไปข้างหน้า ความหมาย มากมายเหล่านี้ล้วนเป็นชื่อของความ

^{๓๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๓.

^{๓๓๘} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, **พระมหาชนก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔-๒๖.

^{๓๓๙} พ. สุวรรณ, **โพธิมงคลพุทธคยาต่ออายุ**, (กรุงเทพมหานคร : สร้อยทอง, ๒๕๓๑), หน้า ๖๐-๖๑.

^{๓๔๐} พุทธทาสภิกขุ, **สุญญตา**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๑๘), หน้า ๙๐.

เพียรซึ่งสามารถใช้แทนกันได้รวมไปถึงคำว่าพระราช หรือกษัตริย์ก็มีความหมายเดียวกันดังประโยคที่ว่าเกิดมาเป็นบุรุษต้องเพียรไปจนกว่าจะพบความสำเร็จการทำงานด้วยวิริยะเป็นธรรมอย่างหนึ่งวิริยะชนิดที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “วิริเยนทุกขกมจเจติ” (คนล่วงทุกข์เสียได้ด้วยเพราะวิริยะ) ส่วนที่เป็นข้าศึกหรือเป็นปฏิปักษ์ของความเพียร คือ ความเกียจคร้านตามศัพท์ว่าโกสขความนอนจมเมื่อกำจัดความเกียจคร้านได้แล้วจึงจะมีความเพียรขึ้นได้และความเพียรจะหายไปเมื่อความเกียจคร้านเกิดขึ้นมากลักษณะของความทรงตัวอยู่อย่างเข้มแข็งของความเพียรเรียกว่าธาตุกำหนดเป็น ๓ วาระคือเริ่มต้น (อารมฺมธาทู) ดำเนิน (นิกฺกมธาทู) ก้าวไปข้างหน้า (ปรกฺกมธาทู) ส่วนเหตุของความเกียจคร้านที่ควรละมีหลายอย่างเช่นความติดสุขความสุขสบายความกลัวลำบากตรากตรำความมั่งง่ายความสะดวกวันประกันพรุ่ง เป็นต้น

วคิน อินทสระ ได้ให้ความหมาย ของวิริยะ แปลตามตัวอักษรว่าความเป็นผู้กล้าคือกล้าแลกล้าในกิจที่ทำไม่ย่อท้อย่อหย่อน ทำกิจด้วยกำลังทั้งหมดมีความบากบั่นมั่นคง (ทพฺพปรกฺกโม) ไม่ทอดทิ้งธุระกลางคันหรือละทิ้งงานเสียกลางคัน (อนิกฺขิตตธูโร) มีความเพียรอยู่เสมอไม่จับจดหรือหยุดงานเสียทำจนกว่าจะถึงจุดมุ่งหมายนั้นๆ (อารทฺธวิริโย) ชื่อว่าความเพียรสัตว์ทั้งหลายควรทำ (วิริยํนาเมตฺสฺสเดหิตฺตตพฺพ) ความเพียรเป็นสิ่งที่นักปราชญ์สรรเสริญเมื่อบุคคลได้ทำความเพียรเต็มกำลังของตนแล้วถึงไม่สำเร็จใครเล่าจะตำหนิได้นักปราชญ์ตำหนิคนที่ล้มเหลวเพราะความเพียรย่อหย่อนนั่นเอง^{๔๑}

บุญมี แทนแก้ว กล่าวว่า วิริยะ คือ ความเพียรหรือความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดเลย^{๔๒}

จิตตะการเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า จิตตะ หมายถึง กำลังจิตกำลังสมาธิหรือคุณภาพของจิตคุณภาพส่วนที่พึงปรารถนาของจิตเรียกว่ากำลังจิตหรือกำลังสมาธิซึ่งเลยเพ่งเล็งไปแก่ส่วนที่وبرมดีแล้วคือจิตที่وبرมดีแล้วเดินมาถูกทางแล้วจึงจะมีคุณสมบัติแล้วมีกำลังมหาศาลของมัน^{๔๓}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับ จิตตะว่าจิตตะเอาจิตฝักใฝ่คือตั้งสติรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆเสมอๆทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ^{๔๔}

^{๔๑} วคิน อินทสระ, **พุทธปรัชญามหายาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๓๐), หน้า ๔๓.

^{๔๒} บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔๑.

^{๔๓} พุทธทาสภิกขุ, **โพธิปักขิยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, หน้า ๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับจิตตะไว้ดังนี้^{๔๕}

จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจใส่ฝึกฝนได้แก่ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่าแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรในเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันทีบางที่จัดทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกขจวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัวอะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจเรื่องอื่นๆ เกิดขึ้นใกล้ ๆ บางที่ก็ไม่รู้ทำจนลืมนอนหลับลืมกินลืมนอนความมีใจจดจ่อเช่นนี้ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้นจิตจะแน่วแน่มั่นคงในกิจที่ทำมีกำลังมาเฉพาะทำจิตนั้นเรียกเป็นจิตตสมาธิพร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

ปิ่น มุทุกันต์, พ.อ. ได้อธิบายว่าจิตตะแปลว่าคิดถึงงานซึ่งบอกความหมายได้หลายคำเช่น ความสนใจความใส่ใจความตั้งใจความใส่ใจความเอาใจใส่เป็นต้นคนที่มียุติตะเป็นที่ไม่ปล่อยปะละเลยกับงานของตนคอยตรวจตรางานอยู่เสมอการงานจึงไม่บกพร่องจิตตะจึงมีประโยชน์ที่กำจัดเสียซึ่งความประมาทเลินเล่อ^{๔๖}

บุญมี แท่นแก้ว กล่าวว่า จิตตะ คือความคิดหรือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยให้ใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป^{๔๗}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย กล่าวว่า จิตตะ ความคิดมุ่งไปตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจฝึกฝนไม่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปอุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำอย่างมั่นคง^{๔๘}

วิม้งสภากรพิจารณาไคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิม้งสภาว่า วิม้งสภาใช้ปัญญาสอบสวนคือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาไคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องเป็นต้นในสิ่งที่ทำนั้นโดยรู้จักทดลองวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้นเพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้น^{๔๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิม้งสภาไว้ดังนี้^{๕๐}

วิม้งสภา ความสอบสวนไตร่ตรองได้แก่การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นไคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือข้อขัดข้องใจเป็นต้นในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดหาเหตุผลขอสอบสวนทดลองเมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไปเช่นคิดว่าเหตุผลนี้เกิดจากเหตุ

^{๔๕} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, หน้า ๘๔๓.

^{๔๖} พุทธศาสนิกชนและปัญญานันทภิกขุ, **มงคลชีวิต ภาค ๒**, หน้า ๑๘๔.

^{๔๗} บุญมี แท่นแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๔๑.

^{๔๘} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๔.

^{๔๙} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาคครั้งที่ ๑๕, หน้า ๓๖.

^{๕๐} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต) **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, หน้า ๘๔๓.

อะไรทำไมถึงเป็นอย่างนี้ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบนี้เข้าไปจะเกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างนี้คาดหมายเป็นเพราะอะไรจะแก้ไขจุดไหนหลักการคิดหาเหตุผลและสอบสวนทดลองอย่างนี้ย่อมช่วยรวมจิตใจให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างติดเจตตลอดเวลาเป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่านไม่วกแวกและมีกำลังเรียกว่าเป็นวิมิงสาสมาธิซึ่งก็จะมีปธานเป็นสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย

ปิ่น มุกกันต์, พ.อ. ได้ให้ความเห็นว่า สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จรวมอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้คือวิมิงสาแปลว่าพินิจพิเคราะห์หมายความว่าทำงานด้วยปัญญาด้วยสมองคิดไม่ใช่สักแต่ว่าทำคนเราถึงจะรักงานเท่าไรบ้างบั่นปานใดและเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลาแต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้วผลงานก็จะไม่เรียบร้อยต้องมาทำกันใหม่อยู่อย่างนั้นเข้ากับลักษณะที่ว่าทำเสร็จแล้วแต่งานมันยังไม่สิ้นสุด^{๕๑}

บุญมี แทนแก้ว กล่าวว่า วิมิงสาคือความไตร่ตรองหรือทดลองได้แก่หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^{๕๒} เป็นต้น

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย กล่าวว่า วิมิงสาความไตร่ตรองหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ^{๕๓}

สุรางค์ ไคว์ตระกูล ได้อธิบายความคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการคิดที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในสังคมประชาธิปไตยในสมัยสารสนเทศเพื่อจะเป็นผู้ที่มีความฉลาดรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มาจากสื่อสารมวลชนต่างๆและเพื่อเป็นพลเมืองดีที่มีการตัดสินใจที่ฉลาดถูกต้องรวดเร็ว^{๕๔}

พอล (Paul) บุคคลผู้ได้รับซึ่งเอตทัคคะเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้นิยามการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นศิลปะของการคิดเพื่อที่จะทำให้การคิดดีขึ้นชัดเจนขึ้นมีความแม่นยำมากขึ้นหรือป้องกันตนเองได้มากขึ้นนอกจากนั้นยังได้ระบุว่าความคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการคิดอย่างมีเหตุผลที่คิดด้วยตนเองซึ่งยืนยันว่าเรารู้อะไรหรือไม่รู้อะไร^{๕๕}

^{๕๑} พุทธทาสภิกขุและปัญญานันทภิกขุ, **มงคลชีวิต ภาค๒**, หน้า ๑๘๔.

^{๕๒} บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๔๑.

^{๕๓} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, **หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๙.

^{๕๔} สุรางค์ ไคว์ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๒๖.

^{๕๕} Paul, R.W, “**Taxonomy and Critical Thinking Instruction**”, Educational Leadership, 1992, p. 40.

วูดส์ (Woods) ได้อธิบายว่า สภาเพื่อความเป็นเลิศในการคิดวิจารณ์แห่งชาติ (National Council for Excellence in Critical Thinking) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่คล่องแคล่วและมีทักษะในการสร้างมโนทัศน์การประยุกต์การวิเคราะห์การสังเคราะห์และการประเมินผลจากข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมาหรือเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่เกิดจากการสังเกตการณ์ประสบการณ์การไตร่ตรองการใช้เหตุผลหรือการติดต่อสื่อสารเพื่อที่จะนำไปสู่การเชื่อมหรือการกระทำ^{๕๖}

เอนนิส (Ennis) ได้กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณหมายถึงการคิดพิจารณาอย่างมีเหตุผลมีจุดมุ่งหมายเพื่อการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อสิ่งใดไม่ควรเชื่อสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำเพื่อช่วยให้ตัดสินใจสภาพการณ์ได้ถูกต้อง^{๕๗}

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วยหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในด้านการเรียนและด้านอื่นๆ อีกด้วยมี ๔ ประการคือ

๑. ฉันทะ คือ ความรักความพอใจในหน้าที่การเรียนและการงานของตนที่ได้รับมอบหมายไม่ทำเพื่อสักแต่จะทำมีความทุ่มเทเพื่อหวังให้การเรียนนั้นออกมาได้เป็นที่ชื่นชอบและพอใจทั้งตนเองและผู้อื่นด้วย

๒. วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในหน้าที่การเรียนไม่ย่อท้อต่อการเรียนไม่ว่าจะยากหรือง่ายก็พยายามจนถึงที่สุดไม่ย่อท้อจนกว่าการเรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ล้มเลิกความเพียรก่อนที่จะได้ลองทำด้วยตนเอง

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในการเรียนของตนเองไม่คิดไปในเรื่องอื่นนอกจากเรื่องเรียนเมื่อทำหน้าที่ของตนเองไม่สำเร็จมีความใส่ใจเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลาคอยตรวจหาข้อบกพร่องอยู่เสมอเพื่อที่จะได้นำมาแก้ไขให้ดีขึ้น

๔. วิมังสา คือการใคร่ครวญไตร่ตรองหาเหตุผลของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นว่ามันเกิดขึ้นได้เพราะอะไรแล้วหาหนทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้นให้ดียิ่งขึ้นไป

๒.๖ ลักษณะของหลักอิทธิบาท ๔

ลักษณะของอิทธิบาท ๔ เป็นคุณธรรมที่มีความสัมพันธ์และมีผลต่อกันหมายความว่าผู้ที่ปฏิบัติงานหรือหน้าที่โดยที่มีคุณธรรมด้านใดด้านหนึ่งเด่นหรือสูงมากจะส่งผลให้คุณธรรมด้านอื่นๆ สูงตามไปด้วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ ความจริงอิทธิบาท ๔ อย่างนี้เกี่ยวพันกันและมักมาด้วยกันเช่นเกิดฉันทะมีใจรักแล้วก็ทำให้พากเพียรเมื่อพากเพียรก็เอาใจใส่อยู่

^{๕๖} Woods, A.E, “Affective Learning: One to Critical Thinking”, (Holistic Nursing Practice, 1993), p.65.

^{๕๗} Ennis, R.H. “A Logical Basis for Measuring Critical Thinking Skill”, Educational Leadership, 1985, p.10.

เสมอ และเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองแต่ที่แยกพิจารณาแต่ละข้อก็ด้วยถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่เป็นตัวนำเป็นตัวชักจูงข้ออื่นๆ ในแต่ละกรณีเช่นเมื่อฟังธรรมด้วยกันคนหนึ่งชอบศึกษาธรรมฟังด้วยความรักความพอใจในธรรมอยากรู้อยากเข้าใจในธรรมให้ยิ่งๆ ขึ้นไปจึงฟังด้วยจิตแน่วแน่มั่นคงเป็นตัวเด่นชักนำสมาธิและกุศลธรรมข้ออื่นๆ อีกคนหนึ่งมีนิสัยหรือความรู้สึกเกิดขึ้นในขณะนั้นว่าเมื่อพบอะไรที่ฟังทำก็ต้องสู้ต้องเอาชนะต้องเข้าเผชิญและทำให้สำเร็จจึงฟังด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายจะต้องพยายามเข้าใจให้ได้ก็มีวิริยะเป็นธรรมเด่นอีกคนหนึ่งมีนิสัยเอาใจใส่รับผิดชอบไม่ว่าอะไรที่ตนเกี่ยวข้องก็ต้องใส่ใจเอาจิตจดจ่อติดตามจึงตั้งใจฟังเอาจิตติดตามเนื้อความไปก็มีจิตตะเป็นใหญ่อีกคนหนึ่งคิดจะตรวจสอบว่าธรรมที่แสดงนั้นเป็นจริงหรือไม่ดีหรือไม่หรือจะค้นหาเหตุผลในธรรมที่ฟังไปก็คิดใคร่ครวญพิจารณาสอบสวนไปใจจึงแน่วแน้อยู่กับธรรมที่ฟังก็มีวิมังสาเป็นใหญ่ด้วยเหตุนี้บางแห่งบางท่านจึงเรียกอิทธิบาท ๔ นี้ว่าเป็นอธิบดีหรืออธิปไตย ๔ โดยกำหนดเอาภาวะที่เป็นใหญ่เป็นหัวหน้าในกรณีนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ลักษณะคุณธรรมอิทธิบาท ๔ ของแต่ละบุคคลจึงมีลักษณะเด่นหรือสูงในแต่ละด้านแตกต่างกันได้ และอาจมีคุณธรรมเป็นลักษณะเด่นหรือสูงมากกว่าหนึ่งด้านก็ได้^{๕๘}

ดวงเดือน พันธมนาวิน ได้แบ่งลักษณะของอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย^{๕๙}

๑. ฉันทะความพอใจในสิ่งที่ทำ
 ๒. วิริยะความพากเพียรไม่ทอดทิ้งในสิ่งที่ทำ
 ๓. จิตตะความเอาใจใส่จดจ่อต่อสิ่งที่ทำ
 ๔. วิมังสาความไตร่ตรองในสิ่งที่ทำไปแล้ว
- ตามพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ ๔ ประการดังนี้

๑. ความรู้ในด้านอิทธิบาท ๔ ถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งใช้เป็นหลักธรรมนำไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษาให้เหมาะสมตามหลักจริยธรรมหลักจริยธรรมนั้นเป็นข้อปฏิบัติที่นักศึกษาจะเลือกหลักธรรมไปใช้ประกอบในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จมีประสิทธิภาพสูง

๒. นักเรียนนักศึกษามีความรู้สึkmั่นใจที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาศึกษาเล่าเรียนโดยหลักธรรมดังกล่าวนี้หากนำไปใช้ในการศึกษาดังกล่าวแล้วจะประสบผลสำเร็จหรือไม่อย่างน้อยเพียงใดนั้นต้องขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักศึกษาจะต้องสอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ขอบข่ายของหลักอิทธิบาทมีความหมายกว้างขวางนักเรียนนักศึกษาต้องมีวิจยญาณและปัญญาหาเหตุผลกลั่นกรองที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนเป็นกรณีบ่งชี้ที่จะบอกถึงความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดไว้

^{๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘๔๕-๘๔๖.

^{๕๙} ดวงเดือน พันธมนาวิน, **การบริหารงานบุคคลแผนใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๒-๔.

๓. เหตุผลทางจริยธรรมก็เป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่งในการนำหลักอริยาบท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุดจริยธรรมเป็นเครื่องจูงใจและเป็นปัจจัยที่จะผลักดันให้นักเรียนนักศึกษาได้นำหลักอริยาบท ๔ ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกันที่จะทำให้ นักศึกษามีความนิยมชมชอบที่จะนำหลักอริยาบท ๔ ไปประกอบใช้ในการศึกษาเล่าเรียนจริยธรรมเชิงพฤติกรรมก็เป็นค่านิยมในการศึกษาที่จะทำให้นักศึกษานิยมชอบพอใจมีความเพียรมีจิตมั่นมีการไตร่ตรองในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดีเลิศ

การศึกษาหลักธรรมจริยธรรมเป็นองค์ประกอบในการเลือกสรรหลักอริยาบท ๔ จะทำให้ทราบว่าบุคคลมีพฤติกรรมเหมาะสมที่จะนำหลักอริยาบท ๔ เป็นเครื่องมือในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษาถ้านักเรียนนักศึกษาขาดหลักจริยธรรมก็จะมีหลักเกณฑ์ในการนำหลักอริยาบท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนหลักจริยธรรมและอริยาบท ๔ จะต้องใช้ควบคู่กันไปเสมอมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดวิธีทางในการนำเอาหลักอริยาบท ๔ ไปใช้ปฏิบัติจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องอาศัยหลักจริยธรรมเป็นข้อนำทาง

จากเอกสารสรุปได้ว่าลักษณะของอริยาบท ๔ ได้ว่าลักษณะของอริยาบท ๔ นั้นจะมีความสอดคล้องกัน คือ เมื่อมีฉันทะพอใจที่จะเรียนแล้วก่อให้เกิดความเพียรพยายามเกิดขึ้นเพราะหวังที่จะเรียนให้ได้ผลดีตามที่ตนเองปรารถนาเมื่อขณะที่เรียนก็มีความเอาใจใส่เชื่อฟังตามที่ครูสอนไม่หยอกล้อเพื่อเล่นไม่ละทิ้งงานที่ได้รับมอบหมายจากครูเมื่อส่งครูแล้วเห็นความบกพร่องหรือผิดพลาดเกิดขึ้นก็พิจารณาหาข้อผิดพลาดนั้นแล้วก็แก้ไขเพื่อที่จะทำให้งานนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

สรุปได้ว่า หลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จ ตามหลักอริยาบท ที่ปรากฏ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทความหมายของอริยาบท ๔ หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะความพอใจ, มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะความพากเพียร อดทน ต่อความลำบากบากบั่น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะเอาจิตฝึกฝั ฝายใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั่นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสาใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ดิตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะให้ประสบความสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผลการศึกษา หลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จตามหลักอริยาบท ทุกๆ คน ถ้านำหลักอริยาบทไปใช้ จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานราชการ การทำงานค้าขาย การทำงานอุตสาหกรรม การงานเกษตร และการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา ถ้ามีความตั้งใจทำ ก็มีความสุข ในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำ ตั้งใจทำ พอใจในการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป

บทที่ ๓

สภาพการณ์ปัจจุบันและปัญหา ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ในบทนี้จะกล่าวถึงสภาพการณ์และปัญหา การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

โดยหลักอิทธิบาท ๔ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

๓.๒ หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับบริหารสถานศึกษา

๓.๓ การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้

๓.๔ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ให้สำเร็จในการทำงาน

๓.๕ ประโยชน์ของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔

๓.๑ ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ประวัติโรงเรียนโดยสังเขป^๑

ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

๑. รหัสสถานศึกษา ๗๐๔๑๐๖๐๘๑๔

๒. ชื่อสถานศึกษา (ไทย) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดศรีสุธาทิพย์

๓. ชื่อสถานศึกษา (ภาษาอังกฤษ) Wat Srisuthatip school

^๑ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ คู่มือแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เขต ๓, ๒๕๕๕, หน้า ๘.

๔. สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๖๓ หมู่ที่ ๑๗ วัดศรีสุธาทิพย์ ถนนนิตโย ตำบลหนองเม็ก อำเภอนองหาน จังหวัด อุดรธานี รหัสไปรษณีย์ ๔๑๑๓๐ โทรศัพท์ (มือถือ) ๐๘๔ - ๕๑๕-๓๘๐๙ โทรสาร ๐-๔๒๒-๓๘๐๙-๘ เว็บไซต์ E-mail:srisuthatip@thaimail.com

ข้อมูลทั่วไป

๑. เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๓ (อำเภอนองหาน)
๒. ผู้จัดการโรงเรียนชื่อ พระครูวิมลปัญญากร อายุ ๘๐ ปี วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, สังกัดวัดโพธิ์ศรีโน ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี ได้รับแต่งตั้ง เมื่อ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๕ ตำแหน่ง (พระสังฆาธิการ) ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนองหาน
๓. ผู้อำนวยการโรงเรียน ชื่อ พระมหาทินกร ปภสสโร ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ อายุ ๓๗ ปี วัน/เดือน/ปีเกิด ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ สัญชาติ ไทย เชื้อชาติ ไทย วุฒิการศึกษา ปริญญาโท วิชาเอก บริหารการศึกษา, ปว.ค วุฒิทางธรรม น.ธ.เอก, ปธ.๓ สังกัดวัด ศรีสุธาทิพย์ ตำบล หนองเม็ก อำเภอนองหาน จังหวัด อุดรธานี ได้รับแต่งตั้งเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖ ตำแหน่ง (พระสังฆาธิการ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีสุธาทิพย์
๔. รองผู้อำนวยการ ชื่อ พระครูอุดรภาวนาคุณ อายุ ๔๑ ปี วัน/เดือน/ปีเกิด ๒๘ ธันวาคม ๒๕๑๗ สัญชาติ ไทย เชื้อชาติ ไทย วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี ศศบ. วิชาเอก พุทธศาสตร์ วุฒิทางธรรม น.ธ.เอก, ได้รับแต่งตั้ง เมื่อ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ สังกัดวัด กุศลไพบูลย์ ตำบล หนองเม็ก อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี
๕. ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-๓) เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๖
๖. ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-๖) เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๖

ประวัติโรงเรียนวัดศรีสุธาทิพย์

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ ตั้งขึ้นด้วยความศรัทธาเริ่มของพระเดชพระคุณหลวงพ่พระครูมหาปาณารักษ์ เจ้าอาวาสวัดศรีสุธาทิพย์ เจ้าคณะอำเภอนองหาน เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการขยาย การศึกษาภาคบังคับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ (ม.๑ - ๓) และสนองกุลบุตรที่ยากจนขาดทุนทรัพย์ใน การศึกษา ดังนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้เปิดทำการเรียนการสอน เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยมีพระครูวิมลปัญญากร รองเจ้าคณะอำเภอนองหาน เป็นผู้จัดการ โรงเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดศรีสุธาทิพย์ สังกัดกองพุทธศาสนา ศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรีโดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดอุดรธานีดูแลด้านการศึกษา

ข้อมูลนักเรียน

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีทั้งหมด ๑๑๗ รูป รวมทั้งหมด ๑๑๗ รูป จำแนกตามระดับชั้น ดังนี้

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวน ห้องเรียน
	สามเณร	พระภิกษุ	รวม	
มัธยมศึกษาปีที่ ๑	๒๕	๒๕	๕๐	๒
มัธยมศึกษาปีที่ ๒	๒๐	๒๐	๔๐	๒
มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๑๗	๑๐	๒๗	๒
รวมระดับ				๖
รวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด	๔๒	๕๕	๑๑๗	๖

ตารางที่ ๓.๒ จำนวนนักเรียนที่มีลักษณะพิเศษ

รายการ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ ของนักเรียนทั้งหมด
๑. นักเรียนที่มีความบกพร่องเรียนร่วม	๑	๑.๐๐
๒. นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ	-	-
๓. นักเรียนปัญญาเลิศ	-	-
๔. นักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ (ยากจน, ด้อยโอกาส ฯลฯ)	-	-

ตารางที่ ๓.๓ จำนวนนักเรียนด้านอื่นๆ

รายการ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละของ จำนวนนักเรียน ทั้งหมด
๑. นักเรียนตกซ้ำชั้น	๐	๐
๒. นักเรียนที่ขาดเรียนมากกว่า ๓๐ วันตลอดปีการศึกษา	๐	๐
๓. นักเรียนลาออกกลางคัน	๕	๑.๒๐
๔. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการอ่านการเขียน		
๔.๑ การอ่าน	๔	๑.๑๐
๔.๒ การเขียน	๕	๑.๒๐
๕. นักเรียนที่อยู่ในภาวะเสี่ยง (เอดส์, ยาเสพติด, ความรุนแรง ,พฤติกรรมก้าวร้าวตามคำตัดสินของแพทย์)	๐	๐
๖. อื่น ๆ (ระบุ).....	-	-

ข้อมูลด้านอาคารสถานที่

ตารางที่ ๓.๔ แสดงจำนวนห้องเรียนและห้องประกอบอื่นๆ

อาคาร	รายการห้อง	จำนวน (ห้อง)
อาคารเรียน	ห้องเรียน	๑๐
	ห้องธุรการ	๑
	ห้องประชุม	๑
	ห้องคอมพิวเตอร์	๑
	ห้องเก็บวัสดุครุภัณฑ์	๑
	ห้องวิทยาศาสตร์	๑
อาคารประกอบ	โรงอาหาร	๑
	ห้องน้ำ	๑๓
	โรงครัว	๑
	ห้องสมุด	๑
	ห้องวัสดุ	๑
	ห้องพัสดุ	๑

เกียรติยศ ชื่อเสียง และผลงาน/โครงการดีเด่นของโรงเรียน ปีการศึกษา ๒๕๕๗ – ๒๕๕๙

โรงเรียนประสานกับชุมชนน่านักเรียนเข้าร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ เป็นประจำทุกปี

- ได้รับรางวัล รองชนะเลิศอันดับที่ ๑ โครงการประกวดสวดมนต์ โรงเรียนส่งเสริมทันตสุขภาพ ในระดับจังหวัด ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ทันตสุขภาพที่สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ จากเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ อธิบดีกรมอนามัย

บุคลากร

- ผู้บริหาร ข้อมูลบุคลากร

บุคลากรทั้งหมด ๑๓ คน แยกตามประเภท ดังนี้ (ยกให้เห็น ๑๑ ท่าน)

๑. นางขวัญหทัย คำมาตัง	ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียน
๒. พระมหาทินกร ปภัสโร,	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดศรีสุธาทิพย์
๓. พระครูรังษีสุทธินาน,	ผู้จัดการโรงเรียนวัดศรีสุธาทิพย์
๔. นางสาวอริสา ลีเลิศ	ครู
๕. นายสมพร แจ่มใสดี	ครู
๖. พระครูมหาพาปีคนารักษ์	ครู
๗. พระมหาสมทอง ตนติปาโล,ดร.	ครู
๘. นายธรรมธัช แมตมิ่งเหง้า	ครู
๙. พระมหาวันสันต์ จันทโชโต	ครู
๑๐. พระเฉลิมพล จิตตคุตโต	ครู
๑๑. พระครูโพธิธรรมมานะวัตร	ครู
๑๒. พระครูสุวรรณฉวีวงศ์	ครู

๓.๒ หลักกิตติบาท ๔ สำหรับบริหารสถานศึกษา

๓.๒.๑ ความหมายของกิตติบาท ๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้เสนอหลักกิตติบาท ๔ ไว้ว่ากิตติบาทแปลว่าธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมเป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือเปล่งง่าย ๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จมี ๔ อย่างคือฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่ามีใจรักพากเพียรทำเอาจิตฝึกฝนใช้ปัญญาสอบสวนและหลักกิตติบาทนั้นพระพุทธเจ้าตรัสพัวพันไว้กับเรื่องสมาธิเพราะกิตติบาทเป็นข้อปฏิบัติที่

ทำให้เกิดสมาธิและนำไปสู่ผลสำเร็จที่เป็นจุดหมายของสมาธิสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาหลักอิทธิบาทเพื่อนำเสนอแนวทางในการนำไปพัฒนางานด้านการบริหารการศึกษาให้ประสบ ความสำเร็จในการนำเสนอความหมายโดยละเอียดของหลักธรรมอิทธิบาท๔นั้นพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายขยายความไว้ดังนี้^๒

๑. ฉันทะ ความพอใจได้แก่ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมายพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรักใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้นอยากให้สิ่งนั้นๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีทั้งดงามที่ประณีตที่สมบูรณ์ที่สุดของมันหรืออยากให้อาภาวดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นเกิดมีเป็นจริงขึ้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น

๒. วิริยะ ความเพียรได้แก่ความอาจหาญแกล้วกล้าบากบั่นก้าวไปใฝ่สู่มิย่อท้อไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและความยากลำบากเมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีค่าควรแก่การบรรลุถึงถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนักมีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือนเขาก็ไม่ท้อถอยกลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ

๓. จิตตะ ความคิดจดจ่อหรือเอาใจฝักใฝ่ได้แก่ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ จะไม่สนใจแต่ถ้าพูดงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันทีบางทีจะทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกขจวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัวอะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจเรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็เผลอตัวทำจนลืมวันลืมคืนลืมกินลืมนอนความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมช่วยให้สมาธิเกิดขึ้นจิตจะแน่วแน่มั่นคงในกิจที่ทำมีกำลังมาเฉพาะสำหรับกิจนั้นเรียกว่าเป็นจิตตสมาธิพร้อมนั้นก็เกิดความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔. วิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรองได้แก่การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผลตรวจสอบทบทวนทดลองเมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไปเช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไรทำไมจึงเป็นอย่างนี้ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทนจะเกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างนี้คาดหมายเป็นเพราะอะไรจะแก้ไขที่จุดไหน

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๔-๘๔๕.

โดยสรุปหลักกฤษฎีบท ๔ ว่าด้วยการครองงานเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมีข้อธรรม ๔ ข้อประกอบด้วยฉันทะคือความพอใจวิริยะคือความเพียรขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามจิตตะคือความคิดมุ่งไปอุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำวิมังสาคือความไตร่ตรองหรือทดลองผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมนี้เพื่อประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของสถานศึกษา

๓.๒.๒ ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

จากการศึกษาความหมายของการบริหารการศึกษา โดยที่ หวน พินธุพันธ์ นักบริหารการศึกษาได้นำเสนอไว้^๓ ดังนี้

ความหมายของ “การบริหารการศึกษา (Educational Administration)” โดยพิจารณาจากคำว่า “บริหารการศึกษา” ประกอบด้วยคำสำคัญ ๒ คำ คือ คำว่า “การบริหาร (Administration)” และ “การศึกษา (Education)” จึงขอเสนอความหมายของสองคำนี้แยกกันก่อน ดังนี้

ความหมายของคำว่า “การบริหาร” มีผู้ได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

การบริหาร คือ ศิลปะการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น

การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคล ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

การบริหาร คือ การที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมกันทำงานเพื่อจุดประสงค์อย่างเดียวกัน

การบริหารคือการใช้ศาสตร์และศิลปะนำทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resources) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหาร คือ การกำหนดแนวทางหรือนโยบาย การสั่งการ อำนาจการ การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^๔

การบริหาร คือ ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จหมายความว่าผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติ แต่ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดหมายขององค์การ หรือตรงตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว^๕

โดยสรุป การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานของคณะบุคคล เพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นสำเร็จลุล่วงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อมาความหมายของการศึกษา มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

^๓ หวน พินธุพันธ์, การบริหารการศึกษา : นักบริหารมืออาชีพ, (นนทบุรี: พินธุพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑ - ๔.

^๔ มัลลิกา ต้นสอน, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^๕ พระมหาสนอง ปจฺโจปการี, ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ, (นครปฐม : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๖.

การศึกษา คือ การออกกำลังกาย หรือ การจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน เพื่อผู้เรียนจะได้ออกกำลังกายขึ้นตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

การศึกษา คือ ความเจริญงอกงามทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

การศึกษา คือ การสร้างเสริมประสบการณ์ให้ชีวิต

การศึกษา คือ เครื่องมือที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามทุกทางในตัวบุคคล

จากความหมายของการศึกษา สรุปได้ว่า การศึกษา คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดี

เมื่อนำความหมายของการบริหารและการศึกษา มารวมกัน สามารถสรุปความหมายของการบริหารการศึกษา ได้ว่า “การดำเนินงานของคณะบุคคล เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และเป็นคนดีของสังคม” จากความหมายนี้ สามารถขยายความได้ว่าความหมายของการดำเนินงานของคณะบุคคล คือ การดำเนินงานของผู้อำนวยการโรงเรียนร่วมกับคณะครูในโรงเรียน หรือ การดำเนินงานของอธิการบดีร่วมกับคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับอธิบดีกรมต่างๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยที่คณะบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น และการพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้นจะต้องมีการดำเนินการในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรการวัดและการประเมินผล การจัดการอาคารสถานที่ และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการ หรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้รวมเรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา”

๓.๒.๓ ทฤษฎีการบริหารการศึกษา

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารตามแบบอย่างของพุทธศาสนาไว้ว่า การศึกษาพุทธบริหารในที่นี้ได้ใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ประกอบด้วยรายละเอียด^๖ ดังนี้

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะกับงาน

^๖ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔ - ๕.

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

โดยพุทธวิธีบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคิดว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายามล่อยตัวหนีปัญหา เขากลือคิดว่าอำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า“ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”^๗

หวน พินธุพันธ์ ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์การบริหารการศึกษาโดยใช้ทฤษฎี 4Ps ดังนี้

๑. **Purpose** คือ ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ โดยในการบริหารการศึกษานั้น มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ไม่หวังผลกำไรเป็นตัวเงิน

๒. **People** คือ บุคคลที่เป็นผู้ให้บริการในการบริหารการศึกษา คือ ครู อาจารย์ ผู้อำนวยการโรงเรียน อธิการบดี ตลอดจนผู้บริหารการศึกษาต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับบริการหรือนักเรียน

๓. **Process** คือ กรรมวิธีในการดำเนินงาน โดยในการบริหารการศึกษานั้นมีกรรมวิธีที่ละเอียดอ่อน มีกรรมวิธีในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่หลากหลาย

๔. **Product** คือ ผลผลิต โดยที่ผลผลิตทางการบริหารการศึกษา คือ ได้คนที่มีคุณภาพซึ่งเป็นนามธรรม คือ เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนแล้วสำเร็จการศึกษาออกไป จะได้เด็กที่มีความรู้ มีความคิด มีความสามารถ และเป็นคนดี

ชาญชัย อาจินสมจาร ได้นำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาไว้ ๓ ลักษณะ ดังนี้^๘

๑. การบริหารเชิงวิทยาศาสตร์เป็นการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการของงาน (Work Process) เริ่มต้นจากการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ของ Frederick

^๗ พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘/๙

^๘ หวน พินธุพันธ์, การบริหารการศึกษา : นักบริหารมืออาชีพ, (นนทบุรี : พินธุพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔- ๕.

^๙ ชาญชัย อาจินสมจาร, สู่ทิศทางการใหม่ของการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ก้าวใหม่, ๒๕๔๘), หน้า ๕-๗.

Taylor เป็นแนวคิดที่ได้รับการเผยแพร่อย่างรวดเร็วในตอนต้นของศตวรรษที่ยี่สิบ เริ่มเข้าสู่การบริหารการศึกษา “แผนแกรี่” (Gary Plan) หรือที่รู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่า Platoon School of Gary, Indiana เป็นความพยายามที่จะหลอมหลักสูตรของโรงเรียนกับหลักการสอนของ John Dewey ในการเชื่อมโยงโปรแกรมวิชาการศึกษาระรรมชาติ ศิลปะ และอุตสาหกรรมการศึกษาขณะที่เพิ่มประสิทธิภาพของโรงเรียนไปพร้อมๆ กันด้วย แผนแกรี่และการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ถูกนำมาเชื่อมกันเพื่อลดค่าใช้จ่ายของโรงเรียนและค่าใช้จ่ายต่อเด็กหนึ่งคนในการบริหารโรงเรียน

๒. ทฤษฎีการบริหารเชิงคลาสสิก เป็นการใช้แนวทางการบริหารจากมุมมองขององค์การ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการศึกษาเรื่องสายการบังคับบัญชาของ Max Weber นักทฤษฎี ได้เน้นความจำเป็นในการค้นหาแนวทางในการบริหารองค์การที่มีความซับซ้อนมากขึ้นด้วยหน่วยต่างๆ และหน่วยย่อย ซึ่งไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่ในที่เดียวกัน นักทฤษฎีองค์กรเหล่านี้ เป็นทั้งนักสังเกตและในระดับหนึ่งเป็นผู้ใช้สายการบังคับบัญชา

๓. ทฤษฎีระบบ ได้ให้การสนับสนุนว่า ผู้บริหารองค์การในฐานะระบบที่เป็นหนึ่งเดียว (Unified System) ความคล้ายคลึงกันมาจากชีววิทยาขององค์กรก็เหมือนกับสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยอนุระบบต่างๆ ซึ่งจะสัมพันธ์กันทั้งหมด นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในอนุระบบหนึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบอื่นๆ นักทฤษฎีระบบอภิปรายองค์การในรูปของความร่วมมืออันเกิดจากปฏิกิริยาของส่วนต่างๆ ทฤษฎีระบบให้มุมมองทั้งองค์รวมในองค์การ สนับสนุนให้ผู้บริหารมองงานของตนเองจากจุดที่มองดูรอบๆ ได้อย่างแจ่มชัด และเน้นให้ความสัมพันธ์ขององค์การ

จากการศึกษาทฤษฎีการบริหาร พบว่า ทฤษฎีการบริหารที่นำมาใช้กับการศึกษานั้น มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลาหลายปี โดยได้นำหลักการบริหารมาเชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาโดยเน้นการบริหารงานในระบบโรงเรียน และสถานศึกษา ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้เป็นเพียงแนวทางที่นำเสนอไว้ ส่วนในการจะเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติอย่างไรรั้น ต้องขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละท่านในการนำแนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้ไปปรับใช้ตามบริบทของสถานศึกษานั้นๆ

๓.๒.๔ หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อการครองงาน

หลักการครองงานหมายถึงหลักอิทธิบาท๔ว่าด้วยการครองงานเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมีข้อธรรม๔ข้อประกอบด้วยฉันทะคือความพอใจวิริยะ คือความเพียร ขันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามจิตตะคือความคิดมุ่งไปอุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ วิมังสา คือความไตร่ตรองหรือทดลองผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมนี้เพื่อประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของสถานศึกษา

ฉันทะ คือความพอใจประกอบด้วยความพอใจในบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภายในสถานศึกษามีความรักและมีความสุขทำงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาและชอบทำหน้าที่บริหารตามที่กำลังปฏิบัติอยู่ในขณะนี้

วิริยะ คือความเพียรขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามประกอบด้วยความตั้งใจปฏิบัติงานตามหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาให้ดีที่สุดรู้จักขยันคิดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้กับสถานศึกษาและเมื่อพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารงานจะพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นอย่างเร่งด่วน

จิตตะ คือความคิดมุ่งไปอุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำประกอบด้วยการเอาใจใส่การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรและการเรียนรู้ของผู้เรียนการอุทิศเวลาให้กับดำเนินงานและกิจกรรมภายในสถานศึกษาและการคิดและวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วิมังสา คือความไตร่ตรองหรือทดลองประกอบด้วยการรู้จักพิจารณาอย่างรอบคอบในการอนุมัติการดำเนินงานในทุกโครงการที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาการให้ความสำคัญกับการตัดสินใจภายใต้มติของที่ประชุมที่ผ่านการเห็นชอบจากบุคลากรส่วนใหญ่และการจัดให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอันจะนำไปสู่การพัฒนางานในปีการศึกษาต่อไป

จากความหมายและขอบข่ายของการบริหารการศึกษาภายใต้กำหนดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ดังนี้

วิจิตร ศรีสะอ้าน ได้ให้ความหมายการบริหารดังนี้^{๑๐} คือการบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่๒คนขึ้นไปร่วมมือกันทำกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสมปกรณศร็ดอนไผ่ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษา^{๑๑} คือดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาโดยใช้ทรัพยากรการบริหารเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกของสังคมจากความหมายของการบริหารที่กล่าวมาสามารถ สรุปได้ว่า การบริหารหมายถึงกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่๒คนขึ้นไปร่วมมือกันทำกิจการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยใช้ขบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสมกับการบริหารเพื่อการพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกของสังคมสำหรับการบริหารสถานศึกษามีขอบข่ายครอบคลุมงานหลายด้านด้วยกันดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดการบริหารสถานศึกษาไว้รวม ๖ งานคือ^{๑๒}

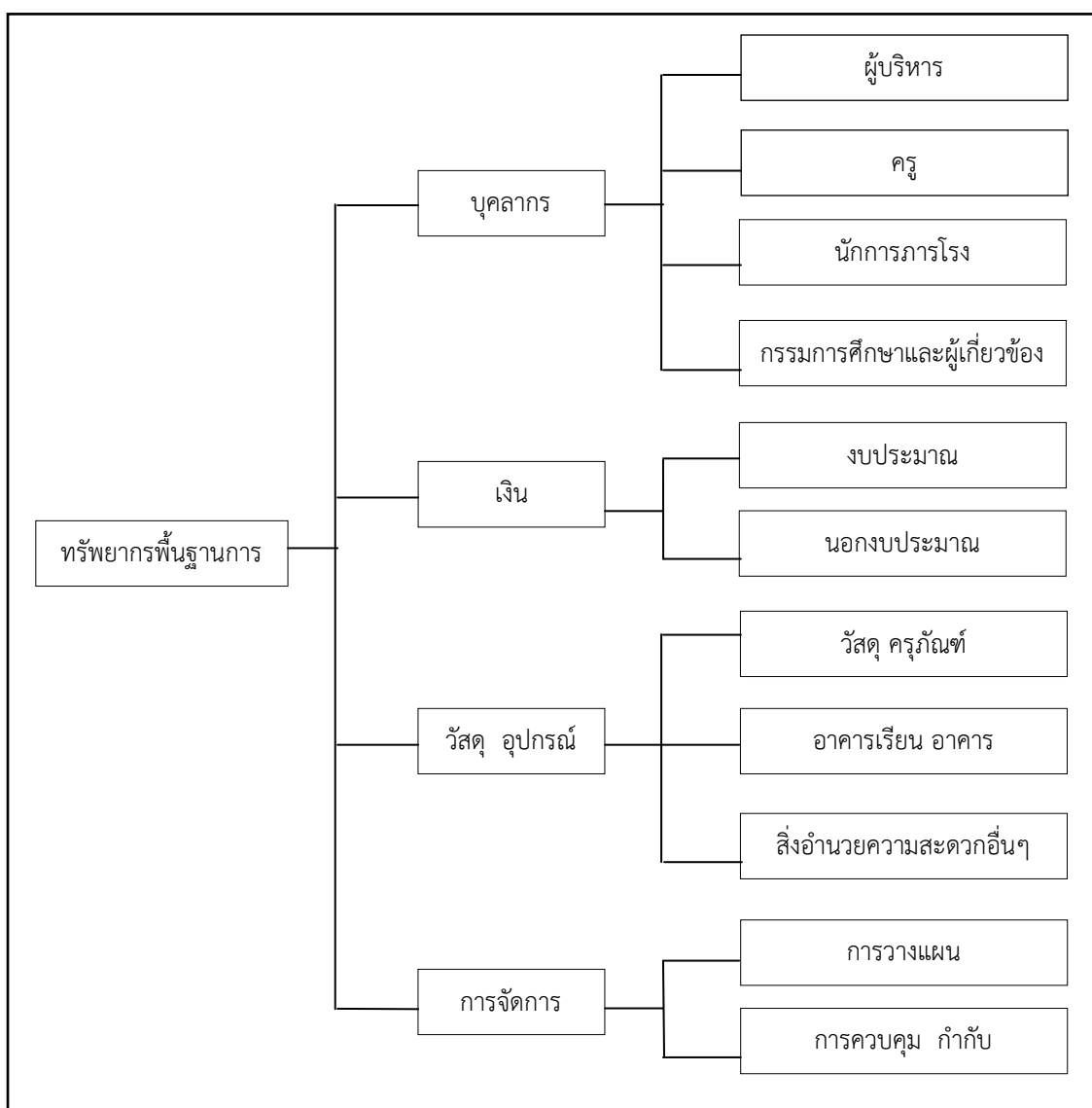
^{๑๐} วิจิตร ศรีสะอ้าน, การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๓), หน้า ๔.

^{๑๑} ปกรณ์ ศรีดอนไผ่, การจัดการในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : พิสิกเซ็นเตอร์การพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๒.

^{๑๒} คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, รายงานการประเมินผลการฝึกอบรมนาร่องบริหารโรงเรียนประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

๑. งานวิชาการ ๒. งานบุคลากร ๓. งานกิจการนักเรียน ๔. งานธุรการและการเงิน
๕. งานอาคารสถานที่ ๖. งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

ความหมายของการบริหารสถานศึกษาได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่านแต่โดยสรุปแล้วความหมายของการบริหารสถานศึกษาหมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนทรัพยากรต่างๆ เช่นคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีการดำเนินงานของสถาบันหรือสถานศึกษานั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการบนพื้นฐานค่านิยมที่พึงปรารถนาที่ ๓.๑ ดังนี้^{๑๓}

แผนภาพที่ ๓.๑ แสดงทรัพยากรพื้นฐานทางการบริหาร

ที่มา : พันัส หันนาคินทร์, ๒๕๒๔.

^{๑๓} พันัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิติเวช, ๒๕๒๔), หน้า ๕.

๓.๓ การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้

๓.๓.๑ ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

เฮอร์โรล (Herrold) กล่าวว่ากิจกรรมกลุ่มเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลมีโอกาสรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาหรือทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีจุดหมายที่แน่นอน^{๑๔}

โอลเซน (Ohlsen) ได้สรุปความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ ๒ ประการคือ^{๑๕}

๑. กิจกรรมกลุ่มที่มีผู้นำเป็นผู้ให้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ แก่สมาชิกหรือผู้นำอภิปรายเพื่อที่สมาชิกได้บรรลุถึงความมุ่งหมายต่างๆ ของกลุ่มโดยปกติผู้นำในกลุ่มจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาอาชีพหรือสังคมและส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปรายเพื่อประโยชน์สำหรับตนเช่นการปฐมนิเทศการปัจฉิมนิเทศหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในช่วงเป็นต้นในการทำกิจกรรมกลุ่มแบบนี้ครูจะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนให้กลุ่มสมาชิก

๒. กิจกรรมกลุ่มแบบต่างๆ ที่สมาชิกเป็นผู้ดำเนินการคือนักเรียนได้วางแผนร่วมกันจัดขึ้นเองเช่นกลุ่มอภิปรายในเรื่องต่างๆ ที่นักเรียนสนใจหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น

ทิสนา แคมมณีและคณะกล่าวว่าประสบการณ์ได้จากการเข้ากลุ่มจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมกระทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการวิเคราะห์ความรู้สึกรู้สึกความต้องการตลอดจนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้อย่างดี^{๑๖}

สมชาติ กิตยรรยง ได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มว่ากิจกรรมกลุ่มคือเทคนิคการฝึกอบรมที่เน้นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ที่กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้อันเนื่องมาจากการค้นพบตนเองซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาตนเอง^{๑๗}

คมเพชร ฉัตรศุภกุล กล่าวว่ากิจกรรมกลุ่มหมายถึงการนำเอาประสบการณ์มาวางแผนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนในสิ่งที่สมาชิกต้องการและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวมผู้นำจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีการที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคนโดยวิธีดังกล่าวนี้ประสบการณ์

^{๑๔} Herrold, Keneth F.. “Evaluation and Research in Group Dynamic” in Educational and Psychological Measureme. (Englewood Cliffs, Jersey Prentice – Hall, 1952), p.492.

^{๑๕} Ohlsen, Merle M. **Group counseling**. New York: Holt, Rinehart.1970, pp. 6-7

^{๑๖} ทิสนา แคมมณีและคณะ, กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, เล่ม๑, (กรุงเทพมหานคร : บุรพาศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

^{๑๗} สมชาติ กิตยรรยง, ๑๐๘ เกมส์ และกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากร, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

ดังกล่าวจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคนและกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้^{๑๘}

พรรณพิศ วาณิชยการ กล่าวว่ากิจกรรมกลุ่มหมายถึง การกระทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลในกลุ่มซึ่งร่วมกันวางแผนงานตามเป้าประสงค์และจัดประสบการณ์เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ขึ้นทั้งตัวบุคคลและในกลุ่ม^{๑๙}

นิรันดร์ จุลทรัพย์ กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการที่ใช้กับกลุ่มของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกระทำกิจกรรมร่วมกันหรือได้มีการแสดงออกร่วมกันภายใต้จุดมุ่งหมายบางประการลักษณะของกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันประสบการณ์และสร้างทัศนคติที่ดีงามต่อกันโดยมุ่งเน้นให้สมาชิกเรียนรู้ด้วยการกระทำพร้อมมีการติชมเพื่อให้สมาชิกได้รับรู้ด้วยตนเอง^{๒๐}

กาญจนา ไชยพันธุ์กล่าวว่า การที่บุคคลมารวมกันเพื่อศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มหลายๆฝ่ายศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำความคิดฝึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและมีการศึกษาจากประสบการณ์โดยผู้ศึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น^{๒๑}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่ากิจกรรมกลุ่มคือการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนดทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาาร่วมกันส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มได้พัฒนาตนเองเกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนต่อไป

๓.๓.๒ จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

บัททัน (Button) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มว่าเพื่อช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ให้เติบโตและพัฒนาขึ้นโดยเฉพาะทักษะทางสังคมการจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นการสร้างโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันโดยใช้เทคนิคต่างๆเพื่อให้สมาชิกกลุ่มพยายามช่วยสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด^{๒๒}

^{๑๘} คมเพชร ฉัตรศุภกุล, *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*, (กรุงเทพมหานคร: แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๙-๖.

^{๑๙} พรรณพิศ วาณิชยการ, *การทำงานแบบกลุ่ม*, ศาสนากรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระเกียรติ, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔.

^{๒๐} นิรันดร์ จุลทรัพย์, *กลุ่มสัมพันธ์กับการฝึกอบรม*, (สงขลา : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๘.

^{๒๑} กาญจนา ไชยพันธุ์, *กระบวนการกลุ่ม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๒๒} Button, Leslie, *Discovery and experience :a new approach to, group work, and teaching*, (London: Oxford University Press), pp. 1-2

กรมวิชาการ เสนอแนวคิดถึงกระบวนการกิจกรรมกลุ่มช่วยแก้ไขข้อจำกัดในเรื่องเนื้อหาทางด้านจริยธรรมซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมและหยุดนิ่งกับที่ให้เป็นการเรียนรู้ที่น่าสนใจโดยสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ที่มีการที่มีการเคลื่อนไหวของผู้เรียนและเนื้อหาควบคู่กันไปการจัดกระบวนการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งด้านร่างกายสติปัญญาอารมณ์และการปฏิสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่โดยมีการใช้กิจกรรมและสื่อการสอนบางประการ เช่น สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติกรณีตัวอย่าง เป็นต้นที่ครูสามารถคิดจัดทำด้วยตนเองได้จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ทางด้านจริยธรรมเป็นรูปธรรมน่าสนใจขึ้นสอดคล้องกับวัยพัฒนาตนระดับวุฒิภาวะและความต้องการของนักเรียนแต่ละระดับ^{๒๓}

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล กล่าวว่า^{๒๔} จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มคือการช่วยให้บุคคลมีความเจริญงอกงามมีทักษะในการทำงานกลุ่มมีความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นตลอดจนมีความสามารถในการแก้ปัญหาของตนเองในด้านต่างๆ

คมเพชร ฉัตรศุภกุล กล่าวถึงความมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้^{๒๕}

๑. เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองอย่างถูกต้องโดยปกติทั่วไปอาจจะคิดว่าตนเองมีความเข้าใจในตนเองไม่จำเป็นต้องให้คนอื่นชี้แจงว่าตนเป็นคนอย่างไรในทางจิตวิทยาแล้วมนุษย์ย่อมเข้าใจตนเองแต่บางด้านอาจจะไม่เข้าใจตนเองทั้งนี้เพราะว่าแต่ละคนมีการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมโดยใช้กลวิธีอันแตกต่างกันไปด้วยเหตุนี้กิจกรรมก็อาจช่วยมนุษย์ได้โดยเป็นกระจกเงาสະတ້ອນให้เห็นภาพของตนเองทุกๆ ด้าน

๒. เพื่อสร้างความเข้าใจในบุคคลอื่นมนุษย์มีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือความเข้าใจในสมาชิกของกลุ่มความเข้าใจในบุคคลอื่นจะทำให้เกิดการยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาดังนั้นในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันของสมาชิกจะเปิดโอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่างๆของแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

๓. เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกซึ่งนอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกสิ่งที่สำคัญและมีความหมายต่อความสำเร็จของกลุ่มคือความร่วมมือซึ่งถ้าขาดความร่วมมือที่ดีจะทำให้การทำงานของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรดังนั้นในการทำกิจกรรมกลุ่มจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่สมาชิกกลุ่มให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

^{๒๓} กรมวิชาการ, **วัฒนธรรมสภาพแวดล้อมและค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ความดีและความสุขของผู้เรียน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘๔.

^{๒๔} บุหงา วชิระศักดิ์มงคล, **กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๓.

^{๒๕} คมเพชร ฉัตรศุภกุล, **กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๙-๑๕๐.

แทรคเลอร์และนอร์ท (Traxler; & North) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มว่า^{๒๖}

๑. เพื่อให้การศึกษาอบรมแก่บุคคลที่ยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียนโดยการจัดโครงการเช่นปฐมนิเทศนักเรียนใหม่หรือนำไปจัดในรูปแบบของการแนะแนวได้ตลอดปี

๒. เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับจากหลักสูตรเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน

๓. เพื่อเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลเพราะทำให้นักเรียนคุ้นเคยกับครูแนะแนวในขณะที่เข้าร่วมจัดกิจกรรม

๔. เพื่อเป็นการปรับตัวการบำบัดรักษาและความเจริญงอกงามของบุคคลในกลุ่ม นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่มยังสามารถนำมาเป็นเครื่องช่วยแก้ไขในเรื่องส่วนตัวได้เช่นการปรับบุคลิกภาพ การพัฒนาทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มนั้นคือการช่วยใช้บุคคลได้มีโอกาสฝึกทักษะให้แก่ตนเองเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาส่วนตัวและของคนอื่นและช่วยให้ค้นพบหนทางในการที่จะช่วยให้สมาชิกปรับตัวเพื่อนำไปสู่ความเจริญงอกงามส่วนตัวมีทักษะในการทำงานกลุ่มมีความเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นตลอดจนความสามารถในการแก้ปัญหาด้วย

๓.๓.๓ ขนาดของกลุ่ม

ออตตาเวย์ (Ottaway) กล่าวว่ากลุ่มควรมีขนาดเล็กเพราะจะช่วยให้สมาชิกมีโอกาสแสดงอย่างอิสระได้อย่างทั่วถึงกันโดยสมาชิกไม่ต้องใช้เสียงดังมากนักทุกคนในกลุ่มก็จะได้ยินอย่างทั่วถึงกันดังนั้นกลุ่มควรมีขนาดอย่างมากที่สุด ๑๒ คนหรือถ้ามากกว่านั้นไม่เกิน ๑๕ คนส่วนขนาดของกลุ่มที่มีความเหมาะสมที่สุดนั้นควรมีสมาชิก ๙-๑๐ คนจึงจะทำให้การทำงานบังเกิดผลที่ดีที่สุด^{๒๗}

ชอว์ (Shaw) ได้กล่าวถึง ขนาดของกลุ่มว่ากลุ่มย่อยควรมีสมาชิก ๑๐ คนเป็นอย่างมาก แต่ถ้ามีสมาชิกจำนวน ๓๐ คนขึ้นไปจะจัดเป็นกลุ่มใหญ่และถึงแม้ว่ากลุ่มจะมีสมาชิกจำนวน ๓๐ คนก็อาจเป็นกลุ่มย่อยได้จำนวนสมาชิกไม่ได้เป็นปัญหาสำคัญแต่องค์ประกอบอื่นๆ ซึ่งได้แก่ความสำคัญของสมาชิกและความร่วมมือในการทำงานของสมาชิกจะมีความสำคัญต่อการทำงานกลุ่มมากกว่า^{๒๘}

^{๒๖} Traxler, A.E. & R.D.North, **Techniques of Guidance**, (New York : Harper and Row, 1966), p.320.

^{๒๗} Ottaway A.K.G., **Learning Through Group Experiences**, (London : Routhledge and Kengan Paul, 1966), p.7.

^{๒๘} Shaw, Marvin E. **Group dynamic : The Psychology of Small Group Behavior**, 3 rd ed, (New York: McGraw- Hill Book, 1981), p.4.

คมเพชร ฉัตรศุภกุล กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มในการจัดกิจกรรมนั้นไม่ควรเกิน๑๕คน เพราะในกลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินไปความจำเป็นสมาชิกจะต้องทำงานซ้ำซ้อนกันบางคนอาจจะรับผิดชอบทั้งหมดในขณะที่คนอื่นๆ รู้สึกคับข้องใจที่มีงานทำในกลุ่มไม่มีโอกาสที่จะใช้ทักษะที่ตนเองมีอยู่แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์^{๒๙}

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มที่มีขนาดเล็กจะมีความเหนียวแน่นมากกว่ากลุ่มขนาดใหญ่เพราะกลุ่มเล็กสามารถสื่อสารกันได้อย่างทั่วถึงซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มใหญ่และยังจะมีกลุ่มเล็กเกิดขึ้นในกลุ่มใหญ่มีการแข่งขันกันในกลุ่มเพื่อแย่งผลประโยชน์ความเหนียวแน่นภายในกลุ่มจึงมีน้อยกว่า^{๓๐}

ทิตนา แคมมณี กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มจะมีเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและจุดประสงค์ของกิจกรรมกลุ่มขนาดเล็กมักจะประกอบด้วยสมาชิก ๒-๕ คนขนาดใหญ่ประมาณ ๑๐ – ๒๐ คนแต่ขนาดที่นิยมคือ ๖-๘ คน^{๓๑}

กาญจนา ไชยพันธ์ กล่าวว่า จำนวนสมาชิกของกลุ่มที่จะจัดเกี่ยวกับการช่วยในการทำงานหรือการเรียนการสอนที่เหมาะสมคือ ๕-๑๐ คนโดยครูควรเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมโดยเฉพาะกลุ่มเล็กที่สมาชิกไม่เกิน ๑๕ คนจะช่วยให้เกิดการเคลื่อนไหวได้ง่ายถ้าสมาชิกมากเกินไปอาจมีผลต่อการแสดงความคิดเห็นและความต้องการได้ไม่ทั่วถึงรวมถึงสมาชิกไม่เกิดความสนใจและอาจออกไปจากกลุ่ม^{๓๒}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าขนาดของกิจกรรมกลุ่มนั้นไม่มีการกำหนดจำนวนสมาชิกที่ตายตัวแต่มีข้อควรคำนึงคือกลุ่มที่จะทำกิจกรรมนั้นไม่ควรมีขนาดใหญ่หรือเล็กจนเกินไปและควรจัดให้เหมาะสมกับสภาพการณ์การปฏิสัมพันธ์รวมทั้งจุดมุ่งหมายของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓.๔ ประโยชน์ของการใช้กิจกรรมกลุ่ม

โรเจอร์ส (Rogers) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มดังนี้คือ^{๓๓}

๑. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการรับรู้ทางความรู้สึก

^{๒๙} คมเพชร ฉัตรศุภกุล, กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๐-๑๑๑.

^{๓๐} บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล, กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน, หน้า ๑๔๔.

^{๓๑} ทิตนา แคมมณี, กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : นิชนเอดเวอร์โฆซิงกรุ๊ป, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๓.

^{๓๒} กาญจนา ไชยพันธ์, กระบวนการกลุ่ม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘.

^{๓๓} Rogers, Carl R, **Encounter Group**, (New York : Harper and Row, 1970), p.121-122.

๒. มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้นตลอดจนเปิดเผยความรู้สึกมีความจริงใจและเป็นไปอย่างธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกต่างๆของตนเองมีการแสดงที่ตรงกับความรู้สึกของตน

๓. เกิดแนวทางในการสร้างแรงจูงใจหมายถึงการเข้าใจตนเอง (Self - Actualization) การรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง

๔. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่นหมายความว่าบุคคลยอมรับตนเองพัฒนาในเรื่องคุณค่าของตนเองเข้าใจตนเองและมีความมั่นคงยิ่งขึ้นลดการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้นและมีความรู้สึกพึงพากันและกันเชื่อในความสามารถของบุคคลมีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล กล่าวว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มประเภทต่างๆ แล้วนอกจากจะทำให้ได้ผลงานตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มชนิดนั้นๆ แล้วยังมีผลทำให้บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และมีประโยชน์ต่อผู้ให้บริการแนะแนวในโรงเรียนและชุมชนอีกด้วยได้แก่^{๓๔}

๑. ประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะมีผลให้นักเรียนได้รับการตอบสนองความต้องการทางสังคมทั้งยังเป็นการก่อให้เกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ อีกด้วย เช่นการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาพัฒนาการทางด้านเจตคติคือมีการเปลี่ยนแปลงต่อตนเองและผู้อื่นเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ขึ้นและพัฒนาการทางด้านทักษะได้แก่ทักษะทางสังคมทักษะในการศึกษาค้นคว้าทักษะทางปัญญาและทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม

๒. ประโยชน์ต่อผู้แนะแนวหรือผู้นำกลุ่มในฐานะผู้ให้บริการแนะแนวซึ่งต้องจัดบริการให้กับนักเรียนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเพื่อป้องกันปัญหาเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับผู้เรียนเพื่อจะให้บริการนักเรียนเป็นกลุ่มได้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการใช้กิจกรรมกลุ่มนั้นจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มมีการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม และตัวของสมาชิกเองทำให้สมาชิกมีความรับผิดชอบมีเหตุผลรวมไปถึงการพัฒนาทางด้านความคิดเจตคติค่านิยม และพฤติกรรมที่สามารถที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ และเรียนรู้ที่จะแก้ไขหรือสู้ได้อย่างถูกต้องทำให้มีประสบการณ์ในการดำรงชีพอย่างอิสระและถูกต้อง

๓.๓.๕ เวลาในการใช้กิจกรรมกลุ่ม

แพทเธอร์สัน (Patterson) กล่าวว่า การทำกิจกรรมเป็นกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีน้อยอาจจัดสัปดาห์ละ ๓ ครั้ง ช่วงเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มควรใช้เวลาไม่เกิน ๑ ชั่วโมงในระดับเด็กประถมศึกษาเพราะเด็กอาจเกิดความเบื่อหน่าย^{๓๕}

^{๓๔} บุหงา วชิระศักดิ์มงคล, กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน, หน้า ๓๐.

^{๓๕} Patterson, C.H. *The Counseling*, (CA: Brooks / Cole: Wadworth, 2000), p. 105.

วัชร ทรัพย์มี กล่าวว่า การเข้ากลุ่มขึ้นอยู่กับอายุของผู้รับบริการและความจำกัดของสถานที่เด็กควรใช้เวลาไม่เกิน ๓๐ นาที แต่ถ้าเป็นวัยรุ่นควรใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง เวลาจัดกลุ่มสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง^{๓๖}

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล กล่าวว่า ในการกำหนดความถี่และระยะเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนั้นควรเป็นหน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่จะต้องพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ เช่น ชนิดของกลุ่มอายุสมาชิก ประสิทธิภาพของผู้นำกลุ่ม^{๓๗}

ทิพย์วรรณ กิตติพร กล่าวว่า ระยะเวลาในการเข้ากลุ่มต้องคำนึงถึงความเหมาะสมโดยพิจารณาจากชนิดของกลุ่มอายุสมาชิก จุดมุ่งหมายของกลุ่มลักษณะของสมาชิกซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับความถี่ระยะเวลาเพียงพอของการพบปะสมาชิกซึ่งขึ้นอยู่กับผู้นำต้องกำหนดเวลาให้เพียงพอกับการปฏิสัมพันธ์กันขณะเดียวกันก็พยายามไม่ให้เวลามากเกินไป^{๓๘}

นิรันดร์ จุลทรัพย์ กล่าวว่า เวลามากหรือน้อยเป็นปัจจัยสำคัญที่วิทยากรควรให้ความสำคัญถ้าใช้เวลาไม่เกิน ๓๐ นาที กิจกรรมอาจประกอบไปด้วย ๑ หรือ ๒ กิจกรรม แต่ถ้ามีเวลาเกิน ๓๐ นาทีแล้วควรมีรูปแบบของกิจกรรมที่เปลี่ยนไปทุก ๓๐ นาที เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซากและเบื่อหน่ายและวิทยากรควรพิจารณาด้วยว่า กิจกรรมลักษณะใดที่จะใช้กิจกรรมใด^{๓๙}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า เวลาในการใช้กิจกรรมกลุ่มนั้นควรจัดโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสมาชิกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นอายุของสมาชิกและจุดมุ่งหมายของกลุ่มซึ่งอยู่ในดุลพินิจผู้นำกลุ่ม โดยการกีดกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็กนั้นไม่ควรเกิน ๓๐ นาที และสำหรับวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ไม่ควรเกิน ๑ ชั่วโมง และจำนวนครั้งในการจัดกิจกรรมกลุ่มในแต่ละสัปดาห์นั้นควรจัดอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง

๓.๓.๖ ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามวิธีกระบวนการกลุ่ม

กรมวิชาการได้เขียนตำราการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยมีขั้นตอนที่ใช้ในกระบวนการกิจกรรมกลุ่มโดยมีขั้นตอนดังนี้คือ^{๔๐}

๑. ขั้นนำ เป็นการเริ่มบทเรียนให้น่าสนใจมีสาระแทรกความสนุกสนานและตื่นเต้นในบางครั้งเพื่อช่วยให้นักเรียนตื่นตัวมีสมาธิเกิดความต้องการในสิ่งที่จะเรียนรู้กิจกรรมในขั้นนำจะเป็นกิจกรรมสั้นๆ อาจใช้สื่อการสอนบางอย่างประกอบด้วยเช่นการเสนอข่าวการเชิดหุ่นการแสดงการเล่า

^{๓๖} วัชร ทรัพย์มี, *ทฤษฎีและกระบวนการให้คำปรึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒๗๔.

^{๓๗} บุหงา วชิระศักดิ์มงคล, *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๖๖.

^{๓๘} ทิพย์วรรณ กิตติพร, *การให้คำปรึกษากลุ่ม*, (พิษณุโลก : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๕), หน้า ๑๙๗.

^{๓๙} นิรันดร์ จุลทรัพย์, *กลุ่มสัมพันธ์กับการฝึกอบรม*, (ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๐.

^{๔๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, *การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการควบคุมตนเองได้และความรับผิดชอบ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๗.

นิทานฯอาจเพิ่มเติมเรื่องคำแนะนำกติกาคำสั่งต่างๆการแบ่งกลุ่ม การรับมอบหมายที่กำหนดให้ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมในขั้นต่อไปเกิดความเข้าใจตรงกันทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษา ทบทวนและซักถามความเข้าใจด้วย

๒. ขั้นกิจกรรม นักเรียนทุกคนจะได้รับบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายการแยกย้ายตามกลุ่มการกำหนดและเลือกประธานเลขานุการสมาชิกกลุ่มเพื่อประชุมปรึกษาหารือการวางแผนการเสนอความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคนการหาข้อสรุปคำตอบที่ต้องการการกำหนดการเสนอผลงานการแสดงออกการดำเนินกิจกรรมที่กำหนดไว้ครูต้องคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำและดูแลนักเรียนทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกระยะการจัดเตรียมอุปกรณ์บางอย่างให้พอเพียงพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมแต่ละกลุ่มคอยช่วยเหลือกลุ่มที่ออกมาเสนอที่เกิดปัญหาและข้ออุปสรรคในบางครั้ง

๓. ขั้นอภิปราย ขั้นตอนนี้จะต้องจัดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการซักถามการอภิปรายในแง่คิดประเด็นต่างๆการวิพากษ์วิจารณ์การให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมการตอบปัญหาการเสนอแนะวิธีการต่างๆได้พูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ของตนเองกับผู้อื่นรู้จักยอมรับฟังและให้เกียรติความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของตนเองขั้นการอภิปรายจะบรรลุผลสำเร็จครูควรจะต้องตั้งประเด็นท้าทายให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และให้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์การตั้งคำถามที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักการหาคำตอบที่ใช้ความคิดในระดับสูงมีความเชื่อมั่นในการพูดและการแสดงออกในสิ่งที่คิดขึ้นได้ครูต้องเตรียมตัวอย่างเหตุการณ์เรื่องราวที่เกี่ยวข้องน่าสนใจประกอบเสมอเพื่อทำให้ข้อคิดประเด็นต่างๆที่นักเรียนได้รับตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิตของบุคคลต่างๆ

๔. ขั้นและประยุกต์ใช้ ในขั้นนี้นักเรียนจะประมวลเนื้อหากิจกรรมและประสบการณ์ด้วยความคิดเห็นต่างๆใน๒ลักษณะคือการสรุปสิ่งที่เรียนมาทั้งหมดได้อย่างถูกต้องได้รับหลักการแนวคิดที่ชัดเจนมีแนวทางข้อเสนอหลายๆด้านที่เป็นประโยชน์และสามารถปฏิบัติได้รวมทั้งคุณลักษณะด้านจริยธรรมของนักเรียนจะพัฒนาได้สูงและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นครูจะต้องพยายามสนับสนุนติดตามให้นักเรียนนำความรู้ความคิดทักษะต่างๆที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนแต่ละคนทั้งในห้องเรียนครอบครัวและชุมชนของเขา

ประพนอมเดชชัยกล่าวถึงการดำเนินงานของกลุ่มว่าไม่ว่าจะเป็นกลุ่มในลักษณะใดจะมีกระบวนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังนี้^{๔๑}

^{๔๑} ประพนอมเดชชัย, แนวการเรียนรู้การสอนและแนวทางปฏิบัติสังคมศึกษา, (เชียงใหม่ : ศึกษา ศาสตร์วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐๓.

๑. **ขั้นรวมกลุ่ม (Formal Stage)** เป็นขั้นแรกที่สมาชิกของกลุ่มมารวมกันถ้าสมาชิกไม่รู้จักกันดีพอทุกคนจะสงวนท่าทีไม่ค่อยแสดงออกในระยะนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องประสานงานให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักคุ้นเคยกันก่อน

๒. **ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Normal Stage)** เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มรู้จักกันแล้วกลุ่มจะเริ่มคิดถึงเป้าหมายของกลุ่มและภารกิจของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาทร่วมกับผู้เรียนในการกำหนดเป้าหมายและการเรียนรู้กิจกรรมที่สมาชิกของกลุ่มจะทำงานร่วมกัน

๓. **ขั้นระดมความคิด (Storming Stage)** เป็นขั้นที่บรรยากาศของการทำงานเริ่มจริงจังมากขึ้นสมาชิกภายในกลุ่มพยายามกำหนดร่างกฎเกณฑ์และระเบียบของกลุ่มในขั้นนี้ผู้สอนอาจมีบทบาทคือปล่อยให้ผู้เรียนดำเนินการโดยลำพังหรือเข้าร่วมในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

๔. **ขั้นกระชับความสัมพันธ์ (Reforming Stage)** เป็นขั้นที่กลุ่มรู้จักคุ้นเคยและเข้าใจในบทบาทของตนเองเป็นอย่างดีจึงทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างดี

๕. **ขั้นสลายตัว (Disbanding Stage)** เป็นขั้นสุดท้ายเมื่อสมาชิกของกลุ่มได้ร่วมกันดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุเป้าหมายแล้วภารกิจของกลุ่มเริ่มลดลงไปด้วยทำให้กลุ่มเริ่มสลายตัวในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาทในการทบทวนการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาเพื่อทำการสรุปผลและเสนอแนะแนวทางในการนำผลไปใช้หรือนำไปศึกษาค้นคว้าต่อไป

ทฤษฎี แคมมณี กล่าวว่าการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มมีลักษณะเฉพาะบางประการ การเตรียมการจึงต้องคำนึงถึงลักษณะดังนี้^{๔๖}

๑. การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้การจัดกิจกรรมไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางโดยกำหนดเป็น ๒ ลักษณะคือจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะซึ่งลักษณะเฉพาะนี้นิยมเขียนในเชิงพฤติกรรม (Behavior or Performance Objective) และยังแบ่งเป็น ๓ ด้านคือด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านทักษะ (Psychomotor) และด้านเจตคติ (Affective Domain) ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและจุดมุ่งหมายการกำหนดเช่นนี้จะทำให้เกิดความสะดวกและชัดเจนในการจัดกิจกรรมและการประเมิน

๒. การกำหนดเนื้อหาหรือความคิดรวบยอดเพื่อให้เข้าใจชัดเจนเป็นหลักในการออกแบบกิจกรรมสำหรับผู้เรียน

๓. การกำหนดกิจกรรมหรือประสบการณ์เรียนรู้สำหรับผู้เรียนการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องดังกล่าวดังกล่าวสามารถใช้กระบวนการเป็นขั้นตอนดังนี้

๓.๑ **ขั้นนำ**คือการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนเช่นการเตรียมความรู้และจัดบรรยากาศที่เหมาะสมเป็นต้น

^{๔๖} ทฤษฎี แคมมณี, กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน, หน้า ๑๔๖-๑๔๗.

๓.๒ ขั้นกิจกรรมคือการให้ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมที่เตรียมไว้ให้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบเพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่จะนำมาวิเคราะห์อภิปรายให้เกิดการเรียนรู้

๓.๓ ขั้นอภิปรายคือการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นความรู้สึกและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

๓.๔ ขั้นสรุปและนำไปใช้คือการรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลต่างๆจากขั้นกิจกรรมและอภิปรายมาประสานกันจนได้ข้อสรุปที่ชัดเจนรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔. การประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้วจำเป็นต้องประเมินผลเพื่อดูว่าได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

คมเพชร ฉัตรศุภกุลยัง ได้กล่าวถึง ระยะเวลาของกลุ่มว่าพฤติกรรมที่สมาชิกแสดงออกตอนเริ่มเข้ากลุ่มอาจแตกต่างจากภายหลังที่ได้รับเข้ากลุ่มเป็นเวลานานแล้วทั้งนี้เพราะว่าการที่จะทำให้กลุ่มเป็นกลุ่มที่สมบูรณ์ขึ้นจะต้องอาศัยเวลาในการพัฒนากลุ่มดังนั้นมักจะพบว่ากลุ่มจะต้องผ่านระยะต่างๆ ๔ ระยะคือ^{๔๓}

๑. ระยะที่บุคคลแต่ละคนมีการแข่งขันและมีศูนย์กลางอยู่ที่ตนเอง (Individually centered, Competitive phase)

๒. ระยะของความขัดแย้งและความคับข้องใจ (Frustration and Conflict phase)

๓. ระยะกลุ่มมีความสามัคคี (Group harmony phase)

๔. ระยะที่มีผลงานและยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลาง (Group centered productive phase)

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าลำดับขั้นการเรียนรู้ตามวิธีการกระบวนการกลุ่มจะมีระยะของการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งลักษณะของการพัฒนาในแต่ละขั้นจะสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน

๓.๓.๗ เทคนิคของกิจกรรมกลุ่ม

การจัดกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุจุดมุ่งหมายและได้รับผลประโยชน์ตามจุดที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ นั้นต้องขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมกลุ่มด้วยและได้มีผู้กล่าวถึงเทคนิคและวิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมกลุ่มที่สำคัญไว้ดังนี้

^{๔๓} คมเพชร ฉัตรศุภกุล, กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗-๒๘.

กระบวนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

กระบวนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติกรณวิชาการศึกษาได้แบ่งขั้นตอนไว้ดังนี้^{๔๔}

๑. ขั้นเตรียมการเป็นขั้นตอนของการกำหนดวัตถุประสงค์และการจัดเตรียมบทบาทสมมติและสถานการณ์จำลองให้สอดคล้องกันจุดเน้นของการใช้บทบาทสมมติจะอยู่ที่ตัวผู้แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดเหตุผลและวิธีการแก้ปัญหาต่างๆของนักเรียนทั้งนี้ต้องระบุให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจอะไรบ้างจากการแสดงจากนั้นจึงกำหนดสถานการณ์และบทบาทที่จะนำไปใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์โดยพิจารณาเรื่องความง่ายง่ายวัยระดับวุฒิภาวะคุณธรรมที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงการขัดแย้งปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องแก้ไขเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสในการวิเคราะห์และตัดสินใจต่อไป

๒. ขั้นดำเนินการแสดงเป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อมโดยการใช้เทคนิคและวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนในรูปแบบต่างๆกันการเล่าเรื่องราวสถานการณ์ที่เริ่มเกิดขึ้นการโยงกับประสบการณ์เดิมของนักเรียนจากนั้นคัดเลือกผู้แสดงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และบทบาทที่กำหนดขึ้นเมื่อได้ผู้แสดงตามที่ต้องการแล้วต้องให้เวลาสำหรับนักเรียนในการเตรียมการแสดงเพื่อฝึกฝนและทดสอบกับบทบาทที่ตนเองได้รับเพื่อสร้างความมั่นใจร่วมกันต่อจากนั้นจึงช่วยกันจัดการแสดงให้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงนอกจากนี้ครูต้องเตรียมผู้สังเกตการณ์เพื่อให้นักเรียนที่เป็นผู้ดูได้รู้จักการสังเกตการบันทึกข้อมูลกิจกรรมต่างๆ ด้วยเมื่อห้องเรียนและผู้แสดงอยู่ในสถานการณ์ที่พร้อมแล้วจึงเริ่มต้นให้นักเรียนเริ่มแสดงได้การแสดงนี้ควรปล่อยให้ไปไปตามธรรมชาติครูหรือผู้ชมไม่ควรขัดกลางคันนอกจากในกรณีผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือในขณะที่แสดงครูควรสังเกตพฤติกรรมของผู้แสดงและผู้ชมอย่างใกล้ชิดข้อควรระวังคือบางครั้งการแสดงอาจใช้เวลามากเกินไปเยิ่นเย้อควรตัดบทด้วยวิธีการที่ดีเพื่อป้องกันการไม่ให้เสียเวลาและผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย

๓. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงเป็นขั้นที่นักเรียนจะได้เสนอข้อมูลพฤติกรรมต่างๆที่สังเกตร่วมกันรู้จักการแยกแยะประเด็นวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆให้ข้อคิดเห็นอภิปรายจนนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจตามคุณธรรมที่ต้องการบทบาทที่สำคัญของครูคือการเตรียมคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการอภิปรายกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเทคนิคบางประการที่ครูสามารถนำมาใช้คือการสมภาษณ์ผู้แสดงผู้ชมผู้สังเกตการณ์ในเรื่องความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นการอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่นำมาใช้ครูต้องระมัดระวังไม่ให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ในการทดลองดีเทียบข้อบกพร่องของผู้แสดงแต่ควรเน้นในเรื่องของเหตุผลและพฤติกรรมที่แสดงออกเท่านั้น

^{๔๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการควบคุมตนเองได้และความรับผิดชอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๙.

๔. ขึ้นแสดงเพิ่มเติมหลังการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้วนักเรียนอาจจะเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจครูอาจจะให้มีการแสดงเพิ่มเติมก็ได้

๕. ขึ้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่ศึกษาร่วมกันการให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมการสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาความคิดรวบยอดของคุณธรรมที่เรียนรู้การจัดแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไปหลังจากการแสดงบทบาทสมมติแล้วครูควรย้ำและทำความเข้าใจกับนักเรียนอีกครั้งหนึ่งว่าการแสดงที่ผ่านมาเป็นเพียงบทบาทสมมติเท่านั้นเพราะนักเรียนบางคนอาจจะติดอยู่กับบทบาทสถานการณ์และคำอภิปรายของนักเรียนบางคนจนเกินไปอาจก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีเกิดขึ้นครูจึงต้องชี้แนะและทำความเข้าใจให้ถูกต้องเสมอเมื่อเกิดเหตุการณ์ลักษณะประเพณีขึ้น

แนวทางการจัดการเรียนการสอนกับกรณีตัวอย่าง

๑. ศึกษาแยกแยะหัวข้อคุณธรรมที่ต้องการสอนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการความคิดรวบยอดและศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณธรรมที่ช่วยเสริมคุณธรรมที่ต้องการเน้น

๒. คัดเลือกข่าวตัวอย่างเหตุการณ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับคุณธรรมที่สอนปรับให้เข้ากับวัยประสบการณ์สิ่งแวดล้อมของผู้เรียน

๓. กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดของการนำไปใช้จุดมุ่งหมายลำดับขั้นตอนของกิจกรรม

๔. การแสดงออกจำแนกกลุ่มและนักเรียนในแต่ละกลุ่มสถานที่เวลาที่ใช้บทบาทของนักเรียนบางคนและทั้งหมดสื่อประกอบการสอนประเด็นที่ใช้อภิปรายแสดงความคิดเห็นตัวอย่างข้อมูลเพิ่มเติมปัญหาอุปสรรคต่างๆและแนวทางแก้ไข

๕. การนำไปใช้ในชั้นเรียนเตรียมห้องเรียนและบรรยากาศให้เหมาะสมกับกรณีตัวอย่างการอภิปรายการแบ่งกลุ่มข้อตกลงหรือกติกาที่นำมาใช้การมอบหมายงานที่ให้ศึกษาและให้ศึกษากรณีตัวอย่างด้วยตนเองมีการอภิปรายกลุ่มย่อยเสนอความคิดเห็นการซักถามการเพิ่มเติมข้อมูลตัวอย่างต่างๆการกำหนดผู้แสดงบทบาทสมมติการตอบปัญหาหรือประเด็นพร้อมเหตุผลท้ายกรณีตัวอย่างที่กำหนดให้

๖. การเพิ่มเติมเนื้อหาเอกสารเสริมประสบการณ์แบบประเมินตนเองหรือกลุ่มเกี่ยวกับคุณธรรมที่ต้องการสอนแนวสรุปและประเด็นที่นักเรียนควรทราบเพื่อให้เกิดความชัดเจนในสิ่งที่เรียนรู้ความขัดแย้งน้อยลงครูต้องจัดทำแนวสรุปและตั้งคำถามนำเพื่อให้นักเรียนสรุปแนวคิดสาระสำคัญของคุณธรรมได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ลักษณะและประเภทของกรณีตัวอย่างสามารถจัดทำได้จากข่าวหนังสือพิมพ์เหตุการณ์เรื่องสั้นการเล่าเรื่องรูปภาพบทสนทนาหรือคำพูด

แนวทางการสร้างกรณีตัวอย่าง

๑. กำหนดให้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือมีส่วนใกล้เคียงกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม
๒. เรื่องที่สร้างต้องเป็นเรื่องที่ยังหาข้อยุติหรือข้อสรุปไม่ได้มีประเด็นที่ต้องใช้ความคิดเห็นของบุคคลหลายๆฝ่ายทางเลือกของคำตอบมีหลายแนวและเปิดกว้าง

๓. สอดคล้องกับเนื้อหาทางจริยธรรมเหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของนักเรียน
๔. ปรับเป็นกิจกรรมที่แสดงออกและเคลื่อนไหว
๕. มีสาระน่าสนใจสนุกสนานแทรกข้อคิดเห็นเป็นประโยชน์
๖. มีคำถามหรือประเด็นที่ใช้ในการอภิปรายและแสดงความคิดเห็น

ข้อควรพิจารณาในการใช้กรณีตัวอย่าง

๑. การสร้างกรณีตัวอย่างไม่ควรเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งในชั้นเรียนควรหลีกเลี่ยงการนำมาใช้โดยตรงแต่ควรดัดแปลงให้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างใกล้เคียงที่สุดเท่านั้น
๒. ครูต้องพยายามคลี่คลายความคิดเห็นขัดแย้งที่แตกต่างกันของนักเรียนได้โดยยึดแนวข้อสรุปที่ได้จากข้อตกลงของความคิดเห็นของกลุ่มคุณธรรมที่ต้องการเน้นและความคิดรวบยอดของการสอนเป็นแกนสำคัญที่นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งหมด
๓. ควรนำกิจกรรมหรือสื่อการสอนบางประเภทเข้าช่วยในการสอนบางครั้ง เช่น กิจกรรมบทบาทสมมติและสถานการณ์จำลอง เป็นต้น
๔. จุดประสงค์สำคัญของกรณีตัวอย่างควรมุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักสร้างความคิดเห็นของตนเองให้เกิดขึ้นมีความเชื่อมั่นและกล้าแสดงออกอย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลการสร้างกฎเกณฑ์ของกลุ่มการรู้จักเคารพมติหรือผลการตัดสินใจของกลุ่มร่วมกัน
๕. ต้องมีเทคนิคเชื่อมโยงกรณีตัวอย่างที่นำมาใช้ให้สัมพันธ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนได้อย่างสอดคล้องและกลมกลืนกัน เพื่อประโยชน์ในการหาแนวทางและข้อเสนอแนะแก่นักเรียนที่มีข้อบกพร่องทางความประพฤติอยู่

การจัดการเรียนการสอนกับสถานการณ์จำลอง

แนวทางการจัดการเรียนการสอนกับสถานการณ์จำลองประโยชน์ของการใช้สถานการณ์จำลองในการจัดการเรียนการสอน

๑. เป็นรูปแบบและกระบวนการที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นปัญหาต่างๆการรู้จักแสวงหาข้อมูลการติดต่อสื่อสารการแก้ปัญหาการค้นพบการวินิจฉัยการตัดสินใจเป็นต้น
๒. ช่วยสร้างความเข้าใจในการบูรณาการของระบบต่างๆ ในสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมได้รู้จักการสัมพันธ์ของความคิดข้อมูลที่ได้รับและการเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

๓. สามารถพัฒนาทักษะนิสัยส่วนบุคคลได้ในเรื่องความรู้สึกความพึงพอใจการช่วยเหลือการทำงานกลุ่มการอยู่ร่วมกับผู้อื่นการปรับตัวการเป็นต้นสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเข้าใจเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตในสังคมและผู้อื่น

๔. เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในการแสวงหาข้อเท็จจริงการทดลองกับระบบข้อมูลปัญหาต่างๆด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนรู้จักสังเกตการเปรียบเทียบข้อเตือนใจความระมัดระวังละเอียดรอบคอบในเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นจริงหรือใกล้เคียงกับที่ผู้เรียนเรียนมากระบวนการวางแผนและการออกแบบสถานการณ์จำลองขั้นตอนที่ ๑ การสำรวจและการวิเคราะห์ระบบปัญหาครูศึกษาและกำหนดสถานการณ์ที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่จะพัฒนาโดยตั้งวัตถุประสงค์และขอบเขตของการสอนจากนั้นศึกษาระบบปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมวิเคราะห์และคัดเลือกปัญหาสำคัญที่ต้องการสอนแก่นักเรียนการพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อนปัญหาที่ต้องการศึกษาขั้นตอนนี้ช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจและมีแนวคิดในการวางแผนโครงของสถานการณ์จำลองให้มีส่วนใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงให้ตรงกับปัญหาจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาในตัวนักเรียนของเขตของการนำไปใช้ในห้องเรียนสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่จัดขึ้นจะมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

ขั้นตอนที่ ๒ การออกแบบสถานการณ์จำลองดำเนินการดังนี้

๑. กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงที่ระบุว่าสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นมุ่งสอนอะไรแก่นักเรียนเน้นเรื่องใดเป็นหลักเนื้อหาความจริงมนคติหรือทักษะ

๒. การคัดเลือกสถานการณ์ในชีวิตที่ต้องการนำมาจำลองไว้เป็นกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้การวิเคราะห์การตัดสินใจและทักษะตามที่ต้องการ

๓. ออกแบบโครงสร้างทั่วไปของกิจกรรมมีรายละเอียดเช่น

- ๑) บทบาทของผู้ร่วมกิจกรรม
- ๒) เป้าหมายของผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคน
- ๓) ข่าวนสารข้อมูลที่จำเป็น
- ๔) ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ๕) ลำดับขั้นตอนของเหตุการณ์
- ๖) การจบของสถานการณ์จำลอง
- ๗) สถานการณ์สิ่งแวดล้อมองค์ประกอบภายนอก

๔. การสร้างและออกแบบวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในกิจกรรมการกำหนดสัญลักษณ์หรือตัวแทนอะไรในสถานการณ์จริงเช่นกระดาษแข็งตารางข้อมูลแผนภูมิกราฟสถิติต่างๆใบบันทึกคะแนนบัตรคำสั่งเหรียญรูปภาพเป็นต้น

๕. การเขียนกฎเกณฑ์กติกาของกิจกรรมการสอนโดยคำนึงขั้นตอนของกิจกรรมการเตรียมตัวของนักเรียนการอธิบายสื่อการสอนที่นำมาใช้เพื่ออะไรการเริ่มต้นของกิจกรรมลำดับเหตุการณ์ข้อตกลงเงื่อนไขแต่ละตอนกฎเกณฑ์ของการทำกิจกรรมร่วมกับการระบุคะแนนที่ควรได้รับ

๖. การทดลองใช้ครูนำสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนในระดับเดียวกันซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็กเพื่อปรับปรุงขั้นตอนและกระบวนการเบื้องต้นก่อนการนำไปใช้จริงขั้นตอนที่๓การทดสอบและการปรับปรุงคุณภาพของสถานการณ์จำลองดำเนินการ ๒ ประการคือ

๑. ลักษณะที่เป็นจริงของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นในแง่ของความตรงกับสถานการณ์จริงความเข้าใจและความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

๒. ความสามารถในการนำมาเล่นในด้านของความยากง่ายความสนุกสนานความเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียนวิธีการใช้สถานการณ์จำลองในชั้นเรียนมีขั้นตอน ๔ ขั้นตอนดังนี้

๑. ขั้นนำการสอนเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียนโดยให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักเรียนการเล่าเรื่องสรุปของสถานการณ์ที่นำมาใช้วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้การแนะนำรูปแบบสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นความเข้าใจเบื้องต้นการแบ่งกลุ่มการทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์กติกาต่างๆบทบาทของนักเรียนบางคนเป็นต้น

๒. ขั้นดำเนินกิจกรรมนักเรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มเริ่มปฏิบัติตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในบทบาทหน้าที่การศึกษาข่าวสารข้อมูลจากวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดให้การวิเคราะห์การตัดสินใจการหาข้อมูลเพิ่มเติมการได้รับผลคะแนนตามกระบวนการแต่ละขั้นตอนการอภิปรายร่วมกับการหาข้อตกลงและวิธีการการกำหนดแผนการดำเนินการในขั้นตอนนี้ครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือกำหนดกติกา กฎเกณฑ์การใช้การให้คะแนนตามคำถามหรือผลที่ปรากฏออกมาครูไม่ควรไปขัดหรือห้ามกระบวนการศึกษาของนักเรียนแต่ควรสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในขั้นเรียนขั้นต่อไป

๓. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดครูนำนักเรียนทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์ต่างๆในขณะปฏิบัติกิจกรรมสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์กติกาการวางแผนเงื่อนไขที่นำมาใช้การตัดสินใจโอกาสของสิ่งที่จะเกิดขึ้นการเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาร่วมกันครูควรเพิ่มเติมข้อสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างการอภิปรายในขั้นนี้ด้วย

๔. ขั้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ถ้าครูได้สร้างสถานการณ์จำลองขึ้นมาเป็นตัวแทนของสถานการณ์จริงอย่างถูกต้องสามารถดำเนินการสอนไปตามขั้นตอนที่กำหนดจะทำให้นักเรียนรู้อย่างมากการสรุปจึงมักมุ่งในเรื่องของบูรณาการการเปรียบเทียบกับเนื้อหาของสิ่งที่เรียนรู้กับการดำเนินชีวิตจริงการประยุกต์เชื่อมโยงของสถานการณ์จริงกับสถานการณ์จำลองให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้เกม

นักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นยังอยู่ในวันที่ชอบเล่นชอบเคลื่อนไหวหากครูได้นำเกมมาจัดกิจกรรมการสอนด้านพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมโดยจัดเป็นกิจกรรมสลับคือจัดสลับกับกิจกรรมหลักที่ใช้ในเวลาสอนนานๆเช่นสลับกับการอธิบายของครูสลับกับการอ่านค้นคว้ารายงานหรือสลับกับการแบ่งกลุ่มปรึกษาหารือ เป็นต้น

เกมเป็นกิจกรรมการเล่นที่มีข้อตกลงหรือกติกาเฉพาะเรื่องซึ่งผู้เล่นต้องแสดงความสามารถเฉพาะตนหรือความสามารถในการร่วมใจกันของกลุ่มเพื่อแข่งขันให้ได้ชัยชนะการสอนโดยใช้เกมเป็นสื่อนั้นช่วยให้ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์สนิทสนมกันนักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถความคิดและคุณธรรมในจิตใจของตนนักเรียนเกิดอารมณ์สนุกสนานตื่นตันทื่นการการสอนโดยใช้เกมจึงทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนลักษณะของเกมที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนมีดังนี้

๑. เกมมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์
๒. เกมต้องท้าทายให้รู้จักคิดด้วยการกำหนดระยะเวลาให้ทำให้ออกาสลองทำ
๓. เกมมีการเริ่มต้นและสิ้นสุดการเริ่มต้นของเกมจะมีสัญญาณและมีการกำหนดให้หยุดด้วยสัญญาณ
๔. เกมมีบริเวณมีขอบเขตกำหนดให้เล่นบริเวณหรือขอบเขตจะกว้างหรือแคบแตกต่างกันไปตามลักษณะของเกม
๕. เกมมีกฎและกติกาซึ่งช่วยให้ผู้เล่นรู้วิธีการเล่นการมีเสรีภาพและการถูกควบคุมในการเล่น
๖. เกมจัดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาและฝึกทักษะ
๗. เกมให้ออกาสแก่สมาชิกทุกคนได้เล่นร่วมกัน

ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนด้วยเกมมีดังนี้

๗.๑ เกมที่นำมาจัดกิจกรรมควรเป็นเกมที่แฝงด้วยคุณธรรมและสอดคล้องกับบทเรียนและมุ่งให้เกมเป็นสื่อมีใจมุ่งแข่งขันเพื่อเอาชนะอย่างเดียว

๗.๒ เป็นเกมที่มีวิธีการเล่นไม่ซับซ้อนและไม่ใช้เวลานานเกินไป

๗.๓ นักเรียนมีโอกาสเล่นเกมนั้นหลายคนหรือผลัดกันเล่นได้ทั่วถึง

๗.๔ ครูอธิบายและสาธิตวิธีการเล่นอย่างชัดเจนนักเรียนเข้าใจกติการู้บทบาทของตนและใช้อุปกรณ์การเล่นได้ถูกต้อง

๗.๕ นักเรียนเล่นเกมตามกติกาและเวลาที่กำหนดให้มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ

๗.๖ นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลและอภิปรายผลของการเล่นเกมที่พร้อมทั้งจัดเก็บอุปกรณ์และจัดสถานที่ให้เรียบร้อย

๗.๗ ครูสรุปและเชื่อมโยงไปสู่คุณธรรมที่สอนในบทเรียน

ทศนา แคมมณี ได้กล่าวถึงเทคนิคและวิธีการการจัดกิจกรรมกลุ่มให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีมีอยู่หลายวิธีดังนี้^{๔๕}

๑. เกม (Game) การใช้กิจกรรมเกมเป็นการให้สมาชิกเข้าไปร่วมในสถานการณ์ที่ผู้เล่นยินยอมตกลงกันที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายตามที่ต้องการซึ่งมักจะมีผลในรูปแบบของการแพ้ชนะการเล่นเกมนจะช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้ยุทธวิธีต่างๆที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆ และได้ฝึกฝนเทคนิคและทักษะที่ต้องการรวมทั้งช่วยให้เกิดความสนุกสนาน

๒. บทบาทสมมติ (Role - Play) การใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกเกิดความรู้สึกความนึกคิดในการแสดงบทบาทของคนอื่นที่ไม่ใช่ตนเองโดยใช้ตัวละครที่สมมติขึ้นจากสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติต่างๆ และการแสดงบทบาทสมมติจะให้ความรู้ความเข้าใจสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาวิธีการนี้ช่วยให้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้งและช่วยให้เข้าใจบทบาทที่ต่างไปจากตนโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับสิ่งเหล่านั้นในเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียนแต่ละคนวัตถุประสงค์ของการใช้บทบาทสมมติ

๑. เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในความรู้สึกพฤติกรรมแสดงออกของผู้อื่น

๒. เพื่อให้นักเรียนมีการปรับหรือเปลี่ยนเจตคติพฤติกรรมและการปฏิบัติตนในสังคมอย่างเหมาะสม

๓. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ความรู้ในการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ฝึกการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ

๔. เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนได้มีโอกาสแสดงออกได้เรียนอย่างสนุกสนาน

๕. เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีความใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น

๓. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นการสอนที่สร้างขึ้นง่ายๆ มีสาระน่าสนใจให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในการพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก โดยครูสามารถใช้กรณีตัวอย่างหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลงและใช้เป็นสื่อตัวอย่างหรือเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกันเป็นการช่วยฝึกฝนการใช้ความคิดในการแก้ปัญหาหลายๆ แบบวิธีนี้ช่วยให้คิดพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วนนอกจากนั้นยังช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงโดยการเชื่อมโยงเอาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมสิ่งแวดล้อมชีวิตประจำวันที่น่าสนใจชวนติดตามและยังหาข้อสรุปเด่นชัดไม่ได้มารับปรุงให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนอย่างมีกระบวนการและขั้นตอนที่เหมาะสมนักเรียนจะได้ฝึกฝนกับการเผชิญเรื่องราวต่างๆ นักเรียนจะได้ฝึกฝนการวิเคราะห์แยกแยะประเด็นปัญหาและตัดสินใจได้อย่างมีหลักเกณฑ์อย่างมีเหตุผล

^{๔๕} ทศนา แคมมณี, กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน, หน้า ๑๕๒.

นอกจากนี้นักเรียนยังได้แลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์ความรู้สึกเจตคติของตนเองต่อผู้อื่นด้วย พร้อมทั้งได้พัฒนาทักษะความเป็นผู้นำการทำงานเป็นกลุ่มการอภิปรายกลุ่มย่อยและมติของกลุ่ม

๔. สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการใช้สถานการณ์ที่จำลองขึ้นให้เหมือนจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือโดยให้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆในสถานการณ์จำลองทำให้ได้ทดลองแสดงพฤติกรรมต่างๆที่ในชีวิตจริงอาจไม่กล้าแสดงการใช้สถานการณ์จำลองจะช่วยให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งในองค์ประกอบที่ซับซ้อนของความเป็นจริง

๕. ละคร (Acting or Dramatization) คือวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่เรียนหรือกำหนดไว้โดยผู้เรียนจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทตามที่กำหนดไว้โดยไม่เอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปเกี่ยวข้องวิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจความรู้สึกรสชาติและพฤติกรรมของผู้อื่นทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกันนอกจากนี้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกัน

๖. อภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group) การใช้กลุ่มย่อยช่วยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึงรวมทั้งให้สมาชิกเรียนรู้จากกันและกันคือได้เรียนรู้จากความรู้สึกรสชาติพฤติกรรม การปรับตัวการมีปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้บทบาทหน้าที่การแก้ปัญหาและการตัดสินใจร่วมกันการใช้เทคนิคกลุ่มย่อยมีหลายวิธีด้วยกันแล้วแต่ผู้จัดจะคิดค้นขึ้นแต่ที่นิยมใช้จะเป็นกลุ่มระดมสมอง

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่ากิจกรรมกลุ่มคือการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนดทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาร่วมกันส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มได้พัฒนาตนเองเกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนต่อไป

๓.๔ การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ให้สำเร็จในการทำงาน

การใช้หลักธรรมอริยบท ๔ ในการบริหารงานโดยผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้การใช้หลักธรรมอริยบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูสอนจะให้ประสบผลในการทำงานให้สำเร็จในหน้าที่การทำงานที่ดีนั้นจะส่งผลให้งานประสบผลสำเร็จที่ตั้งเอาไว้และดำเนินไปด้วยดีผู้บริหารโรงเรียนใดสามารถนำไปปฏิบัติได้ครบถ้วนจะถือว่าเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสมบูรณ์ในหลักธรรมอริยบท ๔ ซึ่งผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องมีและให้มีบุคคลในองค์กรคือความสำเร็จของงานตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและมีความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

คำว่าอริยบท ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนาที่ทำให้ถึงความสำเร็จเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานเป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวันกล่าวคือ

หลักธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกันความพอใจเพียงอย่างเดียวก็ไม่สร้างเหตุแห่งความสำเร็จผู้บริหารต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคันพิจารณาหาข้อบกพร่องของการทำงานแล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการบริหารหน่วยงานการที่ผู้บริหารแสวงหาฝึกฝนอดทนฟันฝ่าเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จของหน่วยงานอิทธิบาท ๔ นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อความสำเร็จของผู้บริหารซึ่งหลักธรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๔ ด้านคือ

๑. ด้านฉันทะเป็นการกระทำที่แสดงถึงความสนใจใฝ่รู้ความรักพอใจในสิ่งที่กระทำและผลของการกระทำความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระทำนั้นบรรลุเป้าหมายและการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย

๒. ด้านวิริยะเป็นการกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ต้องการทำงานให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ที่เกิดขึ้นโดยมองว่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานให้สำเร็จต่อไป

๓. ด้านจิตตะเป็นการกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความแน่วแน่จดจ่อในสิ่งนั้นเมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่สามารถที่จะละทิ้งงานนั้นได้ด้วยเห็นว่งานที่ทำนั้นมีสำคัญต่อตนเองผู้อื่นตลอดรวมถึงสภาพแวดล้อมด้วยจึงได้อุทิศกายและจิตใจในการทำงานนั้น

๔. ด้านวิมังสาเป็นการกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญและการค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานโดยได้มีการทดลองและหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงานส่งเสริมให้งานเสร็จสิ้นและบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย

๓.๕ ประโยชน์ของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่คอยผลักดันอุปสรรคต่อความสำเร็จและเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่ง วิเชียร พากเพียร ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้^{๔๖}

๑. ประโยชน์ของฉันทะคือเป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่ายทำให้ไม่เบื่องานไม่ทอดถอยมีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรักทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่ายถ้าขาดฉันทะทำให้ขาดกำลังใจเบื่องานทอดทิ้งงานกลายเป็นคนจืดจางไม่ก้าวหน้า

๒. ประโยชน์ของวิริยะคือกำจัดความเกียจคร้านทำให้งานต่อเนื่องถ้าขาดวิริยะจะทำให้เป็นคนอ่อนแอหนีที่ยากไปหาที่ง่ายทำอะไรไม่สำเร็จขาดความก้าวหน้ามีแต่งานค้างกลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

^{๔๖} วิเชียร พากเพียร, “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ กรุงเทพมหานคร”, *ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑), หน้า ๓๖.

๓. ประโยชน์ของจิตตะคือทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอเมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่ถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้ง่ายโดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้ไขแล้ว

๔. ประโยชน์ของวิมังสาคือช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีถ้าขาดวิมังสาจะทำงานงูๆ คดๆ เปลืองทุนเปลืองแรงเปลืองเวลาและทำให้โง่เขลาหลักธรรมอิทธิบาท ๔ นี้ก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้ ๑) ทำให้เป็นคนมีนิสัยรักงานใฝ่ใจติดตามผลงานอย่างเพียรเพลิน ๒) รู้จักรับผิดชอบงานที่ทำด้วยมีระเบียบและสมเหตุสมผล ๓) มีประสบการณ์จัดเจนในกิจกรรมหลายสาขาสามารถแก้ปัญหาได้เฉียบขาดถูกต้องและรอบคอบและ ๔) ทำให้กิจการซึ่งไม่เหลือปากว่าแรงบรรลูปเป้าหมายสำเร็จคุ้มค่าและทันเหตุการณ์

จากประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าฉันทะและวิริยะเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้เป็นอย่างดีโดยมีจิตตะและวิมังสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเองดังนั้นหากผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีอิทธิบาท ๔ และใช้อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมหนึ่งในการบริหารโรงเรียนแล้วก็จะทำให้ผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลดีต่อทั้งโรงเรียนและต่อผู้ได้บังคับบัญชาด้วย^{๔๗}

สรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ ว่าด้วยการครองงานเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมีข้อธรรม ๔ ข้อประกอบด้วยฉันทะคือความพอใจวิริยะคือความเพียรขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามจิตตะคือความคิดมุ่งไปอุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำวิมังสาคือความไตร่ตรองหรือทดลองผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมนี้เพื่อประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของสถานศึกษาและการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนดทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาร่วมกันส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มได้พัฒนาตนเองเกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนกิจกรรมกลุ่มคือการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนดทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาร่วมกันส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มได้พัฒนาตนเองเกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมหนึ่งในการบริหารโรงเรียนแล้วก็จะทำให้ผู้บริหารและครูผู้สอนสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

^{๔๗} วิชัย ธรรมเจริญ, **ธรรมศึกษาตรี**, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑.

บทที่ ๔

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ที่มีการจัดการเรียนรู้ไว้เป็น ๔ ด้าน ดังต่อไปนี้

๔.๑ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔

๔.๒ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับครูผู้สอน

๔.๓ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับผู้ปกครอง

๔.๔ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเข้าใจใน อิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียน

๔.๑ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔

๔.๑.๑ สำหรับผู้บริหาร^๑

ฉันทะ กิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชน ที่พร้อมไปด้วยฉันทะ เพื่อแก้ปัญหาในครอบครัว ความรัก ความพอใจ ความไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการศึกษาเล่าเรียน หรือ นักเรียนมีหน้าที่ต้องเล่าเรียนแม้แต่ บุคคลผู้ทำงานถ้ามีใจรักที่จะทำแล้วย่อมตั้งใจให้เกิดความสนใจเอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียนให้ดีขึ้นและประสบผลสำเร็จได้ มีความพอใจที่จะบรรพชา หรือบวชเนกขัมมะหรือบวชเณรภาคฤดูร้อนประจำปีได้

วิริยะ กิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชน ที่พร้อมไปด้วย วิริยะ คือความเพียรพยายามที่จะใช้ เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถานบันทางสังคม ความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน ความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน หรือทำงานพากเพียรทำไปการประกอบอาชีพที่สุจริตในสังคมปัจจุบันพอเลี้ยงชีวิตได้ ไม่หยุด กลางครันขณะเล่าเรียนให้สำเร็จ วิธีการทำให้เกิดความเพียรพยายามในการเรียน ต้องพอใจในการเรียน ไม่ทอดทิ้งการเรียนพอใจในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เสมอต้นเสมอปลาย

^๑ สัมภาษณ์ พระครูรังษิสุตญาณ, ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

จิตตะ กิจกรรมที่ทำให้เกิดการความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชน ที่พร้อมไปด้วย จิตตะ เป็นการเอาใจใส่ใฝ่ในการเรียน ถ้าไม่เอาใจใส่ในการเรียนอย่างดี ในแต่ละชั้นของการเรียนจะไม่ประสบผลสำเร็จ วิธีการที่จะทำให้เกิดการเอาใจใส่ในการเรียนให้ถือว่าการมีความรู้ก็มีทรัพย์

วิมังสา กิจกรรมที่ทำให้เกิดการความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชน ที่พร้อมไปด้วย วิมังสา เป็นการเรียนที่นักเรียนควรพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการเรียนว่า อะไรควร และไม่ควรจะทำที่รับรู้ คือหาเหตุผลที่ดี วิธีการสร้างการพิจารณาใคร่ครวญ ในการศึกษาเล่าเรียน ต้องดูเหตุปัจจัยองค์ประกอบที่จะสำเร็จได้

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย หลักธรรมที่เป็นหลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ที่จะประสบผลสำเร็จได้ ฉันทะ ชอบการเล่าเรียนตั้งแต่นั้น จนสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น วิริยะ มีความเพียร มีความพยายาม พอสสมควร ที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนหรือลูกศิษย์ต่อไป จิตตะ เอาใจใส่ในการเรียนรู้เป็นประจำทุกวัน ตั้งแต่เกิดมาก็เรียนรู้ตลอดมา วิมังสา ตรึงตรองหาวิธีที่จะให้การเรียนรู้สิ่งที่ทันสมัยหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ทำให้ระบบการเรียนรู้ของเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปมาก จึงทำให้เด็กต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

๔.๑.๒ ผู้จัดการโรงเรียน^๒

ฉันทะ กิจกรรมที่ทำให้เกิดการความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชน ที่พร้อมไปด้วย ฉันทะ ความพอใจรักในการเรียนรู้ ความพอใจใคร่ในการทำงานที่ทำตลอดไป คือความรักในการเรียน การอาชีพที่ทำ วิธีการทำให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้ก็คือความเอาใจใส่ในงานที่ทำ ที่รับผิดชอบ ตามปกติ ก็พอใจที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงต่อไป

วิริยะ หมายถึง ความอุตสาหะ พากเพียรในการทำงาน ในการเล่าเรียนของนักเรียนให้สำเร็จได้ หรือในการประกอบอาชีพ และการเรียน ก็เพราะด้วยความอดทนต่อความยากลำบาก ไม่ย่อท้อ ไม่ทอดทิ้งธุระเสียกลางคัน ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จด้วยดีได้ ความขยันหมั่นเพียรสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์และความรู้ ค้นคว้าใส่ตัวอยู่เสมอ เมื่อเจอกับปัญหาจะได้มีวิธีการแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องและถูกวิธี

จิตตะ กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้ และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชนที่พร้อมไปด้วย จิตตะ หลักการและแนวคิดในการเรียนหรือการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท **จิตตะ** หมายถึง ความมีใจเป็นสมาธิ มีใจจดจ่อ คอยเอาใจใส่ดูแลในการศึกษาเล่าเรียน และกิจการงานหรืออาชีพที่ตนกระทำอยู่เสมอ ทำให้การเรียนประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ

^๒ สัมภาษณ์ พระมหาทินกร ปภสสโร, ผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.,

นั้นเป็นไปด้วยยอมนัย ให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพได้ กิจกรรมที่เกิดจากความมุ่งมั่น ตั้งใจก็จะทำให้งานหรือ กิจกรรมต่างๆ ที่ทำนั้นมีความรู้ มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และเกิดความสุขใจเมื่อได้ทำ และประสบความสำเร็จ

วิมังสา กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้ และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชน ที่พร้อมไปด้วย วิมังสา หมายถึง สติปัญญาสอดส่อง คอยพิจารณาเหตุ สังเกตผล และคอยพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขวิธีการเรียนรู้ และการทำงานการประกอบอาชีพของตนให้เป็นไปด้วยดี ย่อมบรรลุ ความสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพ และช่วยให้ดำเนินชีวิตตน และนำผู้อื่นให้ไปแต่ในทางที่เจริญและ สันติมีความสุข และประสบผลสำเร็จในการทำงานที่จะเกิดผลต่อสังคมและประเทศชาติต่อ

สรุปว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วยหลัก อิทธิบาท ๔ ที่เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ ฉันทะ ส่วนมากในเวลาทำงานหรือ เวลาเรียนก็รัก และพอใจในการเรียนรู้อย่างมีความสุข เมื่อรักการศึกษาเล่าเรียนก็จะสำเร็จได้ดี วิริยะ ก็ต้องมีความเข้มแข็งอดทน แม้จะเป็นฤดูร้อน ฤดูหนาว ก็มีความอดทน มีการแก้ปัญหาหลายอย่าง ได้ เพราะมีความอดทนก็ย่อมประสบผลสำเร็จได้ในการศึกษาเล่าเรียน จิตตะ ต้องเอาใจใส่เหมือนลูก อ่อนตอนเข้าก็วิ่งไปโน้นไปนั้น ไม่ทำอะไรเป็นจิตจะลักษณะ ผลการเรียนรู้ย่อมไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรได้ วิมังสา ต้องเอาใจใส่กับปัญหาทุกอย่าง ว่าจะใส่ชุดอะไรก็ตรวจสอบให้แน่

๔.๑.๓ ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียน^๗

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ใส่ตัวเองให้มากขึ้น ความพอใจ รักใคร่ในงานที่ทำ เราก็มักมีใจรักเป็นทุนเดิม ถ้าใจไม่รักจะทำให้สิ่งนี้ไม่ได้ วิธีการทำให้เกิดความพอใจรัก ใคร่ในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ถ้านักเรียนมีความมุ่งมั่นว่าเราจำเป็นต้องศึกษาเล่าเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ลุล่วงด้วยดีเพื่ออนาคตของตัวเอง

วิริยะ มีความเพียรพยายามในการเรียนรู้ ในสิ่งที่ตัวนักเรียนยังไม่รู้ ความเพียรพยายาม ในการเรียนรู้ และการทำงานให้มีผลสำเร็จในการทำ หรือการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ความเพียรพยายามใน การเรียนรู้ก็มีใจรักมาก ทำให้การเรียนรู้ถึงผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ในเรียนรู้ การจดจ่อในการเรียนย่อมเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหา ย่อมมีการฝึกใฝ่ในการเรียน จิตใจของนักเรียนต้องอยู่กับการเรียนรู้ จิตไม่วอกแวกไปที่อื่นในเวลาเรียนรู้ ต้องมีสมาธิ วิธีการที่จะทำให้เกิดการเอาใจใส่ในการเรียนรู้และ ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ คือ ถ้าสมมติว่าการเรียนรู้ไม่ประสบผลสำเร็จ เราต้องมีจิตใจในการ แก้ปัญหาอุปสรรค เมื่อพบอุปสรรคก็ต้องใช้ความพยายามให้สำเร็จ

^๗ สัมภาษณ์ นางขวัญหทัย คำมาตัง, ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

วิมังกา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการเรียนรู้ ความหมายของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ โดยพิจารณาใคร่ครวญ ต้องค้นหาหรือแก้ปัญหา และอุปสรรคของการเรียนรู้แม้แต่การทำงานก็เหมือนกัน ต้องศึกษาที่ไป ที่มาอย่างไร จะต้องรู้ว่าปัญหาเกิดที่ไหน จะต้องแก้ไขอย่างไร มีวิธีการเรียนรู้ ค้นหาหาความรู้ให้กับตัวเองให้มากและการสรรคหาความรู้ พิจารณาใคร่ครวญในการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะที่กำลังศึกษา เรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้และผลสำเร็จได้

สรุปการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับผู้บริหาร ทั้ง ๓ ด้าน คือ ครองตน ครองคน ครองงาน ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีข้อธรรม ๔ ข้อ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม จิตตะ ความคิดมุ่งไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ วิมังกา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรม อิทธิบาท ๔ เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ

อิทธิบาท ๔ ผู้บริหารการศึกษา ควรยึดหลักธรรม อิทธิบาท ๔ ในการครองใจคน ประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และ การสร้างแรงจูงใจซึ่งสอดคล้องกับ วรภัทร์ ภูเจริญ ที่กล่าวว่าทางพุทธศาสนาสอนว่าการงานใดๆ จะสำเร็จได้ก็ต้องมี มีอิทธิบาท ๔ ฉันทะคือชอบทำ วิริยะคือขยันทำ จิตตะ คือ ตั้งใจทำ และวิมังกา คือ ฉลาดในการทำ เป็น PDCA (Plan Do Check Action) หรือใช้หลักการ สุ จี ปุ ลิ (ฟัง คิด ถาม เขียน) และ สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า^๔ คนประสบความสำเร็จ (ชีวิตที่ก้าวหน้าและสำเร็จ) ฟังปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ และยังสอดคล้องกับ ทศนีย์น้อยวงศ์ และร้อยเอกหญิงมาริดา พรพัฒน์เวทย์ จากการวิจัยพบว่า ธรรมะของนักบริหารที่เกี่ยวกับการครองคนได้แก่ อิทธิบาท ๔

ดังนั้น อิทธิบาท ๔ ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรม อิทธิบาท ๔ เพื่อการครองงาน ประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และ การสร้างแรงจูงใจ

๔.๒ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับครูผู้สอน

๔.๒.๑ ครู กับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนการสอน

ได้พูดถึงพฤติกรรมของเด็กและเรื่องการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ประกอบการเรียนการสอน ผู้ให้สัมภาษณ์ได้อธิบายว่า

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนรู้ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำหมายความว่า เป็นคำนิยาม คือ เป็นพฤติกรรมเด็กที่ต้องเรียนรู้ตรงกับใจที่ต้องการ มีใจรักในการศึกษาเล่าเรียนนี้จริงๆ เกิดประโยชน์ให้การเรียนมีความสำเร็จ มีใจรักงานนี้ ทำให้มีพลังในการเรียน มีกำลังทำให้เกิด

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗.

ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ทำได้เพื่อเป็นการสร้างรายได้ ให้ชีวิตและให้มีปัจจัยมาบริหารในกิจการ
วิธีการทำให้เกิดความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ การได้คลุกคลี การศึกษาการดำเนินในส่วนนั้น ทำให้
ปลุกฉันทะเพราะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

วิริยะ ความเพียรพยายามทำในการศึกษาเล่าเรียน ความเพียรพยายามในการทำงานของผู้ประกอบการในส่วนนี้ขอพูดแบบอยู่ในภูมิปัญญาชาวบ้าน สิ่งใดก็ซัง ถ้าเราไม่มีความเพียร ไม่มีความ
บากบั่น ไม่มีความแน่วแน่แล้ว ทุกอย่างจะสำเร็จได้อย่างไร วิธีการทำให้เกิดความเพียรพยายามใน
การศึกษาเล่าเรียน แม้ในการทำงานต้องเป็นคนที่กระตือรือร้น คือไม่ยอมแพ้ต่อสิ่งแวดล้อมหมายถึง
ต่อดินฟ้าอากาศ อาจจะไม่อำนวยผลโดยตรงและสามารถผ่าน อุปสรรคทั้งปวงได้เมื่อได้พบกับการ
ทำงานเปรียบเหมือนในความคิดตามหลักธรรมคล้ายๆ ว่า เหมือนปลาที่ลอยตามน้ำมาจากที่สูง คือ
ปลาที่ตายแล้วคือไม่มีชีวิต เหมือนคนไม่สู้ต่ออุปสรรคไม่มีความรู้ เพราะว่าปลาจำเป็นจะว่ายทวน
กระแสน้ำถึงจุดหมายได้ ตามที่ต้องการได้

จิตตะ การเอาใจฝึกฝนในเรียนรู้ การเอาใจจดจ่อหมายความว่า เป็นคนที่มีจิตสำนึกที่จะ
ทำงานอยู่ตลอดเวลา ที่ชอบงานในด้านนี้ เรียกว่าจิตวิญญาณอยู่ในใจวิธีการอย่างไรที่ทำให้เกิดการ
เอาใจใส่ในงานที่ทำ มีความพร้อมและตื่นตัวอยู่เสมอ ๆ ความขยัน และปลุกฝังในจิตสำนึกในสิ่งที่ทำ
ต้องมีจุดหมายตลอดเวลา^๕

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการศึกษาเล่าเรียน และการประยุกต์ใช้สิทธิ
บาท ๔ ความหมายของการทำงานโดยการพิจารณาใคร่ครวญ ตรงนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญ คือ ทุกอย่างถ้า
ขาดการใคร่ครวญเขาเรียกว่าขาดสติ-สัมปชัญญะ ทุกอย่างเหมือนการขับรถ ต้องสัมผัสกับรถอยู่
ตลอดเวลาคล้าย ๆ กับการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการขับรถ ต้องมีสติ-สัมปชัญญะ คือการรับรู้การ
ดูแลในการสอดส่องในการทำงาน วิมังสา เหมือนเป็น การควบคุมทุกอย่างของการดำเนินงานเขา
เรียกว่าประธานใหญ่ วิธีการสร้างการพิจารณาใคร่ครวญในการเรียนรู้ ต้องปลุกฝังตนเองให้มีนิสัย
ความรับผิดชอบ ปัญหาต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ดูแลสอดส่องในการทำงาน วิมังสา เหมือนเป็น
การ ควบคุมทุกอย่างของการดำเนินงานในการเรียนรู้ของเยาวชน ที่พร้อมไปด้วย วิธีการสร้างการ
พิจารณาใคร่ครวญในงาน ต้องปลุกฝังตนเองให้มีนิสัยความรับผิดชอบ ปัญหาต้องพิจารณาอย่าง
รอบคอบ รับผิดชอบต่อธุรกิจที่ทำนั้น คิดใคร่ครวญและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้
ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ หมายถึงว่าเราต้องมีความรักใคร่ในงานนี้ด้วย คือด้านศิลปะ
ต้องมีความสร้างสรรค์ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และธรรมชาติในการเรียนรู้ คือธรรมชาติต้องมาดูแล มา
เพิ่มเติมส่งเสริม ประสพผลสำเร็จให้ดีขึ้น คือ การพัฒนาด้านคุณภาพ ให้ทุนยุคทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

^๕ สัมภาษณ์ นางสาวอริสา สีสืบ, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิทย
อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

วิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงาน เป็นคนกระตือรือร้น คือไม่ยอมแพ้ต่อสิ่งแวล้อม หมายถึง ต่อদিনฟ้าอากาศ อาจจะไม่อำนวยความสะดวกในทางตรง สามารถผ่านอุปสรรคทั้งปวงได้ จิตตะ เป็นคนที่มีจิตสำนึกในการทำงาน และชอบงานด้านนี้ เรียกว่ามีจิตวิญญาณอยู่ในใจ วิมังสา เหมือนเป็นหางท้ายเรือในการทำงานเรือจะแล่นดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับที่หางอยู่ท้ายเรือ ควบคุมทุกอย่างในการทำงาน ในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ เขาเรียกว่าประธานใหญ่

๔.๒.๒ การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในการเรียนการสอน ผู้ให้สัมภาษณ์ได้อธิบายถึงการประยุกต์อริยบท ๔ กับการเรียนรู้ว่า^๖

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียน การสอน ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ คือเป็นการท้าทายในการทำงาน จะทำงานไม่ให้ซ้ำกันตามรูปแบบ ถ้าเกิดทำแบบดั้งเดิมตามสมัยก่อน สมมติขึ้นให้เขา เขาจะต้องไปแต่งเอาเองอีกทีหนึ่งนี่คือการขึ้นรูป วิธีการทำให้เกิดความพอใจรักใคร่ในการศึกษาเล่าเรียน ที่ทำ คือว่าอยู่แบบอย่างพอเพียง และพอใจในสิ่งที่ทำ ชีวิตจะประสบผลสำเร็จได้

วิริยะ ความเพียรพยายามทำเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบัน ความเพียรพยายามในการทำงาน ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จจะอยู่ที่นั่น แม้จะว่ายากคนอื่นเขาว่ามางานชิ้นนี้อาจใช้เวลาจะต่อสองหัว ในการทำกระถาง แต่งานบางอย่างง่าย เพราะว่าได้ทำมาแล้วจึงประสบผลสำเร็จ แม้เป็นการทำงานที่ไม่ได้คุณภาพแต่ค่าตอบแทนก็น้อยกว่านี้บ้าง วิธีการทำให้เกิดความเพียรพยายามในงานที่ทำ คือเป็นคนที่มีใจเย็นรักของที่ออกมาแล้วมาทำ คนอื่นทำอาจจะทำไม่ได้ ว่าเอาอย่างนี้ยังเป็นการท้าทาย การทำงานชิ้นนี้ได้เกิดความภูมิใจในการทำงานและการเรียนรู้ได้^๗

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ การเกิดความรู้และความเข้าใจในอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ ต้องคิดเปลี่ยนไปเรื่อยๆ จะต้องวิวัฒนาการคิดเปลี่ยนตามไปเรื่อยๆ เพราะการเรียนรู้พฤติกรรมของเยาวชนที่พร้อมไปด้วย ความรู้ ต้องมีการเปลี่ยนตามกระแสโลกให้ทันกับการเรียนรู้ของอาเซียนและมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้เกิดการเอาใจใส่ในงานที่ทำ เพราะคิดค้นคว้าเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ การเรียนรู้และต้องทำงานตามงานให้เข้าใจ ได้^๘

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการศึกษาเล่าเรียน และการทำงานโดยการพิจารณาใคร่ครวญคือ ต้องตรวจดูอยู่เรื่อยๆว่ามันผิดหรือถูก ถ้าทำแล้วผ่านแล้วผ่านเลยก็เหมือนคนไม่เอาใจใส่ต่องาน เสร็จแล้วก็มาดูผลงานที่ทำ ไม่ได้เพราะว่าไม่ตรวจงานอีกที ชิ้นงานแห้งแล้วหัดแล้วสูงเท่านี้จะได้ไหม ความกว้าง ความสูง ต้องเอาใจใส่ตรงนี้ให้ดีอีกทีหนึ่งวิธีการสร้างการพิจารณา

^๖ สัมภาษณ์ นายสมพร แจ่มใสดี, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูมหาทวีปคณาภิรักษ์, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ พระมหาสมทอง ตนติปาโล,ดร. ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ใคร่ครวญในการเรียนรู้ คือ ในการเรียนรู้ต้องศึกษาให้เข้าใจในการประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ที่จะให้เด็กได้เข้าใจและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ และประกอบอาชีพ คือหลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ มีใจรักต้องเข้าใจ สนใจ จะต้องทำให้สำเร็จหรือมีประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามรสนิยมของผู้ศึกษาที่จะเลือกเรียน ใจต้องผูกพัน บางครั้งก็เรียนยาก บางครั้งก็เรียนง่าย เพราะการเรียนต้องให้การเพลิดเพลินเหมือนกับงานศิลปะ บางครั้งจะเป็นงานบรรจง บางครั้งจะเป็นงานที่อ่อนช้อย วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน จะต้อง เป็นคนที่ไฉยรักของที่ออกในการมาทำงาน คนอื่นที่ยังทำไม่ได้ว่าของที่ทำนั้นยังท้าทาย จิตตะ การเอาใจใส่ในงานที่ทำเพราะงานต้องเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ วิมังสา การศึกษาเล่าเรียนโดยการพิจารณาใคร่ครวญคือ ต้องดูตรวจอยู่เรื่อยๆ ว่ามันผิดหรือถูก เพื่อจะได้มีประสิทธิภาพในการศึกษาต่อไป

๔.๒.๓ เรื่องการประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้
ผู้ให้สัมภาษณ์ได้อธิบายถึงการประยุกต์หลักธรรมกับการเรียนรู้ ว่า^๙

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในกิจกรรม ที่ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ มีใจรักใคร่ในงานที่ทำ ก็เป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบมาก ต้องดูแล หมายถึง ต้องมาดูแลควบคุมไม่ให้ตรงเกินไป ต้องมีความรับผิดชอบมาก วิธีการเรียนให้เกิดความพอใจรักใคร่ในการเรียนที่ทำได้ คือ คิดว่าจะต้องเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จสำเร็จในการศึกษาตามที่ต้องการได้

วิริยะ ความเพียรพยายามที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม ความเพียรพยายามในการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้แต่เช้า ตั้งใจเรียน ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนถึงจะได้ออกมาดีถ้าไม่มีความรับผิดชอบ ในการเรียนก็ออกมาไม่ดีไม่มีคุณภาพ วิธีทำให้เกิดความเพียรพยายามในการเรียนรู้ที่ทำได้ คือ ขยัน อดทน หมั่นมาเรียนทุกๆ วัน ก็จะเกิดการเรียนรู้ได้เอง

จิตตะ การเอาใจใส่ในกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ของเยาวชน การเอาใจจดจ่อเพราะความคิดที่จะเรียนอยากทำได้หลายๆ รูปแบบตามผู้สั่งมาก็ได้หมด การเอาใจใส่ในการเรียนที่มีการเรียน มีคุณภาพพอจบออกมามีประสิทธิภาพ ในการทำงาน เพื่อให้ความรู้ นั้น มาพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญได้

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ของเยาวชน ความหมายของการเรียนรู้โดยการพิจารณาใคร่ครวญคือ ต้องปรัง

^๙ สัมภาษณ์ นายธรรมธัช แมดมิ่งเห้า, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ปรุอยู่เป็นประจำทุกวัน เพราะว่าต้องการเรียนรู้ให้ได้ดี คือต้องค้นคว้าให้หาความรู้ทุกวัน ๆ ต้องคอยปรับปรุงแก้ไข ข้อผิดพลาดในการเรียนทุกวันๆ วิธีการสร้างการพิจารณาใคร่ครวญในการเรียนรู้ไป^{๑๐}

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียน คือเป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำ ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่คือความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ทำแล้วอยากให้ออกได้หลายๆ ตามแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุกๆ วัน เพราะว่าจะต้องมีการเรียนให้ดี และประสบผลสำเร็จได้

๔.๒.๔ การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในการประกอบอาชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้อธิบายถึงการประยุกต์หลักธรรมกับการทำงานว่า^{๑๑}

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ให้เกิดความรู้และเข้าใจในอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ของนักเรียน รักใคร่พอใจในการเรียนรู้ พอใจในการคิดแบบทำแบบ คิดผลิตภัณฑ์ออกมาสู่สังคมสู่สายตาประชาชนอย่างนี้วิธีการเรียนให้เกิดความพอใจรักใคร่ในการศึกษาที่ทำได้คือ ต้องมีสมาธิในการเรียนรู้ มันเกิดจากความรักในการทำงานที่จะเรียนแล้วประสบผลสำเร็จในการศึกษา ต่อๆ ไป

วิริยะ ความเพียรพยายามทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ ก็คือการเรียนจากการทำงานแต่ละชิ้น แต่ละอย่างขึ้นมาคือเกี่ยวกับศิลปะต้องใช้ความพยายามหรือความเพียรมาก เพราะว่าในเวลาเรียนรู้ออกมาแต่ละอย่างจะไม่สำเร็จภายในวันเดียวต้องค่อยๆ ตกแต่งต้องค่อยๆ มองสังเกต การฝึก ต้องคิด ต้องปฏิบัติอย่างนี้ วิธีการเรียนให้เกิดความเพียรพยายามในการเรียนของเยาวชน ที่ทำได้ต้องเกิดจากสมาธิอยากจะเรียนรู้

จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ การเอาใจจดจ่อหมายความว่าพยายามแสวงหาความรักในการเรียนรู้ รู้สึกชอบ รู้สึกว่าอยากจะทำ รู้สึกว่าอยากใช้เวลาในการเรียน การสอน วิธีการที่จะทำให้เกิดการเอาใจใส่ในการเรียนรู้ของเยาวชน พอใจที่จะบรรพชาเพื่อตอบแทนผู้มีพระคุณ ต้องมีความรู้จักค้นคว้า รู้จักหา รู้จักที่จะทำ และประสบผลสำเร็จ

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดูสิ่งเกี่ยวกับความละเอียดขั้นตอน การปฏิบัติ การทำทุกอย่างทุกจุดมันต้องมีสูตร ที่จะเรียนรู้แล้ว ขั้นตอนการปฏิบัติการทำทุกอย่างทุก

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระมหาวสันต์ จนทโชโต, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระเฉลิมพล จิตตคุตโต, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

จุดมันต้องมีสูตร ที่จะทำให้การเรียนรู้ดีขึ้นแล้ว ต้องดูให้ละเอียดหน่อย บางทีการเรียนรู้ของเด็กย่อมแตกต่างกัน การเรียนรู้อาจออกมาดีออกมาไม่ดี ต้องตรวจสอบ สาเหตุ เกิดจากอะไร มีวิธีค้นคว้าสูตรใหม่อย่างไรบ้าง และพยายามศึกษาตรงนี้ทำจนกว่าการเรียนรู้จะสมบูรณ์ วิธีการสร้างการพิจารณาใคร่ครวญในการเรียนรู้พฤติกรรมของเด็กให้ดีขึ้นได้ พยายามไปเรื่อยๆ ทุกครั้ง ฝึกปฏิบัติดูให้เกิดความชำนาญในการเรียนรู้หลักอทิบาท ๔

สรุปว่า การประยุกต์ใช้หลักอทิบาท ๔ ในการในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ พอใจในการเรียน รักอาชีพ มีความรักมาก่อนที่จะเรียนรู้ ทางนี้ได้วิธีะ ความเพียรพยายาม หมายถึงถ้าเกิดมีความเห็นความชอบแล้วว่า ความพยายามต้องใช้ความเพียรในการปฏิบัติงาน ใช้ความคิด ใช้ปัญญา ต้องใช้ฝีมือในการแกะสลักลวดลายต่างๆ ต้องมีการศึกษาเรื่องศิลปะมาบ้างที่จะเข้าใจในการเรียนรู้ และการทำงานต่อไป จิตตะ คือ ต้องมีใจรัก รักอาชีพ รักในการเรียนรู้ พอใจฝึกฝน คือยึดในอาชีพที่ประกอบไปด้วยประสบการณ์ในการเรียนรู้ และการทำงาน นี้ด้วยความเต็มใจทำ วิมังสาคิดค้นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ และที่อยู่ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

๔.๓ การประยุกต์หลักอทิบาท ๔ สำหรับผู้ปกครอง

๔.๓.๑ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ เรื่องการประยุกต์ใช้หลักอทิบาท ๔ ประกอบอาชีพ กับกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ เรื่องการประยุกต์ใช้หลักอทิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้อธิบายถึงการประยุกต์หลักอทิบาท ๔ กับกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ว่า^{๑๒}

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ ความรักความชอบ ในเรื่องการประยุกต์หลักอทิบาท ๔ นี้ ในฐานะก็เป็นคนจังหวัดขอนแก่น เป็นผู้ปกครองนักเรียนที่เรียนอยู่โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา สาเหตุของการขาดอทิบาท ๔ ของนักเรียนมาจาก ความไม่เอาใจใส่ไม่รับผิดชอบงานในหน้าที่ตนเองและขาดแรงจูงใจของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันที่ขาดอทิบาท ๔ ในตนมาจากสาเหตุ เพราะอบายมุขต่างๆ

วิธีะ ความเพียรพยายาม ความเพียรพยายามทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอทิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ก็คือ การเรียนจากการทำงานแต่ละชิ้น แต่ละอย่างขึ้นมาคือเกี่ยวกับศิลปะต้องใช้ความพยายามหรือความเพียรมาก เพราะว่าในเวลาเรียนรู้ออกมาแต่ละอย่างจะไม่สำเร็จภายในวันเดียวต้องค่อยๆ ศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจในการทำงานมากขึ้น สาเหตุของการขาดอทิบาท ๔ ในครอบครัวมา

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูอุดรภาวนาคณ , ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑ เมษายน ๒๕๖๐..

จากสาเหตุใด การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ การตามใจเด็กมากเกินไป ขาดการเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด แต่ทำให้เด็กเรียนรู้ ยังไม่รู้วิธีการ ยังทำการเรียนรู้ไม่ถูกต้อง สิ่งที่ยังไม่ถูกต้อง ต้องแก้ไขต้องมีบางอย่างที่ปู่ ย่า ตา ยาย ที่พาทำมาถูกต้องก็มีซึ่งยังไม่ถูกต้องก็มี ต้องแก้ไขให้มากโดยให้เยาวชนไปศึกษาเล่าเรียนหลักการให้รู้ให้มากๆ ใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นในการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ด้วย ก็น่าจะทำได้แล้ว เพราะว่าถ้ามีโอกาสจะต้องแก้ไขสิ่งนี้ ปู่ ย่า ตา ยาย ยังทำไม่ถูกต้องแล้วก็อันไหนท่านทำถูกต้องแล้ว เอาของท่านมาเป็นแบบอย่างไว้ และช่วยแนะนำวิธีการมาจากการแก้ไขก็แผ่ไปถึงภูมิปัญญาชาวบ้านด้วย คือในใจอยากไปแผ่แผ่ให้ความรู้ ในการเรียนรู้พฤติกรรมของเยาวชนในปัจจุบันได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาของไทยโดยตรงอยู่แล้ว ทำให้เป็นตัวอย่าง ใครอยากจะทำมาตามากก็ไม่หวง ก็มาดูก็ไม่ว่าอะไรกันชาวบ้านก็ทำอยู่แล้วอะไรที่ทำได้บอกต่อๆ ไปให้มาร่วมพัฒนามีการส่งเสริมให้มีการศึกษาและเรียนรู้ให้ภายในชุมชนเพื่อจะได้ให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่อันนี้ เรื่องประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนการสอน และประกอบอาชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้อธิบายถึงการประยุกต์อิทธิบาท ๔ กับการเรียนรู้ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คนที่ไม่เรียนหนังสือ บางเรื่องก็เข้าใจยาก เช่น เรื่อง ความตั้งใจ การเอาใจจดจ่อกับงานที่ทำอยู่ มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เป็นความตั้งใจที่อยากทำงานให้ดีที่สุดวิธีการสร้างให้มีการเอาใจใส่ในการเรียนรู้และในการทำงานและให้มองถึงผลเสียหายนที่เกิดขึ้น ทำความเข้าใจให้ได้ จะต้องมีการประสบการณ์เรียนมาพอสมควรจึงทำได้ พอเข้าใจ การประยุกต์อิทธิบาท ๔ นั้นผู้ประกอบการจะต้องรับรู้ในการเรียนรู้เพิ่มเติมมากขึ้น เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการศึกษาเล่าเรียน และการทำงานโดยการพิจารณาใคร่ครวญ คือไปแล้วทำอย่างไรจะ让他เขาได้ศึกษาและเข้าใจในหลักธรรม ในการใคร่ครวญอันดับแรกก็คือ ผู้ประกอบการก็คิดว่า ใคร่ครวญว่าผู้ประกอบการทำอย่างไรการเรียนรู้จะต้องศึกษาให้เข้าใจได้ ใคร่ครวญถึงวิธีการบริหารและการประยุกต์อิทธิบาท ๔ นั้นได้อย่างไร และประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานอย่างไรได้

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ หรือหลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำหมายความว่าในงานที่ทำจริงๆ ก็เรียนมาตั้งแต่แรกแล้ว ก็ด้วยความรัก วิริยะ ความเพียรพยายามก็หมายถึงว่าผู้ประกอบการทำงานไม่ปรากฏเกณฑ์ที่ตายตัว เพราะฉะนั้นการที่ผู้ประกอบการจะต้องใช้ความเพียรค่อนข้างสูง ในการที่จะมาทดลองทำแล้วทำอีก จิตตะ มาจากความรักความชอบนั่นเอง จิตมั่นก็ลงอยู่อย่างนั้น นอนก็คิดจะเดินก็คิด คิดหลายเรื่อง วิมังสา พิจารณาทำอยู่เป็นประจำ ด้วยวิธีต่างๆ สารพันปัญหาที่จะเข้ามา ต้องใคร่ครวญอยู่ตลอดเวลาในขณะที่ผู้ประกอบการลงมือทำ เพื่อจะได้ให้ประสบผลสำเร็จ ในหน้าที่การงานต่อไป

๔.๓.๒ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้อธิบายถึงการประยุกต์หลักธรรมกับการทำงาน ไว้ว่า^๓

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำงานทางด้านฉันทะ ถ้างานที่ผู้ประกอบการไม่รัก ก็คงอยู่ไม่ได้นาน ก็เปลี่ยนงานใหม่ หางานที่ตนเองรักในการทำงาน วิธีการทำให้เกิดความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำได้ อันดับแรกใจจะต้องรัก จะทำให้ผู้ประกอบการไม่รักในงานด้านนี้จะอยู่ไม่ได้นาน

วิริยะ ความเพียรพยายาม ความเพียรพยายามทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในหลักอิทธิบาท ๔ ความเพียรพยายาม มีความพยายามมากแม้แต่ในเวลาศึกษาเล่าเรียน เรียนให้รู้ให้สำเร็จได้

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ใน ถ้าเกิดไม่เอาใจใส่อย่างดี แต่ละให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ก็ คือ ขั้นตอนจะไม่ประสบผลสำเร็จ ต้องอาศัยความเข้าใจในดินมีลักษณะอย่างไรขั้นตอนในการผลิตการปั้น การเผา การทำสี คือ สิ่งที่ผู้ประกอบการต้องเข้าใจ วิธีที่จะทำให้เกิดการเอาใจใส่ในงานที่ทำ อันนี้คงจะเป็นอัตโนมัติอยู่แล้ว เพราะว่าถ้าผู้ประกอบการจะตัดสินใจทำจะต้องเอาใจใส่ ถ้าไม่เอาใจใส่งานแรกก็ไม่สำเร็จ

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ของเยาวชน ผู้ประกอบการต้องรู้ว่ามีลักษณะพิเศษเป็นอย่างไร ถ้าคนไม่รู้ ไม่สามารถนำไปใช้ในการทำงานได้ ขาดการพิจารณาใคร่ครวญจะไม่ประสบความสำเร็จ วิธีการสร้างการพิจารณาใคร่ครวญในงานได้ อันดับแรกก็สอนให้รู้จักลักษณะของงานก่อน ขั้นตอนผลิตแต่ละขั้นตอนจึงจะทำให้งานนั้นประสบผลสำเร็จสืบต่อไป

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ หรือหลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นคนขยัน มานะอดทน ในยุคนี้ เครื่องปั้นดินเผาเป็นยุคเกี่ยวกับการค้าขายของตลาด ความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคนจะมาประยุกต์ใช้ผลิตภัณฑ์ได้มากน้อยแค่ไหน มาประดิษฐ์ใช้อย่างไร แตกต่างกันอย่างไร พิจารณาเหตุผลสังเกตผลเพื่อพิจารณาปรับปรุง แก้ไขวิธีการทำงาน ให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงนั้น ในการพิจารณาปัญหาของการทำงาน หรือการประเมินผลของงาน ให้เห็นวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาของการทำงาน หรือในการบริหารที่ตนรับผิดชอบอย่างชัดเจน จึงจะสามารถปรับปรุงวิธีการทำงานหรือวิธีการดำเนินงานของตนให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี มีคุณภาพสูง

^๓ สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมประยุต, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

๔.๓.๓ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้อธิบายถึงการประยุกต์หลักธรรมกับการทำงานไว้ว่า^{๑๔}

ฉันทะ ความเข้าใจในงานที่พอใจที่ทำในงานที่ทำอยู่ในตัวของวิธีการทำแทบจะไม่ต้องเรียกว่าผู้ประกอบการไม่ต้องบอก ผู้ประกอบการไม่ต้องศึกษาเลย เพราะว่าอยู่ในทุกๆ คน ทุกคนที่มีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองทำทุกชนิด แต่สำคัญความพึงพอนั้นจะเป็นความพึงพอใจ ในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย หรือว่าไม่คิดอยากจะทำอะไร คือไม่สนใจใครจะเป็นใครจะตาย แต่ความพอใจของผู้ประกอบการพอใจลักษณะเครื่องปั้นดินเผาพอใจการทำงานถึงอยู่ได้ระดับแรก ผู้ประกอบการให้อะไรในหมู่บ้านด้านเกวียนผู้ประกอบการได้สร้างสรรค์รูปทรงต่างๆ หรือว่าลวดลายต่างๆ แล้ว เราทำให้ชาวบ้านเกิดอาชีพการงาน ทำให้ศิลปะเกิดความคิดเกิดประโยชน์ กับคนพื้นเมืองสามารถจะนำไปใช้กับคนทุกเรื่องได้ ไม่ว่าจะเป็นการเขียนรูปการแกะสลักสินค้า การปั้นรูป การเขียนหนังสือศิลปะใช้ได้หมด วิธีการปกติความพอใจขึ้นอยู่กับอารมณ์ ระดับอารมณ์ ศิลปะมีจุดอ่อนอย่างหนึ่งจุดแข็งอีกอย่างหนึ่ง ก็คือในเรื่องของอารมณ์ มีอารมณ์ของการแปรปรวนขึ้นลงแบบสูงสุดและต่ำสุด อารมณ์ตรงนี้ต้องจับสภาพของผู้ประกอบการ เช่น บางครั้งผู้ประกอบการรู้สึกกระสับกระสอยเหนื่อย มีความรู้สึกไม่แน่ใจ เกิดความรู้สึกติดตันผู้ประกอบการก็อาจเข้าไปอยู่ในป่า เข้าไปอยู่กับต้นไม้ เข้าไปอยู่กับธรรมชาติเดิมๆ เพื่อที่จะได้เอาแรงบันดาลใจของสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติเหล่านั้นมาช่วยให้ผู้ประกอบการสงบนิ่ง เมื่อผู้ประกอบการสงบนิ่ง ผู้ประกอบการก็มีสมาธิผู้ประกอบการจะเขียนจะวาดจะทำลงบนกระดาษ จดจ่อในงานที่ทำงานจะส่งผลอย่างไรจึงจะประสบผลสำเร็จ

วิริยะ ความเพียรพยายามทำ ความเพียรเกิดจากแรงกระตุ้นเมื่อผู้ประกอบการเกิดความพอใจความเพียรก็จะตามมา ถ้าไม่มีฉันทะแล้วความเพียรจะไม่มีถ้าไม่มีฉันทะแล้วความเพียรจะไม่เกิดขึ้นนั้นอุปสรรคของความเพียรก็คือว่าทำอะไร ถ้าเมื่อผู้ประกอบการจะทำในสิ่งที่ไม่พอใจ เช่น นักแสดงจะต้องแสดงบทบาทเป็นพระเอกแต่ปรากฏว่าเขาให้แสดงเป็นผู้ร้าย ที่นี้จะต้องหาเหตุผลก่อน ใช้ความเพียรใช้เหตุผลว่าเมื่อการแสดงเป็นเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ไหนอยู่ที่การแสดงเพื่อให้เป็นเรื่องราวต่างๆ ให้เป็นเรื่องราวในการทำงานเป็นทีม ในการทำงานซึ่งสามารถดำเนินเรื่องให้เห็นภาพที่จะดำเนินเรื่องให้เห็นภาพที่จะดำเนินไปได้อันนั้นหมายความว่า เมื่อผู้ประกอบการจะใช้ความเพียรผู้ประกอบการจะต้องมีหลักเหตุผล ฉะนั้นหลักของความเพียร ที่ผู้ประกอบการคิดว่าเราจะทำอะไร แล้วถ้าผู้ประกอบการไม่มีเหตุผลจะไม่เกิดฉันทะ วิธีการทำให้เกิดความเพียรพยายามในการทำงานที่ทำได้ ความพยายามบางครั้งผู้ประกอบการเบื่อ ก็มีอาการความขัดแย้งของผู้ประกอบการกับแนวคิดหลักพุทธ ที่ผู้ประกอบการมีความเชื่อถ้าผู้ประกอบการเทียบปรัชญาต่างๆ ที่ผู้ประกอบการได้ศึกษามา ปรัชญาตะวันตก ปรัชญาตะวันออก จนกระทั่งมาถึงปรัชญาของพุทธ ผู้ประกอบการมีความเชื่อว่า

^{๑๔} สัมภาษณ์ บุญเรือง โชคดี, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

พุทธ คือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน สะอาด สว่าง สงบเป็นพื้นฐานอย่างเรียบง่าย ลักษณะความเป็นพุทธ ไม่ใช่ผู้ที่ลุ่มหลงในกิเลส ตัณหา ลาภ ยศ สรรเสริญ ผู้ประกอบการเมื่อจิตใจเศร้าหมอง เมื่อทำงานที่ขัดกับคำสอนของพระ จิตใจของผู้ประกอบการก็เศร้าหมอง ความเพียรก็ไม่เกิด ความเพียรจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อจิตใจของผู้ประกอบการต้องมีความสงบนิ่ง

จิตตะ การเอาใจฝึกฝนในกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ การเอาใจจดจ่อหมายความว่าพยายามแสวงหาความรักในการเรียนรู้ รู้สึกชอบ รู้สึกว่าอยากจะทำ สมมติว่าผู้ประกอบการจะออกแบบซุ้มประตูทางเข้าวัด ผู้ประกอบการต้องหาเหตุผลว่าวัดนี้มีลักษณะที่คณะกรรมการวัดหรือว่าพื้นที่เขาอยู่มีลักษณะอย่างไร เช่น เขาเป็นชาวอีสาน เขามีพื้นฐานของชาวอีสาน ข้อที่หนึ่งที่ผู้ประกอบการจะช่วยเขาอนุรักษ์เอาไว้ ข้อที่สอง คืองบประมาณว่าเขาเหมาะสม ไม่ว่าผู้ประกอบการจะไปสร้างใหญ่โต แต่งบประมาณเขามีจำกัดเขาต้องไปหางบประมาณเพิ่มเติมอีก ผู้ประกอบการจะต้องดูเหตุผลว่า ถ้าผู้ประกอบการไปสร้างและออกแบบอย่างนี้ผู้ประกอบการคิดว่าในมาตรการครั้งนี้ระยะหนึ่งจะได้ซุ้มอย่างนี้การออกแบบนี้จะได้ซุ้มอย่างนี้ในระยะที่สองอาจจะมีการออกมาอีก การออกแบบให้สามารถดำเนินไปได้ในทุกขั้นตอน เป็นผู้ออกแบบจึงสามารถให้เขาทำงานได้ ข้อที่สามคือว่าวัดนี้เขามีจุดเด่น เช่น ทางวัดเน้นทางปรัชญา ทางด้านพุทธ ไม่ได้เน้นทางด้านการจัดโชว์ในด้านวัตถุ แต่วัดนี้ต้องการโชว์ในด้านจิต ฉะนั้นสิ่งที่ผู้ประกอบการจะให้คนเห็นก็คือให้คนเห็นแล้วต้องนิ่งสงบ ในการมาวัดเพื่อจะให้สงบทั้งกาย วาจา ใจ

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลใน การพิจารณาตรวจสอบการใคร่ครวญ ตรวจสอบปกติแล้วการใคร่ครวญตรวจสอบโดยนิสัยของผู้ประกอบการควรใช้หลักพื้นฐานในการทำงาน คือใช้จิตเป็นที่ตั้งจะต้องทำให้จิตปราศจากการขุ่นมัวถ้าจิตขุ่นมัวแล้วผู้ประกอบการก็จะนึกคิดอ่าน หรือการสังเกต การมองเห็น จะไม่เกิดขึ้น สายตาของผู้ประกอบการก็มีติดบอด มีติดบอดแล้วสิ่งที่ผู้ประกอบการจะเกิดความรู้สึกมองเห็นนั้น ความที่ไม่สวยงาม นั้นก็จะเกิดสิ่งที่เรียกว่าไม่มีตาทิพย์ มองไม่เห็นมองไปอย่างคร่าวๆ มองไปอย่างหยาบๆ ทำงานเพื่อให้เสร็จไปเท่านั้น โดยที่งานนั้นไม่ได้ละเอียด เอาไว้ซึ่งความเห็นศิลปะ ความเห็นซึ่งจะมองเห็นคุณค่าของความงามนั้นมาปรากฏแล้ว จะเกิดใบหน้าแววตา อารมณ์ ของตัวผู้ที่ประกอบการปั่นขึ้นมาอย่างไร ก็จะทำให้แข็งแรง เหมือนตุ๊กตา ผู้ประกอบการจะเห็นว่างานในวัดจุดอ่อนใหญ่ๆ เพราะว่าคนที่ปั่นงานในวัด ปั่นลวดลายได้สวยงาม เพราะว่าเรียนรู้กันในตระกูลช่างจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย แต่พอไปปั่นคนที่ไรกลายเป็นตุ๊กตา เพราะว่าพื้นฐานการปั่นคน ปั่นหุ่นคนได้จะต้องเข้าใจหลักโครงสร้างทางสรีระหลักกระดูกของมนุษย์ หลักอวัยวะของมนุษย์ หลักของกล้ามเนื้อแล้ว หลักของอารมณ์ที่มีต่อกล้ามเนื้อต่อร่างกาย ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้เป็นการใคร่ครวญอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นผู้ประกอบการค้นคว้าเป็นการใคร่ครวญ ถ้าผู้ประกอบการไม่มีหลักวิมังสาแล้วผู้ประกอบการจะทำงานไม่ได้

สรุปว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ หรือหลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจ คนไม่พอใจ จะไม่ไปเลือกศิลปะ ส่วนวิริยะ ความเพียร ซึ่งคนทำงานศิลปะส่วนใหญ่อาศัยความเพียรอยู่แล้ว จะต้องดูจะต้องสังเกตในสิ่งที่คนอื่นไม่ได้ดู คนอื่นอาจจะดูแบบคร่าวๆ ดูแบบเป็นภาพใหญ่ แต่คนเรียนศิลปะนี้จะดูในสิ่งที่สนใจแล้วจะขยายความเข้าไปให้เห็นรายละเอียด แล้วยังเห็นสังขารของรายละเอียดนั้น ส่วนด้านจิตตะ จริงๆ แล้วจิตตะยังเป็นใหญ่เลย ซึ่งคนเรียนศิลปะต้องอาศัยจิต ต้องอาศัยศรัทธา เพราะว่าจิตตั้งมั่นในศรัทธา ที่ผู้ประกอบการเรียนรู้ในศิลปะความดี ความงาม ความรัก เป็นสิ่งที่สร้างภาพ จินตนาการ ให้กับสังคมได้มองเห็นอีกด้านหนึ่ง ซึ่งศิลปะถ่ายทอดถูกนำออกมาจากจิต ด้านวิมังสา หาเหตุผลก็เป็นหลักพื้นฐานของศิลปะ เพราะผู้ประกอบการทำงานยังไม่มีเหตุผลก็จะไม่เกิดแรงจูงใจ จะไม่เกิดความเพียรหรือความใฝ่หา เพราะว่าลักษณะของการที่ผู้ประกอบการมีความไตร่ตรองมีลักษณะของการใคร่ครวญ ถึงลักษณะของเหตุผล แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดในเหตุผลของศิลปะก็คือหลักการในการเสียสละ ทุกอย่างนั้นในการทำงานศิลปะสามารถสร้างเสริมให้แก่สังคม พัฒนาในทางที่ดีขึ้นทางด้านศิลปะ เพื่อจะได้ประสบผลสำเร็จต่อไป

๔.๓.๔ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ กิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ดังนี้^{๑๕}

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ ความรักความชอบ ในเรื่องการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ นี้ ในฐานะก็เป็นคนจังหวัดขอนแก่น เป็นผู้ปกครองนักเรียนที่เรียนอยู่โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา คือมีความพอใจที่จะบรรพชาหรือว่าบวชเนกขัมมะ มีความพอใจที่จะบวชชีพรามณ์ เพราะจะได้บรรลุนิพพาน และจิตใจสงบ ส่งผลให้ชีวิตดีขึ้น เพราะการบรรพชาเป็นการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา

วิริยะ ความเพียรพยายามที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม ความเพียรพยายามในการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้แต่เช้า ตั้งใจเรียน ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนถึงกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชนที่พร้อมไปด้วย ที่มีความเพียรพยายามที่จะใช้วิริยะเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม ทุกคนเกิดมาแต่มีความเพียรในตัวของมันเอง ถ้าขาดความเพียรก็จะเกิดปัญหาคับกับตนเองและสถาบันต่างๆ คนเราควรจะมีวิริยะในการแก้ปัญหาทุกปัญหา

จิตตะ การเอาใจใส่ในการเรียนรู้ ถ้าเกิดไม่เอาใจใส่อย่างดี ในกิจกรรมที่เยาวชนควรรู้ และเข้าใจนั้นย่อมเกิดจากความอดทน มานะ ในการที่ทำงานนั้นให้สำเร็จได้ การที่คนเราจะทำอะไรนั้นจะต้องพร้อมไปด้วย จิตตะ จะทำให้กิจกรรมต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี เพราะจิตใจใส่ใจในการเรียนรู้ แม้แต่การทำงานทุกอย่างย่อมสำเร็จไปด้วยดี

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระอธิการวิระพันธ์ ปญญาทีโป, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

วิม้งสา การพิจารณาใคร่ครวญ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ สิ่งเกี่ยวกับความละเอียดขั้นตอน การปฏิบัติ การทำทุกอย่างทุกจุดมันต้องมีสูตร ที่จะเรียนรู้แล้ว ทางด้านกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้ และความเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชนที่พร้อมไปด้วย วิธีสร้างการพิจารณา ใคร่ครวญในงานหรือกิจกรรมในการประยุกต์อิทธิบาท ๔ ได้ดียิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทางฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิม้งสา เป็นการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกของเด็ก ไปพร้อมๆ กัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การทำงานฝีมือ การเคลื่อนไหว ร่างกาย การทำอาหาร ตลอดจนการสนทนาพูดคุย ฯลฯ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ ตรงต่อสิ่งที่เขาเรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อ เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการเชื่อมโยงของครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตนเองได้ว่า เขาสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ใน วิธีชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง อะไรคือคุณค่าที่แท้ และอะไรคือคุณค่าที่เทียม เมื่อเด็กสามารถ จำแนกแยกแยะคุณค่าแท้ออกจากคุณค่าเทียมได้ เด็กก็จะสามารถพัฒนาทักษะการคิดการตัดสินใจ ตลอดจนการกระทำ และการปฏิบัติสิ่งต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ในที่สุด

๔.๔ การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ การจัดกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจใน อิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียน

๔.๔.๑ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ ความรักความชอบ ในเรื่องการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ นี้ บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ คือผู้คอยแนะนำให้นักเรียนมีความพอใจที่จะบรรพชาหรือว่าบวชเนกขัมมะ^{๑๖} ด้วยการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่เสมอ นักเรียนพอใจในการเรียนทุกวิชา นักเรียนมีใจรักในโรงเรียนที่ตน เรียนมาก ครู คือต้นแบบใน การฝึกด้นให้นักเรียนมีความชอบ ชื่นชอบใจใส่ และพินิจใคร่ครวญก่อน ทำอะไรเสมอ เช่น การส่งการบ้านเป็นประจำ ทุกรายวิชาที่ครูมอบหมายให้ทำ นักเรียนมีความ รับผิดชอบต่องานที่มอบให้ทำตามที่ครูสั่ง^{๑๗}

วิริยะ ความเพียรพยายามที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม ความ เพียรพยายามในการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้แต่เช้า ตั้งใจเรียน ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนถึง กิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ นักเรียนมีความพยายามศึกษา หาความรู้อยู่เสมอ มีความเพียรพยายามที่จะใช้วิริยะเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูโพธิธรรมานะวัตร, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๔ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ สามเณรก่อองภพ ศรีวงษ์นิยม, นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัด ศรีสุทธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ทุกคนเกิดมาแต่มีความเพียรในตัวของมันเอง ข้าพเจ้ามีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่อการเรียนเสมอ ถ้าขาดความเพียรก็จะเกิดปัญหาขึ้นกับตนเองและสถาบันต่างๆ คนเราควรจะมีวิธีะในการแก้ปัญหาทุกปัญหา สภาพแวดล้อม เช่นโรงเรียน ครู บิดามารดา เพื่อนๆ มีส่วนสำคัญต่อนักเรียน ในการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ นักเรียนมีความพากเพียรในการเรียน

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ในการเรียนรู้ ถ้าเกิดไม่เอาใจใส่อย่างดี ในกิจกรรมที่เยาวชนควรรู้ และเข้าใจนั้นยอมเกิดจากความอดทน มานะ ในการที่ทำงานนั้นให้สำเร็จได้ นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในรายวิชานั้น การที่คนเราจะทำอะไรนั้นจะต้องพร้อมไปด้วย จิตตะ จะทำให้กิจกรรมต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี เพราะจิตใจฝักใฝ่ในการเรียนรู้^{๑๘} แม้แต่การทำงานทุกอย่างย่อมสำเร็จไปด้วยดี นักเรียนมีความคิดที่จะปฏิบัติต่อระเบียบโรงเรียน ผลของ การดำเนินชีวิตด้วยการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางทำให้ตน ประสบความสำเร็จเสมอ นักเรียนมีความเห็นชอบฝักใฝ่ในการเรียน

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดุสิ่งเกี่ยวกับความละเอียดขั้นตอน การปฏิบัติ การทำทุกอย่างทุกจุดมันต้องมีสูตร ที่จะเรียนรู้แล้ว นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการอ่านเพิ่มมากขึ้น^{๑๙} ทางด้านกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ของเยาวชนที่พร้อมไปด้วย วิธีสร้างการพิจารณาใคร่ครวญในงานหรือกิจกรรมในการประยุกต์อิทธิบาท ๔ ได้ดียิ่งขึ้น นักเรียนใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญก่อนทำงานทุกครั้งนักเรียนมีการตรวจตราหาเหตุผลเพิ่มมากขึ้น มีกิจกรรมอะไรบ้างที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ (ทางสู่ความสำเร็จ ๔) มีความพอใจในการเลือกกิจกรรม มีความเพียรในการศึกษา มีความคิดที่ฉลาดใช้ปัญญาในการรอบรู้ยิ่งขึ้น^{๒๐}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทางฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกของเด็กไปพร้อมๆ กัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การทำงานฝีมือ เช่น การปัดวาดภาพ “ลดภาวะโลกร้อน” การเคลื่อนไหว ร่างกาย การทำอาหาร ตลอดจนการสนทนา พูดคุย ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาเรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการเชื่อมโยงของครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตนเองได้ว่า เขาสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง อะไรคือคุณค่าที่แท้ และอะไรคือ

^{๑๘} สัมภาษณ์ สามเณรเพทาย แสนแก้ว, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ สามเณรธัญพงศ์ มาหลิน, นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ สามเณรอภิวัต ภูเขตรัมย์, นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

คุณค่าที่เทียม เมื่อเด็กสามารถจำแนกแยกแยะคุณค่าที่ออกจากคุณค่าเทียมได้ เด็กก็จะสามารถพัฒนาทักษะการคิดการตัดสินใจ ตลอดจนการกระทำ และการปฏิบัติสิ่งต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ในที่สุด

๔.๔.๒ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ ความรักความชอบ ในเรื่องการประยุกต์หลักอริยบท ๔ นี้ ในฐานะเป็นคนจังหวัดขอนแก่น บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ คือผู้คอยแนะนำให้นักเรียนมีความพอใจที่จะบรรพชาหรือว่าบวชเนกขัมมะ มีความพอใจที่จะบวชชีพรหมณ์ เพราะจะได้บรรลุลุธรรมและจิตใจสงบ ส่งผลให้ชีวิตดีขึ้น เพราะการบรรพชาเป็นการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดาด้วยการใช้อริยบท ๔ อยู่เสมอ นักเรียนพอใจในการเรียนทุกวิชา^{๒๑} นักเรียนมีใจรักในโรงเรียนที่ตนเรียนมาก ครู คือต้นแบบใน การผลักดันให้นักเรียนมีความชอบ ชยันเอาใจใส่ และพินิจใคร่ครวญก่อนทำอะไรเสมอ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่มอบให้ทำตามทีครูลัง

วิริยะ ความเพียรพยายามที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม ความเพียรพยายามในการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้แต่เช้า ตั้งใจเรียน ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนถึงกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจในอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ นักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีความเพียรพยายามที่จะใช้วิริยะเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม ทุกคนเกิดมาแต่มีความเพียรในตัวของมันเอง^{๒๒} มีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่อการเรียนเสมอ ถ้าขาดความเพียรก็จะเกิดปัญหาขึ้นกับตนเองและสถาบันต่างๆ คนเราควรจะมีวิริยะในการแก้ปัญหาทุกปัญหา สภาพแวดล้อม เช่นโรงเรียน ครู บิดามารดา เพื่อน ๆ มีส่วนสำคัญต่อนักเรียน ในการนำหลักอริยบท ๔ มาใช้ นักเรียนมีความพากเพียรในการเรียน

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ในการเรียนรู้ ถ้าเกิดไม่เอาใจใส่อย่างดี ในกิจกรรมที่เยาวชนควรรู้ และเข้าใจนั้นย่อมเกิดจากความอดทน มานะ ในการที่ทำงานนั้นให้สำเร็จได้ นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในรายวิชานั้น การที่คนเราจะทำอะไรนั้นจะต้องพร้อมไปด้วย จิตตะ จะทำให้กิจกรรมต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี^{๒๓} เพราะจิตใจฝักใฝ่ในการเรียนรู้ แม้แต่การทำงานทุกอย่างย่อมสำเร็จไปด้วยดี นักเรียนมีความคิดที่จะปฏิบัติต่อระเบียบโรงเรียน ผลของ การดำเนินชีวิตด้วยการใช้หลักอริยบท ๔ เป็นแนวทางทำให้ตน ประสบความสำเร็จเสมอ นักเรียนมีความเห็นชอบฝักใฝ่ในการเรียน

^{๒๑} สัมภาษณ์ สามเณรวัชชัย หอมกลิ่น, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ สามเณรอนพัทธ์ สาระมี, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ สามเณรมงคล ตูละพิภาค, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

วิม้งสา การพิจารณาใคร่ครวญ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดูลิงเกี่ยวกับความละเอียดขั้นตอน การปฏิบัติ การทำทุกอย่างทุกจุดมันต้องมีสูตร ที่จะเรียนรู้แล้ว นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการ อ่านเพิ่มมากขึ้น ทางด้านกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของ เยาวชนที่พร้อมไปด้วย เช่น การประกวดวาดภาพ ในหัวข้อ “การลดภาวะโลกร้อน” วิธีสร้างการ พิจารณาใคร่ครวญในงานหรือกิจกรรมในการประยุกต์อิทธิบาท ๔ ได้ดียิ่งขึ้น^{๒๔} นักเรียนใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญก่อนทำงานทุกครั้งนักเรียนมีการตรวจตราหาเหตุผลเพิ่มมากขึ้น มีกิจกรรมอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ (ทางสู่ความสำเร็จ ๔) มีความพอใจในการ เลือกรับกิจกรรม มีความเพียรในการศึกษา มีความคิดที่ฉลาด ใช้ปัญญาในการรอบรู้อย่างขึ้น^{๒๕}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมทักษะและจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ ทางฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิม้งสา เป็นการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ภายในและภายนอกของเด็กไปพร้อมๆ กัน ด้วยเหตุนี้พ่อแม่ผู้ปกครองจึงพยายามส่งเสริมให้บุตร หลานมีโอกาสเรียนรู้ เพื่อให้บุตรหลานมีความเจริญงอกงามในทุกด้าน ส่วนบุตรหลานก็พยายาม ตอบสนองเจตนาที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครองด้วยการ เรียนให้ดีที่สุด การเน้นพัฒนาให้เด็กได้เรียนรู้ผ่าน การลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น ร่างกาย และสติปัญญาซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่ง ที่เขาเรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้ เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการเชื่อมโยงของครูผู้สอนเสริม ความเข้าใจให้แก่เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตนเองได้ นำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ ในวิถีชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง อะไรคือองค์คุณค่าที่แท้ และอะไรคือคุณค่าที่เทียม เด็กก็จะ สามารถพัฒนาทักษะการคิดการตัดสินใจ ตลอดจนการกระทำ และการปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้อย่าง ถูกต้อง

๔.๔.๓ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ ความรักความชอบ ในเรื่องการประยุกต์หลักอิทธิบาท นักเรียนมี ความพอใจ สิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียนนักศึกษา ในการเรียนให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยการฟัง (อ่าน) ฟังแล้วนำมาคิด ถ้าหากไม่เข้าใจก็ต้องถามหรือค้นคว้าหาคำตอบที่ถูกต้อง และท้ายสุดต้องบันทึก ไว้เพื่อให้จดจำได้ ด้วยการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่เสมอ นักเรียนพอใจในการเรียนทุกวิชา^{๒๖} นักเรียนมีใจ

^{๒๔} สัมภาษณ์ สามเณรอภิรักษ์ นุชิต,นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัด ศรีสุทธาพิทย อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ สามเณรสิริชัย พลผล, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิทย อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ สามเณรธนพล ยินนาน, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิทย อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

รักในโรงเรียนที่ตนเรียนมาก ครู คือต้นแบบใน การฝึกตนให้นักเรียนมีความชอบ ชยันเอาใจใส่ และ พินิจใคร่ครวญก่อนทำอะไรเสมอ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่มอบให้ทำตามทีครูลัง

วิธีะ ความเพียรพยายามที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม ความเพียร พยายามในการเรียนรู้ ได้แก่ การมีความเพียรพยายามที่ต่อกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจ ในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ นักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีความเพียรพยายามที่ จะใช้วิธีะเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม^{๒๗} ทุกคนเกิดมาแต่มีความเพียรในตัวของมันเอง ข้าพเจ้ามีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่อการเรียนเสมอ ถ้าขาดความเพียรก็จะเกิดปัญหาขึ้นกับ ตนเองและสถาบันต่างๆ คนเราควรมีวิธีะในการแก้ปัญหาทุกปัญหา สภาพแวดล้อม เช่นโรงเรียน ครู บิดามารดา เพื่อน ๆ มีส่วนสำคัญต่อนักเรียน^{๒๘}

จิตตะ การเอาใจฝึกฝนในการเรียนรู้ ถ้าเกิดไม่เอาใจใส่อย่างดี ในกิจกรรมที่เยาวชนควรรู้ และเข้าใจนั้นย่อมเกิดจากความอดทน มานะ ในการที่ทำการงานนั้นให้สำเร็จได้ นักเรียนมีความคิด สร้างสรรค์ในรายวิชานั้น การที่คนเราจะทำอะไรนั้นจะต้องพร้อมไปด้วย จิตตะ จะทำให้กิจกรรม ต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี เพราะจิตใจฝึกฝนในการเรียนรู้ แม้แต่การทำงานทุกอย่างย่อมสำเร็จไปด้วยดี นักเรียนมีความคิดที่จะปฏิบัติต่อระเบียบโรงเรียน ผลของ การดำเนินชีวิตด้วยการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางทำให้ตน ประสบความสำเร็จเสมอ^{๒๙} นักเรียนมีความเห็นชอบฝึกฝนในการเรียน

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดูสิ่งเกี่ยวกับความละเอียดขั้นตอน การปฏิบัติ การทำทุกอย่างทุกจุดมันต้องมีสูตร ที่จะเรียนรู้แล้ว นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการ อ่านเพิ่มมากขึ้น ทางด้านกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของเยาวชนที่พร้อมไปด้วย วิธีสร้างการพิจารณาใคร่ครวญในงานหรือกิจกรรมในการประยุกต์อิทธิ บาท ๔ ได้ดียิ่งขึ้น นักเรียนใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญก่อนทำงานทุกครั้งนักเรียนมีการตรวจตราหา เหตุผลเพิ่มมากขึ้น มีกิจกรรมอะไรบ้างที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ (ทางสู่ความสำเร็จ ๔) มีความพอใจในการเลือกกิจกรรม^{๓๐} มีความเพียรในการศึกษา มีความคิดที่ ฉลาด ใช้ปัญญาในการรอบรู้อย่างขึ้น

^{๒๗} สัมภาษณ์ สามเณรณัฐตพล สีผาง, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ สามเณรณัฐวุฒิ เจียงชีพ, นักเรียน โรงเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ สามเณรวิศรุต วงษ์สิงห์, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ สามเณรอภิชาติ หนองเสนา, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมทักษะและจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จและเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการเรียนรู้ของนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ฉันทะ คือเป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อถอย มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก จากสิ่งที่ว่าหนักกลายเป็นงานเบา ที่ยากก็กลายเป็นง่าย เช่น การประกวดวาดภาพ “ลดภาวะโลกร้อน” นักเรียนรักงานที่ตนได้รับผิดชอบและตั้งใจทำงานจึงได้ผลงานที่ดี ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจู้จี้ ไม่ก้าวหน้า

๒. วิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง เช่น นักเรียนมีงานที่ครูผู้สอนสั่งการบ้านแล้วส่งให้ครบตามจำนวน นักเรียนไม่เกียจคร้านต่อหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ ถ้าขาดวิริยะจะทำให้เป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้ามีแต่งานค้าง กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

๓. จิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันท่วงที เช่น รู้การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการตอบปัญหา เรื่อง “อาเซียน” ในงาน Excellent fair ด้วยการใช้ปัญญาจึงทำให้ได้รับรางวัลชนะเลิศ ถ้านักเรียนขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้ง่ายโดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้ไขแล้ว

๔. วิมังสา คือ ช่วยให้งานไม่ผิดพลาด และทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานถูกๆ ผิดๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลา และทำให้โง่เขลา หลักธรรมอิทธิบาท ๔ นี้ก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้ ๑) ทำให้เป็นคนมีนิสัยรักงาน ใฝ่ใจติดตามผลงานอย่างเพิลิตเพิลิน ๒) รู้จักรับผิดชอบงานที่ทำด้วยมีระเบียบและสมเหตุสมผล ๓) มีประสบการณ์จัดเจนในกิจกรรมหลายสาขา สามารถแก้ปัญหาได้เฉียบขาด ถูกต้องและรอบคอบ และ ๔) ทำให้กิจการซึ่งไม่เหลือบ่ากว่าแรงบรรลุเป้าหมายสำเร็จ คุ่มค่าและทันเหตุการณ์

สรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักธรรมของอิทธิบาท ๔ ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเอง เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนด ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหา ร่วมกันเกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย “เรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาทิพย์ อำเภอหนอง
หาน จังหวัดอุดรธานี”

ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ ในคัมภีร์
พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษากระบวนการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษา ๓) เพื่อศึกษาผลของการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์
กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดโครงสร้าง การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก
กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒๖ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีพรรณนาและนำเสนอด้วยความเรียง สรุป
ผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

หลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จ ตามหลักอิทธิบาท ที่ปรากฏ
ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทความหมายของอิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ
คือ ฉันทะ ความพอใจ, มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความ
ลำบากยากเย็น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด ๆ ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิตฝึกฝั ฝายใจรัก
ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั่นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนใน
งานที่ทำ ดิตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผล
การศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ทุกๆ คน ถ้านำ
หลักอิทธิบาทไปใช้ จะประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานราชการ
การทำงานค้าขาย การทำงานอุตสาหกรรม การทำงานเกษตร และการประกอบอาชีพ ถ้ามีความ
ตั้งใจทำ ก็มีความสุข ในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำ ตั้งใจทำ
พอใจในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป จากการศึกษาพบว่า

หลักอิทธิบาท ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาซึ่งให้ความสำคัญการดำรงชีวิตด้วยหลักของอิทธิบาท ๔ คือ เส้นทางไปสู่ความสำเร็จหรือคุณธรรมที่ไปถึงความสำเร็จในการทำงาน ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งทางแห่งความสำเร็จนั้น ประกอบไปด้วย ๑) ฉันทะ คือ ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้น หรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งจะแสดงออกมาด้วยการกระทำด้วยความพอใจ เต็มใจ และสนใจในสิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่ หรืองานที่ได้รับมอบหมายให้กระทำ ทำงานด้วยใจรัก ๒) วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ท้อถอย ซึ่งแสดงออกมาด้วยความเพียร พยายามในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้สึกไม่ท้อถอย และมีความกล้าที่จะทำงานนั้นๆ ถ้าเห็นอะไรเป็นอุปสรรคหรืองานที่มายู่ข้างหน้าแล้วจะต้องเอาชนะทำให้สำเร็จ ทำงานให้เป็นเรื่องที่ท้าทายจะสู้และจะพยายามเพื่อทำให้สำเร็จ ๓) จิตตะ คือ ความตั้งใจ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ไม่สนใจไม่รู้เรื่องอื่นๆ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ ซึ่งแสดงออกมาด้วยการเอาใจใส่ จดจ่อ ตั้งใจในการทำงานอย่างจริงจัง ไม่ปล่อยให้ความคิดฟุ้งซ่าน ๔) วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น ขอบคิด ค้นหาเหตุผล ขอบสอบสวนทดลอง มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ซึ่งแสดงออกด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งที่กระทำด้วยความพินิจพิเคราะห์ มีการวางแผน และวัดผลงานที่กระทำเสมอ จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า

กระบวนการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้กระบวนการกิจกรรมกลุ่มช่วยแก้ไขข้อจำกัดในเรื่องเนื้อหาทางด้านจริยธรรม ซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมและหยุดนิ่งกับที่ให้เป็นการเรียนรู้ที่น่าสนใจโดยสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ที่มีการเคลื่อนไหวของผู้เรียนและเนื้อหาควบคู่กันไปการจัดกระบวนการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ และการปฏิสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ โดยมีการใช้กิจกรรมและสื่อการสอนบางประการ เช่น สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง เป็นต้น ที่ครูสามารถคิดจัดทำด้วยตนเองได้ จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ทางด้านจริยธรรมเป็นรูปธรรมน่าสนใจขึ้นสอดคล้องกับวัยพัฒนาตนระดับวุฒิภาวะ และความต้องการของนักเรียนแต่ละระดับ หลักอิทธิบาท ๔ ว่าด้วยการครองตน ครองคนและครองงาน เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีข้อธรรม ๔ ข้อ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป อุทิศตัว อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ วิมังสา คือความไตร่ตรองหรือทดลอง ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมนี้เพื่อประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของสถานศึกษาและการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนดทำให้สมาชิกใน

กลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาาร่วมกันส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มได้พัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนกิจกรรมกลุ่ม คือ การจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนด ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาาร่วมกันส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มได้พัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียน หลักกิตติบาท ๔ เป็นหลักธรรมหนึ่งในการบริหารโรงเรียนแล้วก็จะทำให้ผู้บริหารและครูผู้สอนสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป

ผลของการประยุกต์หลักกิตติบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นการจัดกระบวนการเรียนสอนเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นความหมายที่แท้ของการศึกษาเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต การพัฒนานั้นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ดีที่มีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การศึกษาจึงกลายเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา ผลการศึกษาวิจัยได้ทราบว่า

ผู้บริหารให้ความสำคัญด้วยหลักพุทธธรรมอริยบท ๔ ว่าการดำเนินงานของคณะบุคคล คือ การดำเนินงานของผู้อำนวยการโรงเรียนร่วมกับคณะครูในโรงเรียน หรือการดำเนินงานของอธิการบดีร่วมกับคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่างๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยที่คณะบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น และการพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้นจะต้องมีการดำเนินการในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรการวัดและการประเมินผล การจัดการอาคารสถานที่ และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการ หรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้รวมเรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา” มีความรัก ความพอใจในงานบริหาร รักในวิชาชีพ รักศิษย์ รักที่จะเห็นเพื่อนร่วมงานมีความเจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต การให้คำปรึกษาบริหารทำไปด้วยใจรัก ในวิชาชีพ ไม่ได้ทำไปเพราะพอให้เสร็จไป อริยบท ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนาที่ทำให้ถึงความสำเร็จ เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ หลักธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจเพียงอย่างเดียวก็ไม่สร้างเหตุแห่งความสำเร็จ ผู้บริหารต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหมั่นแสวงหาเพิ่มเติมโดยไม่ยอมอยู่นิ่งหาความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคัน พิจารณาหาข้อบกพร่องของการทำงาน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ในการบริหารหน่วยงาน การที่ผู้บริหารแสวงหา ฝึกฝน อดทน พินิจพิจารณาเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จของหน่วยงาน อริยบท ๔ นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อความสำเร็จของผู้บริหาร ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านฉันทะ เป็น การกระทำที่แสดงถึง ความสนใจใฝ่รู้ ความรัก

พอใจในสิ่งที่กระทำ และผลของการกระทำ ความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระทำนั้น บรรลุเป้าหมายและการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย ๒. ด้านวิริยะ เป็นการกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ต้องการทำงานให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ที่เกิดขึ้น โดยมองว่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานให้สำเร็จต่อไป ๓. ด้านจิตตะ เป็นการกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความแน่วแน่ จดจ่อในสิ่งนั้น เมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่สามารถที่จะละทิ้งงานนั้นได้ ด้วยเห็นว่างานที่ทำนั้นมีความสำคัญต่อตนเอง ผู้อื่น ตลอดจนถึงสภาพแวดล้อมด้วย จึงได้อุทิศกายและจิตใจในการทำงานนั้น ๔. ด้านวิมังสา เป็นการกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญและการค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงาน โดยได้มีการทดลองและหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน ส่งเสริมให้งานเสร็จสิ้น และบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย ผลการศึกษาได้ทราบว่า

ครูผู้สอน ให้ความสำคัญส่งเสริมความรู้ในด้านอิทธิบาท ๔ ถือว่า เป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นหลักธรรมนำไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษาให้เหมาะสมตามหลักจริยธรรมหลักจริยธรรมนั้นเป็นข้อปฏิบัติที่นักศึกษาจะเลือกหลักธรรมไปใช้ประกอบในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จมีประสิทธิภาพสูง นักเรียนนักศึกษามีความรู้สึกมั่นใจที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาศึกษาเล่าเรียน โดยหลักธรรมดังกล่าวนี้หากนำไปใช้ในการศึกษาดังกล่าวแล้วจะประสบผลสำเร็จหรือไม่มากนักน้อยเพียงใดนั้น ต้องขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักศึกษาจะต้องสอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ขอบข่ายของหลักอิทธิบาทมีความหมายกว้างขวาง นักเรียนนักศึกษาต้องมีวิจารณ์ญาณและปัญญหาเหตุผลกลั่นกรองที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เป็นตรรกะบ่งชี้ที่จะบอกถึงความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดไว้ เหตุผลทางจริยธรรมก็เป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่งในการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด จริยธรรมเป็นเครื่องจูงใจ และเป็นปัจจัยที่จะผลักดันให้นักเรียนนักศึกษาได้นำหลักอิทธิบาท ๔ ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ก็เป็นสิ่งที่สำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะทำให้นักศึกษามีความนิยมชมชอบที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปประกอบใช้ในการศึกษาเล่าเรียน จริยธรรมเชิงพฤติกรรมก็เป็นค่านิยมในการศึกษาที่จะทำให้นักศึกษานิยมชอบพอใจ มีความเพียร มีจิตมั่น มีการไตร่ตรอง ในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดีเลิศ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ปกครองให้ทรศนะต่อหลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิทย อำเภอนองน่าน จังหวัดอุดรธานี ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่รับผิดชอบ ด้านการบริหารจัดการเมื่อพิจารณาจึงพบว่า ผู้ปกครองมีความพึงพอใจ คือ โรงเรียนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ) สถานศึกษาร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่าง

ต่อเนื่อง สถานศึกษาปลูกฝังศรัทธาสรางเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง และชุมชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีความพึงพอใจ นักเรียนมีสุขภาพจิตดี แจ่มใสร่าเริง เบิกบาน สถานศึกษาส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน ให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น นักเรียนมีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันต่อกัน และ สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรอ่อนน้อม ถ่อมตน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกัน ทั้งครู และนักเรียน ผลจากการวิจัยได้พบว่า

นักเรียนแสดงความคิดเห็นกับหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า ลักษณะของอิทธิบาท ๔ นั้น จะมีความสอดคล้องกัน คือ เมื่อมีฉันทะ พอใจที่จะเรียนแล้ว ก็ก่อให้เกิดความเพียรพยายามเกิดขึ้นเพราะหวังที่จะเรียนให้ได้ผลดีตามที่ตนเองปรารถนา เมื่อขณะที่เรียนก็มีความเอาใจใส่เชื่อฟังตามที่ครูสอน ไม่หยอกล้อเพื่อเล่น ไม่ละทิ้งงานที่ได้รับมอบหมายจากครู เมื่อส่งครูแล้วเห็นความบกพร่องหรือผิดพลาดเกิดขึ้นก็พิจารณาหาข้อผิดพลาดนั้น แล้วก็แก้ไขเพื่อที่จะทำให้งานนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป ในขั้นนี้นักเรียนจะประมวลเนื้อหากิจกรรมและประสบการณ์ด้วยความคิดเห็นต่างๆ ใน ๒ ลักษณะ คือ

การสรุปสิ่งที่เรียนมาทั้งหมดได้อย่างถูกต้องได้รับหลักการแนวคิดที่ชัดเจน มีแนวทางข้อเสนอหลายๆ ด้านที่เป็นประโยชน์ และสามารถปฏิบัติได้ รวมทั้ง คุณลักษณะด้านจริยธรรมของนักเรียนจะพัฒนาได้สูงและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ครูพยายามสนับสนุนติดตามให้นักเรียนนำความรู้ ความคิด ทักษะต่างๆ ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนแต่ละคนทั้งในห้องเรียน ครอบครัวยุทธและชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่รับผิดชอบ สถานศึกษาจัดฝึกฝนอบรมนักเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น ฟังเป็น หรือการดำรงชีวิตประจำวันรู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ประจำวัน กิจกรรมฉลาดบริโภค และ สถานศึกษาส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและ สืบทอดพระพุทธศาสนาโรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากร นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่เสมอ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิทย อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะโดยแบ่งออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัยขอเสนอว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ได้เห็นความสำคัญใน ๔ ด้านได้แก่ ด้านกายภาพ การบริหารการจัดการ การเรียนการสอน และบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการศึกษาแก่นักเรียน ในรูปแบบต่างๆ

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้ ยังมีประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่า ควรนำประเด็นอื่นๆ มาศึกษาเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

๑. ควรมีวิจัยเชิงทดลองเรื่อง การศึกษาเทคนิควิธีการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครู กับการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานศึกษาอื่นๆ
๒. ควรมีการวิจัยเรื่อง การประยุกต์อิทธิบาท ๔ ในด้านตัวแปรอื่นๆ กับการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา
๓. ควรศึกษาวิจัย การใช้อิทธิบาท ๔ กับการทำงานทั้งในองค์กรภาครัฐ และเอกชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี-ไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กาญจนา ไชยพันธุ์. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. รายงานการประเมินผลการฝึกอบรมนาร่องบริหารโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๙.

คมเพชร ฉัตรศุภกุล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๖.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการพัฒนาเด็กพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. คู่มือทางใหม่ของการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ก้าวใหม่, ๒๕๔๘.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔.

_____. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔.

คำริ บุญชู. ภารกิจของผู้บริหารยุคใหม่ สิ่งท้าทายบทบาทผู้บริหารและครู. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

ทิตนา แหมมณี. ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่องยากที่ทำได้จริง. กรุงเทพมหานคร : อัลฟ่า มิเลินเนียม, ๒๕๔๙.

ทิตนา แหมมณี และภาษิต ประมวลศิลป์ชัย. ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ปกรณ์ศิลป์ พรินติ้ง, ๒๕๔๗.

ทิตนา แหมมณีและคณะ. กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : บุรพาศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๒.

ทิพวรรณ ยุทธโยธิน. **พฤติกรรมความเป็นผู้นำของอธิการวิทยาลัยครู**. ธนบุรี : คณะครุศาสตร์
วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๓๗.

นิรันดร์ จุลทรัพย์. **กลุ่มสัมพันธ์กับการฝึกอบรม**. สงขลา: ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา, ๒๕๔๒.

บุญมี แท่นแก้ว. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล. **กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๕.

ปกรณ ศรีดอนไผ่. **การจัดการในองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : พิสิกเซ็นเตอร์การพิมพ์, ๒๕๓๑.

ปิ่น มุกกันต์.พ.อ. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร : มงคลสาร, ๒๕๓๙.

_____. **มงคลชีวิตภาค ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ประเวศ วะสี. **ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษา**. รายงานการประชุมเรื่องวิสัยทัศน์
และยุทธศาสตร์ทางการปฏิรูปการศึกษา: วาระแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : วัฒนา
พานิช, ๒๕๔๔.

พระราชวรมนี. **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๒.

_____. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมานุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรม
ศาสนา, ๒๕๔๕.

_____. **ธรรมานุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พุทธทาสภิกขุ และปัญญานันทภิกขุ. **คุณธรรมของชีวิตที่ดีงาม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๑.

_____. **ขรवासธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๗.

_____. **สญญาตา**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๑๘.

_____. **โพธิปักขิยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโธ). **ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ. **พระอภิธรรมปิฎก ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระเมธีธรรมาภรณ์. **อิทธิปาทกถา. พุทธจักร โลกร่มเย็นดับเชื้อได้ด้วยศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระมหาสนอง ปจโจปการี. **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**. นครปฐม : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๐.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. **พระมหาชนก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๒.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. **พฤติกรรมกลุ่ม**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒.

ไพฑูรย์ สีนลารันต์. **ความรู้คู่คุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พ. สุวรรณ. **โพชนงค์ พุทธคาถาต่ออายุ**. กรุงเทพมหานคร : สร้อยทอง, ๒๕๓๑.

พนัส หันนาคินทร์. **หลักการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิติเวช, ๒๕๒๔.

พรรณพิศ วาณิชการ. **การทำงานแบบกลุ่ม**. ศาสนาพุทธศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระเกียรติ. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕

มัลลิกา ต้นสอน. **การจัดการยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔.

วรภัทร์ ภูเจริญ. **องค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารความรู้**. กรุงเทพมหานคร : อริยชน, ๒๕๔๘.

วศิน อินทสระ. **พุทธปรัชญามหายาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๓๐.

วิจิตร ศรีสะอ้าน. **การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๓.

สนอง วรอุไร. **ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๐.

สมชาติ กิตยรรยง. **๑๐๘ เกมส์ และกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากร**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๓๙.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. **หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

หวน พินิจพันธ์. **การบริหารการศึกษา : นักบริหารมืออาชีพ**. นนทบุรี: พินิจพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙.

อัครเมธี สิริวรานนท์. **เปิดโอกาสชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้, ๒๕๕๐.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ทัศนีย์ น้อยวงศ์ และ ร.อ.หญิงมาริดา พรวัฒนเวทย์. “**ธรรมะกับการบริหาร**”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๙.

ธนสิทธิ์ จันทะวี. “**การออกแบบและเทคโนโลยีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาไฟสูง กรณีศึกษาจังหวัดหนองคาย นครพนม อุบลราชธานี นครราชสีมา**”. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐.

บุญมี บุญเยี่ยม. “**ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด**”. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา.

พระจรัสศักดิ์ บุญฤทธิ์. “**ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิเสกสันต์ บุญยะ. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔**”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

พระดณัฏฐ์ อนาวีโล. “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

วิเชียร พกเพียร. “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๖ กรุงเทพมหานคร”. **ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐.

สุขชี ดิสงคราม. “สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเทคโนโลยีและนวัตกรรมทาง การศึกษา ใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษา แห่งชาติ เขตการศึกษา ๑๐”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

สุรพล เครือมะโนรมย์. “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาล นครเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

(๓) บทความ :

ธีระพล คงนาวัง. “การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน”. **วิชาการ**. (๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕): ๗

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “ธรรมในใจของนักบริหารไอโซ”. **ไทยรัฐ**. (๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑).

พระมหาไพเราะ ฐิตสีโล. **กตัญญูกตเวทิตา พุทธจักร**. ปีที่ ๕๖ ฉบับที่ ๖ มิถุนายน, ๒๕๔๖.

(๔) เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่/อื่นๆ :

โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา. **คู่มือแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา**. โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา. อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑, ๒๕๕๕.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐. ๒๕๕๐. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติ. www.odd.go.th.

(๖) สัมภาษณ์ :

๑) สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหาร

สัมภาษณ์ พระครูรังสีสุทธิญาณ, ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาทินกร ปภัสโร, ผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

ศึกษา วัดศรีสุธา ทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.,
 สัมภาษณ์ นางขวัญหทัย คำมาตัง, ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
 ศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

๒) สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน

สัมภาษณ์ นางสาวอริสา ลีเลิศ, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
 อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสมพร แจ่มใสดี, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
 อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูมหาหาวาปีคณารักษ์, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
 อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาเข็มทอง ตนติปาโล,ดร. ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธา
 ทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายธรรมธัช แมตมิ่งเหง้า, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
 อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาหาวสันต์ จันทโชโต, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
 อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระเฉลิมพล จิตตคุตโต, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
 อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูอุตรภาวนาคณ, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑ เมษายน ๒๕๖๐.

๓) สัมภาษณ์กลุ่มผู้ปกครอง

สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมประยุต, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ บุญเรือง โชคดี, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธา
 ทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระอธิการวีระพันธ์ ปญญาทีโป, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก
 สามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูโพธิธรรมานุวัตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
 อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๔ เมษายน ๒๕๖๐.

๔) สัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓

สัมภาษณ์ สามเณรก่อภพ ศรีวงษ์เนียม,นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรเพทาย แสนแก้ว,นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรธัญพงศ์ มาหลิน,นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรอภิวัต ภูเชิรัมย์, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรธวัชชัย หอมกลิ่น, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรอนพัทธ์ สาระมี, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรมงคล ตูละพิภาค, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรอภิรักษ์ อนุชิต,นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัด

ศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรสิริชัย พลาผล, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรชนพล ยินนาน, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรณัฐพล สีผาง, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรณัฐวุฒิ เจียงชีพ, นักเรียน โรงเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

ศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรวิศรุต วงษ์สิงห์, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

ศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรอภิชาติ หนองเสนา, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Ennis, R.H. **“A Logical Basis for Measuring Critical Thinking Skill”**, Educational Leadership. 1985.

Herrold, Keneth F. **“Evaluation and Research in Group Dynamic”** in Educational and Psychological Measureme. Englewood Cliffs, Jersey Prentice – Hall. 1952.

Ohlsen, Merle M. **Group counseling**. New York: Holt, Rinehart. 1970.

Ottaway A.K.G. **“Learning Through Group Experiences”**. London Routhledge and Kengan Paul. 1966.

Peck, R.F.; & R.J. Harighurst. **The Psychology of Character Development**. New York: Wiley.1960.

Paul, R.W **“Taxonomy and Critical Thinking Instruction”**, Educational Leadership. 1992.

Shaw, Marvin E. **“Group dynamic : The Psychology of Small Group Behavior”**. 3rd ed New York: McGraw – Hill Book. 1981

Traxler,A.E. & R.D.North. **“Techniques of Guidance”**. New York: Harper and Row. 1966.

Woods, A.E. **“Affective Learning: One to Critical Thinking”**, Holistic Nursing Practice. 1993.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

.....

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๖ ตอน (ผู้บริหาร, ครู, ผู้ปกครอง)

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
๒. สัมภาษณ์ข้อมูล : การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔
๓. สัมภาษณ์ข้อมูล : กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔
ในการเรียนรู้ ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย **ฉันทะ**
๔. สัมภาษณ์ข้อมูล : กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔
ในการเรียนรู้ ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย **วิริยะ**
๕. สัมภาษณ์ข้อมูล : กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔
ในการเรียนรู้ ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย **จิตตะ**
๖. สัมภาษณ์ข้อมูล : กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔
ในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย **วิมังสา**

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- ๑.๑ ชื่อ - สกุล.....อายุ.....ปี.....
- ๑.๒ ที่อยู่ปัจจุบัน.....
- ๑.๓ การศึกษา.....
- ๑.๔ อาชีพ..... ศาสนา.....
- ๑.๕ สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ☐ ผู้บริหาร ☐ ครู ☐ ผู้ปกครอง
- ๑.๖ วัน/เวลา/ปี ที่เก็บข้อมูล.....

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์ข้อมูล การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔

๒.๑ ท่านคิดว่าสาเหตุของการขาดอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมาจากสาเหตุใด

.....

๒.๒ ท่านคิดว่าสาเหตุและแรงจูงใจของนักเรียน และเยาวชนในยุคปัจจุบันที่ขาดอิทธิบาท ๔ ในตน มาจากสาเหตุใด

.....

๒.๓ ท่านคิดว่าสาเหตุของการขาดอิทธิบาท ๔ ในครอบครัวมาจากสาเหตุใด เพราะอะไร

.....

๒.๔ ท่านคิดว่าสาเหตุของการขาดอิทธิบาท ๔ ในระดับสถานศึกษา มาจากสาเหตุอะไร

.....

๒.๕ ท่านคิดว่าผลกระทบต่อนักเรียน และเยาวชนเมื่อขาดอิทธิบาท ๔ ต่อการดำเนินชีวิต และสถาบันทางสังคม มาจากสาเหตุใด

.....

ตอนที่ ๓ สัมภาษณ์ข้อมูล กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของนักเรียน ที่พร้อมไปด้วย ฉันทะ

๓.๑ กิจกรรมที่ทำให้รู้และเข้าใจใน ฉันทะ เพื่อแก้ปัญหาในวัด/โรงเรียน

๑.) มีความพอใจที่จะบรรพชา หรือ บวชพระ หรือไม่

.....

๒.) มีความพอใจที่จะบรรพชา/บวชพระ เพื่อตอบแทนผู้มีพระคุณใช่หรือไม่

.....

๓.) มีความพอใจในการศึกษาเล่าเรียน

.....

ตอนที่ ๔ สัมภาษณ์ข้อมูล กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของ
นักเรียน ที่พร้อมไปด้วย วีระยะ

๔.๑) ท่านมีความเพียรพยายามที่จะใช้ วีระยะ เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมในสถาบันทางสังคม

๑.) ท่านมีความเพียร

.....
.....

ตอนที่ ๕ สัมภาษณ์ข้อมูล กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของ
นักเรียน ที่พร้อมไปด้วย จิตตะ

.....
.....

ตอนที่ ๖ สัมภาษณ์ข้อมูล กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ ของ
นักเรียน ที่พร้อมไปด้วย วิมังสา

.....
.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

สถานที่สัมภาษณ์.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

.....

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน (สำหรับนักเรียน)

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ สถานภาพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๒-๓

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์ข้อมูล : การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔

ตอนที่ ๑ สถานภาพ

- ☐ สามเณร
- ☐ พระภิกษุ
- ☐ ชั้นมัธยมศึกษาปี ๑
- ☐ ชั้นมัธยมศึกษาปี ๒
- ☐ ชั้นมัธยมศึกษาปี ๓

ตอนที่ ๒ หลักอิทธิบาท ๔ ฉันทะ ความพอใจ, วิริยะ ความพากเพียร อดทน, จิตตะ เอาใจใส่ใน
สิ่งที่ทำ, วิมังสา ไตร่ตรอง ใช้ปัญญาสอบสวน

๑. ข้าพเจ้าพอใจในการเรียนทุกวิชา

.....

๒. ข้าพเจ้ามี ความรับผิดชอบต่องานที่มอบให้ทำ

.....

๓. นักเรียนมีใจรักในโรงเรียนที่ตนเรียนมาก

.....

๔. ข้าพเจ้ามีความพากเพียรในการเรียนมาก

.....

๕. ข้าพเจ้ามีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่อการเรียนเสมอ

.....

๖. นักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

.....

๗. นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในรายวิชานั้น

๘. นักเรียนมีความคิดที่จะปฏิบัติต่อระเบียบโรงเรียน

๙. นักเรียนมีความเห็นชอบฝึกฝนในการเรียนมาก

๑๐. นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการอ่านเพิ่มมากขึ้น

๑๑. นักเรียนใช้ปัญหาพิจารณาใคร่ครวญก่อนทำงานทุกครั้ง

๑๒. นักเรียนมีการตรวจตราหาเหตุผลเพิ่มมากขึ้น

๑๓. ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ คือผู้คอยแนะนำให้นักเรียนใช้ อธิปไตย ๔ อยู่เสมอ

๑๔. ครู คือต้นแบบใน การฝึกฝนให้นักเรียนมีความชอบ ขยันเอาใจใส่ และพินิจใคร่ครวญก่อนทำ
อะไรเสมอ

๑๕. สภาพแวดล้อม เช่นโรงเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง เพื่อน ๆ มีส่วนสำคัญต่อนักเรียน ในการนำ
หลักอธิปไตย ๔ มาใช้

๑๖. ผลของ การดำเนินชีวิตด้วยการใช้หลักอธิปไตย ๔ เป็นแนวทางทำให้ตน ประสบความสำเร็จ
เสมอ

๑๗. มีกิจกรรมอะไรบ้างที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอธิปไตย ๔ (ทางสู่
ความสำเร็จ ๔)

๑๘. มีความพอใจในการเลือกกิจกรรม,มีความเพียรในการศึกษา,มีความคิดที่ฉลาด,ใช้ปัญญาในการ
รอบรู้

อื่นๆ

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตออกดำเนินการวิจัย

ที่ ศธ ๒๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำขบกวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณฉัตรวิมล รัชสประจำตุนิลิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุมัติขอพระราชทานเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชวรันทาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

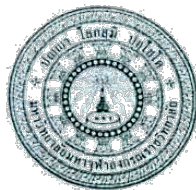
เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารอมโม ๐๘๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ศ.น. คลังภาพ ศ.อ.น.เนียม
โรงเรียนปริยัติธรรม วัดศรีสุราษฎร์
อุดรธานีในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
16.ก.พ. 2560
10.13.00 น.

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย: แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๕" ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

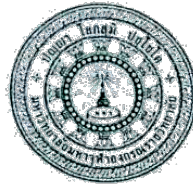
เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๙๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ส.ณ. เพทาม์ เค็มแก้ว
วัดศรีสุราษฎร์ อ.เมือง จ.อุดรธานี
อนุทิน ๒๕๖๐
24. ก. พ. 2560

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๙

จนท.ศูนย์ฯ พระสังกรานต์ จารอมโม ๐๔๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

(พระมหาวิมลคุณทิพย์ อภิปญฺโญ)
คณาจารย์

คณาจารย์ ๑๓. พระมหาผดุง ๑๓ ๑.

วัดมโนรมย์ ๓. พระมหาผดุง

๑. พระมหาผดุง

๑. สุธรรมาน

พระมหาวิมลคุณทิพย์

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย - แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนงนุช จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุมัติขอทราบจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตินดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๔ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๘๔ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

๐๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

๐๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

๐๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

๐๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวชิรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุมัติขอพระราชทานเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๙๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ม.ค.ฉวิ.ค.ค.ค.
อดีตอธิการบดี
คณะสงฆ์จังหวัด
16 ก.พ. 60

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๕๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิสัย อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุมัติขอความเห็นชอบจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารอมโม ๐๙๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

พระครูสุวรรณวิชรวงศ์
(พระครูสุเมธานันทะโกวิท)
ได้พิจารณาแล้ว
ศรีสุทธาพิสัย/ที่ศรีสุทธา
คำบกหวาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบถหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๓๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงครานต์ จารมโม ๐๔๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

၁။ အထွေထွေ အချက်အလက်
 ၂။ အကျဉ်းချုပ် အချက်အလက်
 ၃။ အကျဉ်းချုပ် အချက်အလက်
 ၄။ အကျဉ်းချုပ် အချက်အလက်

29 20 60 11.00 y.

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบภรวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมณีนทกร อ.ค.ค.ร.
ศ.ค.ท.ค.ร. วิชาวิจัย
วัดศรีสุราษฎร์

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวัตโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารอมโม ๐๔๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำชะโนด
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ให้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุทธาพิสัย อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารมโม ๐๔๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mccunk@gsmcunk.org

สมณบัณฑิต ๕๗๒
วัดศรีสุทธาพิสัย
๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

16 ก.พ. ๖๐
๐๕๕316๖719

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบักหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ดร.พรหมสิทธิ์ ๐๐๐ ดร.ประไพ
๒๕/๒/๒๕๖๐
ดร.จุฑาธิพัชรินทร์

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๔ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๘๔ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบกวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักกัโธธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารมโม ๐๘๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

นสข ศรณันท์ 11/๑๑/๖๐
ดร. ธีรภัฏ ๑๑/๑๑/๖๐
อ. ธีรภัฏ ๑๑/๑๑/๖๐
16 ก.พ. ๒๕๖๐
098-5324722

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบงหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๔ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๘๔ ๒๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>; E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

พระครูวิมล จิตตตฺตโต

วัดมัสลินมณี ต.หนองหาน

อ.หนองหาน จ.อุดรธานี

อนุมาตย์ใช้สัมภาษณ์

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบกวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๔ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารมโม ๐๘๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

พญ.อุบลทองแดง
(พระครูอุบลทองแดง)

เจ้าอาวาสวัด
วัดหนองเม็ก กุดชุมพภูมิ
1/2 1/2560. ณ.เขต.ส.ส.ม.ค.ค.ค.
วัดหนองเม็ก กุดชุมพภูมิ
วัดหนองเม็ก กุดชุมพภูมิ

ที่ ศอ.๖๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบักหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุมัติขอทราบจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๔๔ ๒๒๘ ๑๔๔๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารอมโม ๐๔๔ ๒๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org E-mail: gs_mkcunk@gsmcunk.org

(พระครูสุวรรณวิชรวงศ์)
๗/๐๒/๒๕๖๐

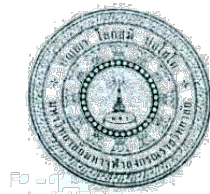
2/4/20๒๐

อนุภาคนิเทศวิทยาเขต

๕/๒๕๖๐
๕/๒๕๖๐
๕/๒๕๖๐

๕/๒๕๖๐ ๕/๒๕๖๐ ๕/๒๕๖๐

ที่ ศธ ๒๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอริยบท ๕ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

อนุทิน ๒๕๖๐
๘ มี.ค ๒๕๖๐
๒๓ ๐๙๐๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๙ ๒๒๘-๑๔๔๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จิราธมโม ๐๘๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบภวนาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเคราะหเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุญาตเคราะหจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุญาตจากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุญาต

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรวรรณ์ จารณโม ๐๙๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org,E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ออกให้ในนามของ
อธิการบดีวิทยาเขต
๗ ก.พ. ๒๕๖๐

ที่ ศธ.๒๓๑๘ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอลงความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอริยบท ๘ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนงนุช จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๐๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารอมโม ๐๘๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ศ.ดร. วิฑฒโน ภาณุ
วัดศรีสุราษฎร์
อ.นงนุช จ.อุดรธานี
16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 10.๓๗.๓๐
13.00.4.

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุมัติคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๔ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๘๔ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

๑. น.ฉัตร กิตติชัย
ก. ศิริศักดิ์โพธิ์ ดันธะยัณฐิณี
จนท.ให้สัมภาษณ์ได้
๑๖ ก.พ. ๒๕๖๐
19.๑1.๐๐.๒๖.

ที่ ศธ ๖๓๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติครุฑที่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณจริยวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๒๕๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอนงน่าน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุมัติครุฑจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๙-๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๘๘ ๖๕๐-๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org,E-mail: gs_mcuink@gsmcunk.org

ดร. วรวิทย์ วัฒนสิทธิ์
วัดศรีสุราษฎร์ ม.2
อนุญาตให้สัมภาษณ์ได้

2 เมษายน ๒๕๖๐ เวลา ๐๘:๐๐ น.

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลค้ายกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวรวิจิตรพงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๘๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org E-mail: gs_mckunk@gsmcunk.org

ส.ค. ร้อยโท ร.ท. ๖
ก. ศีลวิทย์ จันทร์รุ่งมณีพิทักษ์
ทนายท. ๖ ได้ส่งเอกสาร
16 กุมภาพันธ์ 2560 10:07 13-0016

កំណត់សម្គាល់ ០០២

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำชะโนด
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย: แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุราษฎร์ อ่าวเขื่อนหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราหมณ์เพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารอมโม ๐๓๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.esmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@esmcunk.org

เขตหนองคาย
จ.น. อ.หนองคาย ส.ว.ระฆัง
ม. ๕ วัดศรีสุทนต์
อ.หนองคาย ส.ว.ระฆัง

วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2560

ที่ ศธ.๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูใน ๐๘๔๔ ๒๒๘๘ ๓๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารุณโม ๐๘๔๔ ๒๕๐๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunc.org, E-mail: gs_mccunc@gsmcunc.org

ท.น. มงคล ตระนิภา

วัดศรีสุธาทิพย์ ตำบลคำบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

อนุญาตให้สัมภาษณ์ได้

29 มี.ค. 2560 เวลา 13.00 น.

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๔ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสังกรานต์ จารอมโน ๐๘๔ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org E-mail: gs_mkcunk@gsmcunk.org

ส.ม.เจริญพร นุชิต
รัตวิฑูโน นุชิต

๐๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

ท.๒๖/๒๐๐-๑๔.๐๐๔.

ที่ สธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำชะโนด
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย: แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชราภรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔” ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุภาภิรมย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
 จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนางกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จิตฺยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฺฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๙๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

[illegible]

ที่ ศธ.๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำชะโนด
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชิตวงศ์ รัตประจักษ์วินิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุญาตเผยแพร่จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโร ๐๘๔ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๘๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ศ.วิฑู - วิฑู - อ.วิฑู

อ.วิฑู - วิฑู - อ.วิฑู

๑๖.๐๖.๖๐ ได้ส่งตาม

๑๖.๐๖.๖๐ พ.ศ. ๒๕๖๐

เวลา ๑๔:๐๐

ที่ ศธ ๖๑๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๘๘ ๒๕๐ ๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>; E-mail: gs_mkcunk@gsmcunk.org

ศูนย์ฯ มจร หนองคาย
ค.ณ. มจร หนองคาย
อ.ดร.สุภาวดี
ก.น. ๒๕๖๐
๑๓/๑๑/๒๕๖๐

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำยบกวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโร ๐๙๙ ๒๒๘ ๓๔๖๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารณโม ๐๙๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_micunk@gsmcunk.org

๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๐

๑. สิริเมตตา อังมณีบัณฑิตศึกษา

อ.สุภาวดี ใจดี

๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

10๓๙ 12:๐๕

ที่ ศธ ๒๓๑๘/ ๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบงหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

เลขานุการศูนย์ฯ พระมหาประทีป อภิวิฑูโน ๐๘๙ ๒๒๘ ๑๔๘๗

จนท.ศูนย์ฯ พระสงกรานต์ จารอมโน ๐๙๘ ๖๕๐ ๗๕๕๓

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ส.ก.อภิรักษ์ นน๐๖๖๕๗

วัดศรีสุธา

อ.น.ก.ก. ๑๕/๒๕๖๐

๕๙๖๖๖๖๖ จ.น.ค.

๑๐/๑๑/๒๕๖๐

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบการสัมภาษณ์

พระครูโสภณธรรมประยุต
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดมัทธนิมบุรี (หนองหาน)

สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมประยุต, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
ครูผู้สอน

พระครูรังสีสุทธิญาณ
เจ้าอาวาสวัดศรีมงคล
ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดศรีมงคล

สัมภาษณ์ พระครูรังสีสุทธิญาณ, ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาทินกร ปกสสโร, ผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
วัดศรีสุธา ติพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.,

สัมภาษณ์ พระครูอุตรภาวนาคุณ, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
วัดศรีสุธา ติพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑ เมษายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระอาจารย์ วีรพันธ์ ปญญาทีโป อาจารย์สอนภาษาอังกฤษ

สัมภาษณ์ พระมหาเข็มทอง ตนฺติปาโล,ดร. ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธา
ทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาวสันต์ จันทโชโต, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระเฉลิมพล จิตตคุตโต, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูโพธิธรรมมานูวัตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๔ เมษายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายชูศักดิ์ ทรงศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านม่วง

สัมภาษณ์ นายธรรมธัช เมดมิ่งเหง้า รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารทั่วไป

สัมภาษณ์ บุญเรือง โชคดี, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธา
ทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางขวัญหทัย คำมาตัง, ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสมพร แจ่มใสดี, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวอริสา ดีเลิศ, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรอนุรักษ์ นุชิต, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัด
ศรีสุธาทิพย์ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรณฤภัทร นาคี, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

สัมภาษณ์ สามเณรณัฐนนท์ สำตรง, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

สัมภาษณ์ สามเณรพนมกร พิมพโยธา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

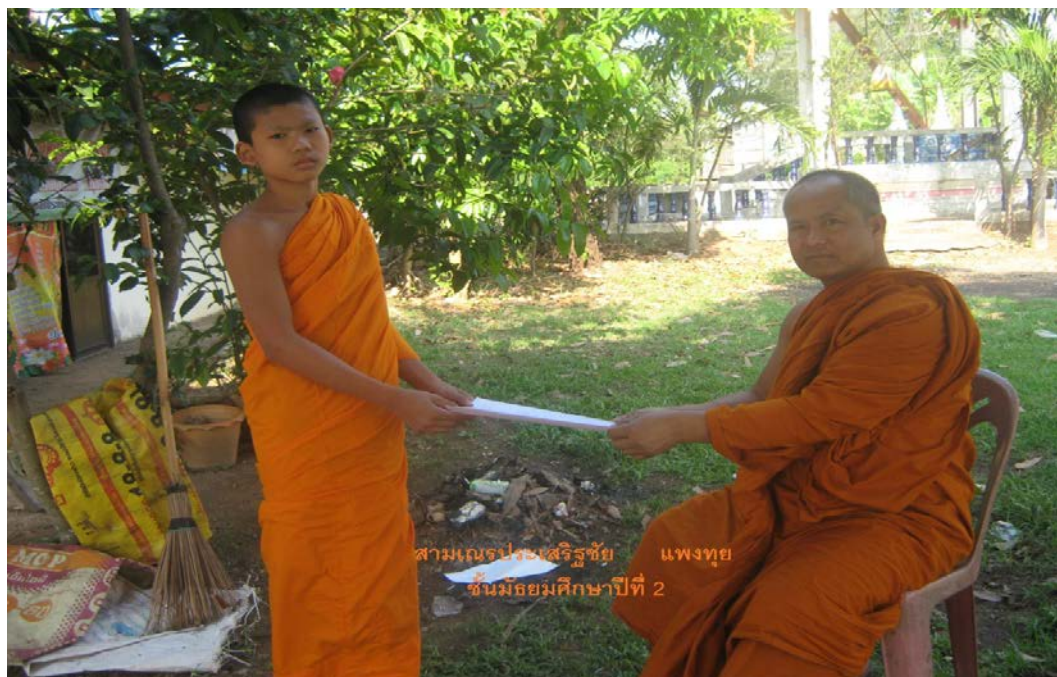
สัมภาษณ์ สามเณรทิพย์ปัญญา สาวาปี, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

สัมภาษณ์ สามเณรวัชชัย หอมกลิ่น, นักเรียนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สามเณรวรัญญ์ พิมพโยธา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

สัมภาษณ์ สามเณรประเสริฐชัย แพงทวย, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล : พระครูสุวรรณวชิรวงศ์(ทองดี/วชิรวัดส)
 วัน/เดือน/ปี : ๑๗ กันยายน ๒๕๑๒
 สถานที่เกิด : เลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๗ ตำบลพังงู อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
 ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๐ หมู่ที่ ๗ ตำบลพังงู อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
 อาชีพ : ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมสุศรีสุธาทิพย์
 ประสบการณ์ : ๒๕๕๗ ปัจจุบัน ครูผู้สอน/ครูประจำชั้นระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียน
 วัดศรีสุธาทิพย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
 การศึกษา : ๒๕๕๗ ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนา)
 พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตหนองคาย
 ปัจจุบัน : ๒๕๖๑ ศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขา
 พระพุทธศาสนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตหนองคาย
 สำเร็จการศึกษา : ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑